

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Július 5.

27. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyetemes lelkesi gyámintézetről.

Az egyetemes lelkesi gyámintézet megvalósításához egy lépéssel ismét közelebb jutottunk. A Szász Domokos püspök elnöklete alatt működött konventi bizottság nagy gondnal, s lehető pontossággal összegyűjtött statisztikai adatok alapján, Alapszabály-Tervezetet készített, melyet a tavaszi konvent a létesítendő intézmény nagy fontosságához mért alapossággal letárgyalván, kevés, de a vagyonekezelést illetőleg lényeges, módosítással elfogadott, s ma már e szabályzat, mint a konvent tervezete, az egyházmegyék előtt fekszik, várva bírálatot azon alkotmányos tényezőktől, kik e szabályzattal élni fognak, kilátásba helyezett előnyeit élvezendik, s viszont, terheit hordozni kötelesek.

Egyetemes egyházunk életének utóbbi korszakában, a közalap megteremtésétől eltekintve, alig mutathatunk fel fontosabb, szükségesebb, s szellemi fejlődésünk alapfeltételére, az anyagi megerősödésre nézve mélyrehatóbb intézményt, mint a melynek létesítését éppen e szabályzat tervezi, s így természetes, hogy az intézmény által legközelebbre érdekelt lelkesek körében oly érdeklődéssel néznek a gyámintézet életbeléptetését kimondandó őszi konvent elé, minőt egyházi életünkben régen nem tapasztaltunk. Sajnos azonban, hogy az érdeklődésnek és a konventi tervezetre vonatkozó bírálatoknak az egyházi lapokban eddig nyilvánosságra hozott adatai legnagyobb részt nélkülözik azon jó akaratot, s testvéries egyetértést, melylyel ily fontos intézményt, mindnyájunk megalégedésére, egyedül lehet létesíteni; hanem e helyett, a pártikuláris autonomia képzelt sáncai mögé bujva, gyanakvó féltékenykedéssel néznek a konvent munkálkodása elé és egyházmegyei gyámintézeteik ezidők szerinti kedvezőbb helyzetére hivatkozva, hangosan tiltakoznak az egyetemes gyámintézet szervezése és életbeléptetése ellen. Ilyen tiltakozó nyilatkoza-

tokat olvastam a debreceni Protestáns Lap legutóbbi számaiban a debreceni, békés-bánáti és szathmári egyházmegyék részéről, melyek közül a debreceni és szathmári egyházmegye határozottan ki is jelenti, hogy az egyetemes jelleggel megalkotandó gyámintézet kötelékébe belépni, nem hajlandó; a békés-bánáti, ellenben, örömmel üdvözli a tervezetet, de annak némely intézkedései ellen emel oly kifogásokat, melyeknek elfogadása az ügy napirendről való levételével egy értelmű volna.

Nem céлом azonban, a jelzett egyházmegyék szecesszionális törekvéseivel foglalkozni, és annyival kevésbbé nem, minthogy a Debreceni Protestáns Lap idei 24. számában Széll Kálmán, n. szalontai lelkes által az ezekben felhozott indokok halomra döntettek, s mert meg vagyok győződve a felől, hogy a többi egyházmegyék ellenkező véleménye által elhomályosítva, ezen egyházmegyék szűkkeblű tiltakozása csak pusztában elhangzó szó marad; de szükségesnek látom dr. Horváth József, theol. tanárnak a Protestáns Szemle ez évi hatodik füzetében megjelent hasonló című közleményére felhívni az érdeklődők figyelmét, s az abban körvonalozott, kétségtelenül szép, és nemes, de talán kissé túl ideális törekvés megvitatása után, bátor leszek, magam is előadni az egyetemes lelkesi gyámintézet tervezetére vonatkozó szerény észrevételeimet.

Nevezett cikkíró ugyanis, a kérdés beható tanulmányozása alapján, az országos lelkesi gyámintézet megalkotását illetőleg teljesen körvonalozott javaslattal áll elő, azt pénzügyi szempontból számításokkal kíséri, s javaslatait alapos, de legnagyobb részt a konventi tervezet állítólagos hiányait kutató indokokkal igyekszik indokolni.

Kifogásolja mindjárt első helyen a most meglevő egyházmegyei gyámialapoknak az egyetemes gyámintézet megalkotásánál leendő számításon kívül hagyását, s túlságba-mentnek állítja a konventi bizottság elnökének indokoló jelentésében

foglalt amaz állítását, mely szerint ezen alapoknak az egyetemes gyámalapba való beolvasztása magánjogi szempontból lehetetlen. Óhajtaná ellenben az összes egyházmegyei gyámalapok bevonását azon kikötéssel, hogy az egyetemes gyámintézet az egyházmegyeiek bármelyikénél nagyobb előnyöket biztosítson a jövőre nézve, s legalább ugyanazon kötelezettségeket teljesítse mindjárt felállításának alkalmával.

De, éppen itt a bökkenő! A most szervezés alatt álló egyetemes gyámintézet, mint minden újan keletkező intézmény, az erőgyűjtésre szánt első évek alatt egyáltalában nem bírná meg a lelkészi özvegyek és árvák oly mérvű segélyezését, mint azt például a békés-bánati egyházmegye most, hosszú évek során át gyűjtött tekintélyes tőkéje mellett teheti; nagyobb mérvű adózás megállapítása pedig, mely a cikkirő által számításba vett nagy összegű állami segély megnyerése iránti szép álmotúl eltekintve, egyedüli mód volna e cél elérésére, nézetem szerint, alig lehetséges; hiszen, a valóban csekély közalapi rovatál mikinti fizetéséről tanuskodó adatok a legszomorítóbb bizonyítékát nyújtják annak, hogy népünk mily készségesen hordozza egyházi terheit. De, ha még lehetséges volna is vajjon, minő kulcsot kellene megállapítani az adózásra nézve? Mert a generális özvegy-árvai alap gyarapításához oly tekintélyes összeggel járult békés-bánati egyházmegye egyházközségei méltányosan aligha volnának oly összegű adó fizetésére kötelezhetőek, minőt például az illető alaphoz semmi tőkével sem járult szebeni egyházmegye községeitől követelni kellene. De, van ám a magánjogi alap vitatásának is igen nyomós indoka, mert az egyházmegyei gyámalapok tekintélyes része, legalább nálunk, Erdélyben, alapítvány természetű, a mely ugyan csak helyhez kötött, s más célra, mint éppen az illető egyházmegye papi özvegyeinek segélyezésére, egyáltalában nem fordítható.

A konventi tervezetben kontemplált segélyezési mérték és mód ellen szintén több kifogást emel. Így, például, a temetési segélyt és végkielégítést egészen elejtendőnek, vagyis nem a gyámintézet által teljesítendőnek tartja, hanem a temetkezési kiadások és a család-fentartó halálával bekövetkező egyéb sürgős szükségletek fedezésére az özvegy-árvai kegyjavadalmat elégségesnek véli, s e javadalmat a tervezet által kilátásba helyezett csekély temetési és végkielégítési segély miatt, elejtetni, nem látná célszerűnek. De, a konventi tervezet nem is akarja az özvegy-árvai kegyév

intézményét eltörölni, sőt az egyházkerületeknek az új zsinati törvények által nyíltan is elismert ama jogát, mely szerint az özvegy-árvai kegyévet illetőleg belkörüleg intézkedhetnek, a konvent annyira sérthetetlennek ismerte, hogy a bizottsági javaslat 24-ik paragrafusának 6. pontját, mely a gyámalap jövedelmekint a kegyjavadalom-jogsultak hátrahagyása nélkül megüresedett papi állomások első félévi jövedelmét is fölvette, kitörölte, pedig ebből a forrásból is jelentékeny jövedelme lehetett volna a gyámintézetnek, szerény nézetem szerint, minden jogsérelem, s az egyházak külön megterhelése nélkül.

Fennmarad tehát az özvegy-árvai kegyjavadalom, de e mellett is a temetési segélyek, s végkielégítési összegek megállapítása a legnagyobb mértékben indokoltnak látszik, mert számtalanszor előfordulhat, sőt, mondhatom, legtöbbször fennforog az az eset, hogy a halál bekövetkezte alkalmával nem rendelkezik a család annyi készpénzzel, mennyi a temetés költségeire nélkülözhetetlenül szükséges, s így kölcsön-pénzzel kell magán segítenie, melynek rendesen rövid terminusra szabott visszafizetésénél, bizony, a gyámintézeti segély annál is inkább segítségére van a hátramaradottnak, mivel az ilyen alkalmakkor beállani szokott fejtelenség tudvalevőleg nagyon is megnehezíti a pénzszerzést, illetve, a még nagyon sok helyen terményekben kijáró papi javadalom kedvező értékesíthetését.

A végkielégítésről hasonló nézetben vagyok; mert nem tartanám igazságos és méltányos eljárásnak azt, hogy a négy-öt évi tagdíj-fizetés után, szóval, még az állandó ellátási igény megalapítása előtt elhalálozó lelkész özvegye éppen semmi segélyben se részesüljön. Sőt, éppen humánusnak vélem a konventi tervezet ezen intézkedését, mely, a jogosságtól eltekintve, csupán könyörületességből, a befizetett összegnél sokkal magasabb segélyt biztosít azon lelkészi özvegyeknek, kik balsorsuk miatt az állandó ellátás kedvezményétől elesnek. Nem nagy ugyan a tervezet által e címen kilátásba helyezett segély-összeg, de arra legalább is elégséges, hogy az özvegy-árvai kegyjavadalommal együtt, a hátramaradt családok megélhetését addig, míg viszonyaikat rendezhetik, bár szűkösen, biztosítsa.

Túlságos soknak tartja Horváth dr. továbbá az állandó ellátási igények elnyeréséhez tíz szolgálati évet kötni, s kifogásolja különösen ezen intézkedést a már szolgálatban levő lelkészekre

nézve, kiknek vagy szerfölött terhelő fizetési kötelezettséget kell teljesíteniök a kétféle gyámintézeti tagsági díjak fizetése által, vagy pedig csak az egyetemes gyámintézet sovány kenyerére kell szorulniök. Tény az, hogy tíz év szerfölött hosszú idő, az esetleg hátramaradandó család jövőjeért való aggodalmak között, de vajjon, eddig nem sokkal rosszabbul állottunk-e? Hiszen, tíz évi szolgálati idő utánra sem volt, mit remélnünk, a párciális gyámintézetek csekély jutalékától eltekintve.

(Folytatása következik.)

Sajtóhiba.

Jelenleg még érvényben álló egyházi törvénykönyvünkben van ez a sajtóhiba; és pedig az egyházi bíróságokról és a fegyelmi büntetésekről szóló rész 376-ik cikkelyében, hol ez áll: «A bíróság elnöke a lelkész, a hol főgondnok van, a főgondnok».

Tökéletesen egyértelmű s egyetlen szócska különbséggel, még a szavakban is egyező ezzel a szöveggel az 1881. évi debreceni zsinat által alkotott Egyházi Törvények 241-ik eredeti és szentesített cikkelye, mely szó szerint idézve, így hangzik: «A bíróság elnöke a lelkész, a hol főgondnok van, a főgondnok is.» S mi a különbség a két szöveg között? A szavakban majd semmi, csupán egy *is*, de magában a lényegben annál nagyobb; mert a mi erdélyi szövegünk értelmében, az oly egyház-községekben, s tehát a püspöki vizsgálat alattiakban, a hol főgondnok van, a fegyelmi bíróság elnöke a lelkész nem lehet. Az *is* elhagyása a szövegből, attól elzárja a lelkészt. S hogy az *is* elhagyása, minden kétséget kizárólag, sajtóhiba, az világos dolog; mert ugyanis, az 1883. évi egyházkerületi közgyűlésünk «az evangelium szerint reformált magyarországi keresztyén egyház ő császári és apostoli királyi Felsége, I. Ferenc József által, Schönbrunnban, 1882. október hó 11-kén kelt legfőbb elhatározásával legkegyelmesebben megerősített és legmagasabb aláírásával ellátott Egyházi Törvényei bemutatván, annak az egyetemes konventre és tanügyi bizottságra, a zsinatra, az országos közalapra és a fegyelmi bíróságra vonatkozó részleteit ezen közgyűlés 25. jk. sz. határozatával, úgy, a mint azok a királyi felség által szentesítették, magáévá tette, kihirdette és életbeléptette» tehát az *is* szócskával együtt. Hol van hát az *is* szócska? Ott maradt a papíron; átgortta a betűszedő szeme. Következésképp, ha a sajtóhibában szenvedő törvényt úgy vesszük, a mint szól: erdélyi egyházkerületünk püspöki vizsgálat alatt álló egyház-községeiben a lelkész nem lehet elnöke a fegyelmi bíróságnak.

S hát a főgondnok lehet-e? Fölfogásunk szerint, nem; mert ez ellenkezik a törvény szellemével s még valami más egyébbel is. A fegyelmi bíróság elnöke mind a három fokon pap, egyházi ember. Honnan vehetünk tehát elfogadható indokot arra, hogy e tekintetben, az általánosan elfogadott elvtől, a püspöki vizsgálat alatt álló egyház-községeket kivételt képezzenek? De van a kérdésnek még más oldala is. A bíróságok tagjai, elnökei,

ugy a külső világi, mint az egyházi tövénykezés mezején, mindenütt, a legalsó fokon kezdve a legfelsőbbig, esküt tett hivatalnokok. Ugyde, a püspöki egyházak főgondnokai esküt nem tesznek, mint bírósági tagok; állásuk, minőségük nem hivatal, hanem bizalmi állás, tisztesség, dignitás. S ha az a kérdés, hogy ilyen minőségükben foglalhatnak-e el és viselhetnek-e bírósági elnökséget: fölfogásunk szerint, nem.

Fölvettük a kérdést, mert tudomásunk van arról, hogy a becsúszott sajtóhiba révén, már történt bírósági főgondnoki elnöklet alatt, a mit ugyan nagy hibának nem tekintünk, de a törvény szellemével s az általános gyakorlattal egyezőnek sem tarthatunk. És fölvettük főleg azért, hogy az újabban hozott egyházi törvények kodifikálásával talán most foglalkozó bizottság figyelmét felhívjuk a sajtóhiba kiigazítására.

Nem ártana, sőt szükséges lenne, ha már a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak, mint ilyenek, változatlanul fenhagyattak, azok belső szervezetét szabályozó s az egyöntetű eljárást kifejező és magában foglaló egy pár törvénycikkelyt alkotni s új törvénykönyvünkbe fölvenni; mert eddigelé püspöki egyházainkban s azok belső szervezetét illetőleg, csak a szokás volt törvény, s ide is nagyon alkalmazható, hogy valahány ház, annyi szokás.

S S.

Szives kérelem

a főtiszt. Egyházkerület és az erdélyrészi ev. ref. Kollegiumok tisztelt Számvevőjéhez, valamint az egyházkerületi és egyházmegyei papi özvegy-árvai alapok Kezelőjéhez.

Régi irataimnak rendezése közben, kezembe került egy kis papír-darabka, melyről ezeket olvasom:

1885 december 31-én volt:

1. Az egyházkerületi tanári özvegy-árvai nyugdíj-alap vagyona: 36,477 forint 66 krajcár.
2. Az enyedi Bethlen-kollegiumé: 7,500 forint.
3. A maros-vásárhelyi: 9,878 forint 5 krajcár.
4. A kolozsvári: 10,140 forint 25 krajcár.
5. A szászvárosi Kuún-kollegiumé: 228 frt. 15 kr.
6. A székely-udvarhelyi: 29,091 forint 91 krajcár.
7. A s.-sz.t.-györgyi Székely-Mikó-kollegiumé: — — forint — krajcár.

A tanári özvegy-árvai nyugdíj-alap, tehát, az egész egyházkerületben volt a jelzett időben: 94,796 frt. 2 kr. azaz: kilencven négyezer hétszáz kilencven hat forint és két krajcár.

A tanári nyugdíj-alap volt:

1. Kolozsvártt: 16,330 forint 22 krajcár.
 2. Maros-Vásárhelyen: 37,225 frt.
 3. Székely-Udvarhelyt: 3,715 frt.
- Összesen: 57,270 forint 22 krajcár.

Tanárok özvegy-árvai alapjai összesen: 94,796 frt. 2 krajcár. Egész összeg: 152,066 forint 24 krajcár.

Ugyancsak 1885. december 31-én volt az egyházkerületi papi özvegy-árvai nyugdíj-alap: 43,843 forint 26 krajcár és az összes egyházmegyéké (a hol t. i. már volt ilyen): 124,262 forint 31 krajcár, és így a két összeg tett: 168,105 forint 57 krajcárt, s ehhez adva a tanári, egyházkerületi és egyes kollegiumi, előbb kimutatott, alapok végösszegét: 152,066 forint 24 krajcárt, lesz az egész összeg: 320,171 forint 81 krajcár.

Szíves kérésem tehát, melylyel az imént jelzett egyházi hivatalos atyámfiaihoz fordulok, azt célozza, hogy állíthassuk egymás mellé az 1885. és az 1893. évi állás számadatait s így, vonhassunk következtetést a nyolc évi bizonynyal bekövetkezett gyarapodásból egyházkerületünk termő erejére s az így kiderülendő okulásból merítsünk ösztönt, a jövőben kifejtendő még nagyobb munkásság kifejtésére.

Időszerű is ennek a két kérdésnek a tisztázása, a magunk részéről, a mennyiben egyetemes ref. egyházunk idáig megtartott két zsinatán, kimondta a papi özvegyek és árvák, valamint a papok egyetemes nyugdíj-intézetének létesítését; a papi özvegyekre és árvákra nézve a szabályzatot az idej konvent meg is állapította s megválasztotta a bizottságot, a mely, az utóbbi zsinat határozatához képest, a papok nyugdíj-intézetének szabályzati tervezetét kidolgozza, sőt az előbbi intézmény alapja javára, pár év óta, az országos közalap kiosztható részének 10%-a immár tőkésített is, kamatos-kamatozásra.

Még időszerűbb a kérdés, a kollegiumi nyugdíj-alapok tekintetében, a mennyiben az állam a felekezeti középiskolai tanárok nyugdíj-ügyét a törvényhozás útján rendezzi, a törvényjavaslat iránt korábban bevette az érdekelt felekezetek nyilatkozatát s az ügy már odáig érett, hogy a képviselőház június 16-iki ülésén már le is tárgyalta a törvényjavaslatot s az új vallás- és közoktatásügyi miniszter ur, br. Eötvös Loránd, igen előnyös színben mutatta be magát, a midőn kijelentette, a tárgyalás rendjén, hogy az állam nem fog a most megállapított évi segély-összege (60,000 frt.) maradni, hanem, kellő időben, emelni fogja ez összeget.

Ez az ígéret annál fontosabb, a mi erdélyrészi református tanáraink szempontjából, mert csak a kolozsvári, a sz.-udvarhelyi s főként a maros-vásárhelyi (a Moos-féle arany-alapítvány segítségével) kollegiumaink vannak abban a szerencsés helyzetben, hogy idősebb tanáraink után, a törvényjavaslat egyik határozmányának értelmében, a multakra számított járulékokat betudják a nyugdíj-alapnak, az állam által kezelt, pénztárába fizetni. Ebből a szempontból is érdekes tehát, az én szíves kérésem: remélem, hogy a tisztelt egyházi hivatalos, fölkért atyámfiai, nem fognak késni és teszem azt, idej augusztus 31-ig beküldik hozzám (Kolozsvár, belsőfarkas-utca 16. sz.) a tisztelettel és a közügy érdekében kért adatokat.

Szász Béla,
igazgató-tanácsos.

Az egyházmegyékből.

A görgényi egyházmegyéből.

(Vége.)

Végül, jelentését e szavakkal zárja be: «Gyujtsuk meg egy percre e gyűlés-teremben, bár széles hazánkban már mindenütt fellobogott, az emlékezetnek és hazafias kegyeletnek fákláját. Szenteljünk mi is egy igaz, őszinte tiszteletből, hálából és mélyen érzett sóhajból font koszorút ama nagy, dicső, hallhatatlan férfinak emlékének, kit ez év március 20-án vesztett el a föld, hazánk, nemzetünk, hogy elröppent lelkével gazdagabb legyen a menny. Hajoljunk meg egy percre a nemzeti önállóság, a szabad vallásgyakorlat, a törvény előtti

egyenlőség, s minden, magyar hazánk nagyságát jelelő fejlemény bajnokának, Kossuth Lajosnak emlékezte előtt. Legyen áldott neve, emléke; lánglelke, szelleme éljen örökre köztünk, bennünk!

A tisztelet és hálás emlékezés szálljon református egyetemes egyházunk legrégebb és legkitartóbb vezér- és oszlop férfinak, báró Vay Miklósnak, országos zsinatunk elnökének, az orsz. közalap első alapítójának sírjához. Tegyük le áldásunk hangjaival a hálás emlékezet koszorúját az ő sírjához is!»

Ezzel a gyűlés megnyitvatván, az elfogadott tárgyszórendjén, a múlt gyűlés jegyzőkönyve hitelesített.

Az ig.-tanácsi leiratok tudomásul vétele után, Felméri Sándor, m. péterlaki, Makkai Kálmán, sáromberki és Füzesi Ferenc, erdőcsinádi kántor-tanítók kebelezettek be egyházmegyénk munkásai sorába.

Az egyházmegyei tanács félévi működéséről szóló jelentést Tavasz József főjegyző olvasta fel, kinek jelentése meggyőzhetett mindenkit, hogy egyházmegyénk kormányán olyan férfiak ülnek, kiknek önzetlen odaadása, tapintatos előrelátása, lankadatlan buzgalma s a legkisebb dolgokra is kiterjedő figyelme egyházmegyénk anyagi és szellemi felvirágzását, folytonos emelkedését biztosítja.

Folytatólag, az egyházmegyei pénztárról, tüke-kötelevelekről, házi pénztárról, Bajnóci- és Benkő-alapokról, gyámintézeti és temetkezési, valamint a könyvtári alapokról szóló jelentések olvastattak fel, melyek mind rendes, pontos kezelkedést mutatván föl, nem mulaszthatjuk el, hogy Gergely Lajos, radnóthfái pap, egyházmegyei pénztárnok afának odaadó, szakavatott, s különösen a hátrálékok pontos és még is tapintatos behajtatása körül gyakorolt munkálkodásáért e helyen is a közgyűlés legteljesebb elismerését kifejezésre ne juttassuk.

A Kossuth-gyász alkalmával dr. Gidófalvi István fáradhatatlan gondnokunk gyűjtést indítván, egyházmegyénk nevében koszorút helyezett a nagy hazafi koporsójára. E gyűjtésből forint fenmaradván, abból 5 forint a Maros-Vásárhelyt felállítandó Kossuth-szobor-alapra kiadatik. Egyházmegyénk egyházai, papjai, tanítói, s buzgó tagjai pedig felhivatnak adakozásra, s a begyűlendő összeg, a koszorura gyűjtött összegből fenmaradottal egyetemben, «Kossuth Lajos-alapítvány» címen fog egyházmegyeileg kezeltetni, melynek kamatja évenként, egy az egyházmegye legszegényebb, magát kifogástalanul viselő özvegy papnéjának fog kiadatik.

Kapcsolatosan, közgyűlésünk dr. Gidófalvi István gondnokunknak a Kossuth-gyász alkalmával egyházmegyénk nevében tanusított szíves áldozatkészségeért és fáradozásaiért hálás köszönetet, elismerést szavazott.

Szabó Sámuel, boldog emlékü, abafái pap, 1,050 frtos alapítványt tett volt még életében, melynek kamatját haláláig ő élvezte. Mult év szeptember 29-én már az egyházmegye rendelkezése alá jutott ez alapítvány, melynek évenkénti kamatja, a hagyományozó kívánsága szerint, egy közép, vagy felsőbb iskolában tanuló pap és tanító fiu számára adandó ki. Tekintettel arra, hogy a mult év utolsó három hónapjáról kiadható kamat kétfelé osztva, igen csekély összeget adna, ez egy alkalommal azon negyedévi kamatot egy tanulóknak kiadni határozta meg közgyűlésünk, azon hozzáadással, hogy ez éven kezdve aztán már minden évben, az alapító hagyományozása szerint, két tanuló ifjunak fogja kiutalni.

Csekme Ferenc, tanügyi előadó a téli rosz utak miatt

csak részben végezhetvén iskola-látogatásait, de ezen kívül is, az egyes iskolák statisztikai adatai a legtöbb egyházból még be nem küldetvén: részletes, teljes jelentését az őszi közgyűlésen fogja megtenni.

Tárgyalás alá vétetett az Igazgató-Tanácsnak 1472—1894. számú felhívásával kapcsolatban, vélemény-nyilvánítás végett egyházmegyénkhez leküldött, a konvent által megállapított «Országos ev. ref. lelkészi özvegy-árvai gyámintézet» Alapszabály-Tervezete. Tekintve azt, hogy egyházmegyénk gyámintézete a jövőben is teljes keretében, éintetlenül fennállhat s hivatásának ezután is zavartalanul megfeleltethet: közgyűlésünk ezen országosan szervezendő, rég táplált reményeknek teljesültét hirdető s messze jövőre a legüdvösebben kiható új intézmény létesülését a legmelegebben óhajtja, pártolja; azonban, tudva azt, hogy a jelen viszonyok között papjaink mily mértékben vannak terhelve, a 10% belépti díjjal elfogadhatónak véleményezi ugyan, de a 2¹/₂% évi járulékot igen terhelőnek találván, erre vonatkozó feliratában azon véleményének ad kifejezést, hogy ez szállíttassék le 1¹/₂%-ra s kapcsolatosan az öreg papok részére, a lehetőség körében minél méltányosabb feltételek biztosítottassanak.

Dr. Gidófalvi István, kir. közjegyző, egyházmegyénk algondnoka indítványt adván be a községenként szervezendő hittelszövetkezetek alapítása ügyében, egyszersmind jelzi, hogy e téren, ezelőtt két mintegy évvel tett kezdeményezése oly örvendetes eredménnyel járt, hogy nem mulaszthatja el, arról az egyházmegyének jelentést tenni; annyival inkább, mert a kezdet nehézségeiben éppen a görgényi egyházmegye volt hiv. segítőtárs. Hogy az eszme, testet öltve, bevált s a nép javára föltétlenül előremenőleg hat, sikert biztosít, élő tanubizonyosságai ennek, más vidékekről nem is szólva, az egyházmegyénk területén már javában munkálkodó geryeszegi, sárpataki, pókakeresztúri, pókai, magyar-péterlaki, felfalusi, vajda-szentiványi hitelszövetkezetek, melyek már is virágzásnak indultak. Előterjesztvén kapcsolatosan az összes szövetkezetek 1893. évi zárszámadásait, azokból kitűnik, hogy alig pár év alatt, az egész országban mintegy 200 hitelszövetkezet alakult meg már, melyeknek több, mint 25,000 tagja van és 55,000 üzletrésznél többet bírnak. A tíz kraj-

cáronként befizetendő üzletrészek értéke 1.500.000 forintnál több; összes vagyon 3.500.000 forintot fölülmul és tíz krkint, már tényleg befizettek üzletrészekre többet 780.000 forintnál.

A nemzet-gazdaszat érdeke nem az levén, hogy egyesek, vagy egy társadalmi rend gyarapodása segítessék elő, hanem az, hogy a vagyonosodást, takarékoskodást, munkaszeretetet általánosítsa, népszerűsítse, egész vidékekre kiterjessze, az egész nemzettel megkedveltesse: ezért van szükség arra, hogy e cél érdekében különösen a papok és tanítók, kik a nép között, a néppel élnek, legyenek szószólói, megmagyarázói, megteremtői és föntartó faktorai ez ügynek, terjesztő apostolai a községi hitelszövetkezeteknek. Ily célból kimondotta közgyűlésünk, hogy már is meggyőződést szerezvén e hitelszövetkezetek működésének hasznos voltáról, azoknak minél szélesebb körben való létesítését mindeneknek a legmelegebben ajánlja s e végre átiratot intéz többi egyházmegyéinkhez is. Egyben e helyen is közhírré tesszük azt, hogy a kik erre nézve bármi tekintetben tájékozást, felvilágosítást, vagy valamelyes adatokat óhajtanak, forduljanak egész bátran Szász-Régenbe, dr. Gidófalvi István, kir. közjegyző, görgényi ref. egyházmegyei algondnok urhoz, ki a legszivesebb készséggel áll szolgáltatára a hozzá folyamodóknak.

Indítvány adatván be az iránt, hogy egyházmegyei közgyűlések alkalmával a papok és képviselők számára fuvar, vagy más címen az egyes egyházak bizonyos díjösszöget fizessenek, mikint gyakorlatban van ez a tanító-testületeknél, hol a fuvarozásról az egyes községek kötelesek gondoskodni: ez indítvány tárgyalás és elintézés végett az egyházmegyei tanácshoz tétetett át.

Végül, a kérvények következtek elintézésre. A Benkő-alap kamatjának fele a Benkő-árvák, fele pedig Elekes Imre budapesti III-ad éves ref. theologus részére; a Szabó-alap mult év utolsó negyedi kamata László János III-ad éves nagy-enyedi ref. theologus részére kiutaltatni határozatott.

Ezekben adván két napi gyűlésezésünk lefolyását, tudósításonkat eme szavakkal zárom: «Istennek áldása legyen és maradjon munkálkodásunkon!»

Benedek Árpád,
vajda-szentiványi ev. ref. pap.

TÁRCA.

Az ideál.

A művészetek tárgya a szép; a szép pedig az eszmének jellemzetes és eleven alakban való megjelenése; az eszmének, a szellemi tartalomnak mindig érzékeinkkel fölfogható, érzelhető alakban kell megjelennie, hogy eszthetikai hatást tehessen, hogy lelkünkben gyönyört kelthessen; az eszme csak egy, de megtestesülésében annyiféle alakot ölthet, a hányféle a művészi egyéniség, tehát számtalan alakot; így például, hányféle alakban látható a fősvénység, szerelem, stb. eszméje; ilyen pl. a Vénusz-eszme; legtisztábban tünteti föl mint szépség-istennőjét, büszke, de egyuttal bájos szépségében a milói Vénusz-szobor; Praxiteles knidosi Vénusza teljesen kifejtett, tiszta női szépség utolérhetetlen megtestesülése, Kleomenes medici Vénusza a Vénusz-eszmét végtelenül kecses, de kacér nőben fejezi ki. Ha az eszmék különféle megvalósulásait szemléljük, észreveszünk egyes olyan vonásokat, melyek el nem maradhatnak; ezeket a vonásokat jellemző, lényeges

vonásoknak nevezzük; ha pusztán a lényeges vonásokból alkotjuk a művet, csak egy elvont eszme képmását kapnánk, a minnek megfelelő az életben nincs, tehát az alkotás élettelen lesz; szükséges, hogy mellékes, esetleges vonások is járuljanak a lényegesekhez, a melyek élővé, elevenné teszik a művet, úgy tüntetik föl, mint a való világ egy részét, valószínűvé, elhíhetővé emelik. Jól mondja Bichat: «Ha minden létezőt azon egy alakba öntötték volna, a szépség többé nem léteznék; mihez szellemesen fűzi egy angol filozofus: ha minden nő egy-egy medici Vénusz volna, nem sokáig tetszenének, változatosságra vágnának, egyazon Vénuszhoz e sokszorosított példányaitól azt kívánnók, hogy tegyenek szert valami megkülönböztető vonásra.» A művész feladata tehát, felkeresni az eszmét a valóságban, a hozzá tartozó jellemző vonásokkal, annak a jellemző mellékvonásokkal életet kölcsönözni; az oly műalkotások, a melyek csak a lényeges vonásokat adják, élettelenek, mert nincs megfelelőjük a valóságban, s viszont, oly műalkotások, melyekben nincs eszme,

melyek nem gerjesztenek bennünk gondolatot, vagy érzelmet, üresek, eszmétlenek; ily üresek a túlhajtott naturalizmus termékei. A valóságot másolni, ez a naturalizmus elve, de, a való, azért, mert való, még nem szép; ha valami csak éppen magáért van lefestve, leírva, s nem gerjeszt bennünk gondolatot, érzést, bizony, ki nem elégíti lelkünket; a szép-műnek, hogy annak nevezhető legyen, nem csak érzékeinkhez, hanem eszünkhez, szívünkhez is kell szólnia, azaz, eszmének kell belőle kisúgároznia. Hogy a külső vonások szolgálai utánzása eszme feltüntetése nélkül mily tartalmatlanná teszi a művet, mutatja, mint Beóthy Zsolt mondja, Dennernek a bécsi Belvederben látható arcképe egy öreg férfié, s egy öreg asszonyé; ezen két arcképen minden barázda, minden ránc, minden szeplő, a leborotvált szakállnak minden tövise e legaprólékosabb gonddal van visszaadva, a nélkül, hogy valamely eszme hordozójává tenné a képet; a részletek oly aprólékos hűséggel vannak feltüntetve, a mint azokat szabad szemmel a valóságban nem is láthatjuk, legfőleg nagytitkos üveggel; górcsói vizsgálat alatt, azonban, a tárgyak elvesztik külső érzéki szépségüket. Jól jegyzi meg Voltaire: «Ha Páris a Helena bőrét olyannak látta volna, a milyen volt, ha látott volna egy szürkés-sárga hálót, egyenetlent, rendetlen üregek összeszövését, bizony, sohasem szeretett volna belé!» A természet folyton csalódásba ringat, mert nem úgy akarja mutatni a dolgokat a milyenek, hanem a milyeneknek kell éreznünk azokat. Csattanós példát mond el a naturalisták azon szokására, hogy az aprólékos, nem jellemző részletekben keresik a lényegest, Cherbuliez: «Egyik francia városban tűz ütött ki, oltáskor a semináristák adták kézzel kézre a vedret. Egy öreg asszony, a mint kezdik neki buzgalmukat dicsérni, azt kérdezi, hogy feltűrögették-e reverendájukat, mikor a vizet hordták? Minthogy erre nem tudták neki bizonyosat mondani, haragosan felelt: Akkor önök semmit se tudnak!» Ez az asszony, a ki a szerencsétlenség való segítség eszméjét nem érezte fel a jelenet elbeszélésében, a teljes valóság oly mellékes vonását kereste, melyet mint asszony tesz, vagy tett a vízfordáskor, de a mely az eszme kifejezéséhez jelenleg éppen nem volt szükséges. Nem a górcsói vizsgálat eredménye tehát, mely a tudós dolga, nem az aprólékos, nem a jellemző részeknek szolgálai alkalmazása, hanem a külső, érzéki, s a benne megtestesülő eszme harmóniája gyönyörködteti a lelket, okoz eszthetikai érzetet. A naturalistának a kő csak kő, a növény csak növény, a mely csak önmagáért van, a valóság egyes jeleneteiben nem látja azt az összekötő eszmét, azt az általános emberit, mindig érdekesebb, mely ezeket egy összhangzatos egész részei gyanánt tünteti föl. Eszthetikai képzeletünk mindenütt az embert keresi, azért saját énünk árnyékát szüntelen reá veti a tárgyra, másnak látja a világot, mint a természettudós; szüntelen megismerkedik a lelketlen dolgokkal, mert hő vágya, a szépnek gyönyörét élvezni, neki úgy tetszik, hogy a szendregő természetet kéjes öröm hatja át, midőn a napsugár végig csókolja, hogy a bimbóknak is vannak vágyaik, s alig várják, hogy kifakadhassanak; neki a kihamvadó estpír boldogsága elmúlásáról beszél; a fekete rigó halk édes dalában a szerelem első, de titokzatoságában kedves hangját hallja; mi-magunknak ezen átvitele az érzéki világba eszthetikai élvezeteinkhez szükséges. Mi hatása lenne ránk a legszebb vidéknek, ha nem hinnénk, hogy abban lelki életünk egy-egy képére ismerünk? Ki nem érezte a kora tavasz elbű-

völő hatását? De, hogy e varázst érezhessük, hinnünk kell, hogy a rügyet verő fák velünk együtt örülnek, hogy az orgona-virág illatával tavaszi reménység száll az ég felé. S míg a naturalista az őszben csak pusztulást, rothadást lát, a mi lelkünkben azt a két eszmét költi fel, a melyek között foly le egész életünk: a szeretet, s remény eszméjét, mert sokat, nagyon sokat mondó az ősz poozise, úgy megkapja a szívet, mikor ünnepélyes néma csönd terül el az egész természetben, mikor omlik a lomb, hallgat a dal, virág, fűszál érzi hervadása, halála óráját, s végtére:

A levert lélek egy sötét vágyat érez: gyűlölni... nem élni!
De, egy-egy csillag gyúl a felhőkön távol,
Fellobbanó fénye lelkünkig világol: szeretni... remélni.

Állat, növény, a mi csak él, minden foglalkoztatja a képzeletet, s ha maguk a kövek is érdeklők, az onnan van, mert még azokat is meg tudja eleveníteni. Míg a Somlyó, Csobánc szomorú omladékairól bús gördüléssel aláguruló kődarab a naturalistának csak kő: nekünk édes-bús regéket mesél, nekünk fölszítja a kandalló melegét, s meleg részvéttel siratjuk el a bánatában elhervadt Gyulafi Rózsát; míg a naturalista a Vértesben csak erdőt lát, a mi eszthetikai képzeletünk föllepíti ugyanott az ősz Peterdi házát, elénk vezeti a ház bájos virágát, lángoló szerelme növekedésében, a mint hiven s hivebben bámul a lelkes idegent, de elénk vezeti titkos bajában is, sir felé való hervadásában, a mely lilium-hullás volt. Míg Brauenstein vára a naturalista szemében egy pusztasági omladék, előttünk megjelenik hervasztó bánatában a vár urnője, a ki szép volt, mint a hasadó hajnal s tiszta, mint a harmat a lilium szirmain s kit ura anyyira szeretett, hogy harcba menése előtt átkot mondra: ha újra férjhez megy, minden gyermeke élte virágában haljon el. S elment, majd azzal az izenettel küldte vissza szolgálját, hogy elesett; az özvegy szép fiatal volt, sokan kérték, de nem ment; majd megjelent Ingelheimban, a tornajátékon; a császár a győztest azzal jutalmazta, hogy a jelen volt szebbnél-szebb hölgyek közül választhat; a győztes az özvegyet választá, az özvegy a választást elfogadta, a győző lebecsültá sisakját, s ime, saját férje volt: örömkialtással omlott keblére. A próba mindenkinek tetszett, de az átok is teljesült. A szép hölgy nem maradt bezárt kelyhű virág, de minden bimbója fésülésének legszebb korában hervadt el.

De a naturalisták, Zola követői, nem ismerik az embert sem, nem tudják mi az a lélektani hűség; a férfi lelket az erőtudat, bátorság, törhetetlen lelkiség, tehát a fenség jellemzi, a nőt a kedvesség, a kellem; a naturalisták az embert nem fenségében, nem szellemében keresik föl, hanem állatiasságában; Zola az élet minden testi nyilvánulását undort gerjesztőleg leplezi le, mohó gyönyörrel írja le azon jeleneteket, melyekben az ember súlyedtsége, elaljasodása, állatiassága nyilatkozik, mert ezek szerinte természet-hűek. (?) Jobban szereti a bogáncsot, mint a rózsát; mintha bizony, a szép nem lehetne természetű; mintha bizony, az életben csak rutság volna! Mintha bizony, az emberi társadalom annyira súlyedt volna erkölcsileg, hogy az egyesek élete csak bűnök halmaza, csak hiú, önző érdekek, bűnös szenvedélyek hitvány küzködése, a mely boldogtalanságba, bűnbe, elaljasodásba sodor! Mintha bizony csak az a regényíró festené hiven az életet, a ki nem látja az emberben az önmegtagadó, önfeláldozó szeretetnek egyetlen halvány sugarát sem, hanem csak az érzékiség rabját, az állatot, a mely

eszik, iszik, érzéki élvezetének él! Való igaz, hogy az élet sok salakot dob föl; való igaz, hogy a rút tárgyak, de melyek rajzai az olvasó lelkében csak fölháborodást, nem megnyugvást keltenek, az életből vannak merítve, hol a csomót igen gyakran öngyilkosság, gyilkosság, elaljasodás oldja megde vajjon, a való életnek ily nyers rajza, egy szebb, magasabb eszme érzetése nélkül gyönyörködtheti-e a lelket, lehet-e esztetikai elv? Mily undorító pl. a Magyar Újság hasábjain dr. Iliász című rajz, pedig ezt egy nő írta, míg ugyanott a Bice című beszély szerzője mily biztos kézzel tartja vissza a nőt a lejtőn s tölti el az olvasó lelkét megnyugtató gyönyörrel. Ott áll utánzó példaként Manon Lescaut. Itt láthatjuk, hogyan kell a művészetnek az elaljasodást festenie, enyhíteni a gyűlöletes részeket, bájjal takarni, a mi bennünk undort gerjeszt. A művészet Mája föllege. Az indus mithosz szerint ugyanis, minden halandó szemei előtt függ Mája föllege, a csatódás fátyola, mely a dolgokat való színében látni, nem engedi; jaj annak, kinek szemei elől a felleg szétfoszott. Egy athenei költő, a monda szerint, a lehető legnagyobb hűséggel mutatta be az athenei nép nyomorát, nem volt szem, mely száraz maradt volna, nem volt szív, mely boszuságra ne gerjedt volna, az előljáróság megdicsérte a szerzőt, hogy ily valóságban tárta föl az állapotokat, de jutalmul megbotoztatta, azon okból, mert hiányzott művéből a költészet, hiányzott az az ideál, felemelő eszme, mely a nyomorba sülyednek megmutatta volna a küzdelem, a boldogulás útját. A művészetnek a nagy tárgyilagosság, a szolgálai utánzás megöloje, ez az egyik lényeges különbség tudós és művész, tudomány s művészet, igazság és szépség között; a művészet örök törvénye: az alkotó művész egyénisége sugározzék ki azon műveiből, melyekben a való világ jelenségeit művészi célből utánozza; valamint a lomb-erdő koronáján átszűrődő alkonyipir mindent sajátos, misztikus fényvel áraszt el, ugy a nagy művész élettapasztalatait saját lelkén szűri át s egyéniségének sajátos világításában teszi szemlélhetőkké azokat közönségével. Egy nő haladt Róma utcáin, írja Charles Blanc, meglátta Michel Angelo s komolynak s büszkének festette; látta Rafael is s szépnek látta s bájosnak s tisztának, mozdulataiban harmonikusnak, öltözetében szendének; de ha Leonardo da Vinci is látja, bensőbb bájt, áthatóbb kedvességet talált volna benne; így lesz ugyanazon nő Michel Angelo onja alatt büszke matrona, Rafael festményén isteni szűz, Leonardo vásznán hozzánk legközelebb álló, imádatadó asszony. Nem óhajtom én vissza a romantika való életet nem lehellő, csinált kék virágát, de épp ugy undorodik lelkem a naturalizmus eszme nélküli, durva érzékiségtől tuskés bogáncsvirágától; csak egy irány jogosult a művészetben, a real-ideal, vagyis, az az irány, mely a valóságból, legyen az akár természeti, akár történeti, akár lélektani, veszi a tárgyát s azt megeszmenyíti; a művészet remekeiben a legcsekélyebb részlet is valóságból van véve s mégis mindenben van valami földöntúli. Rafael madonnáját a való életből vette s mégis égi szűz. A nagy művész jól tudja, hogy semmi más nem teszi a művet nem széppé, mint az eszmenélküliség s az aprotékos, mellékes részletek túlhalmozása kerül tehát mindent, a mi a mű gyönyörködthető hatását lerontaná, nem rak ki mindent, de rajta van, hogy meglássák, a mi belől maradt, a művész ezen eljárását eszmenyítésnek nevezzük. Az eszmenyítés abban áll, hogy a művész tárgyának természetén alapuló jellemző tulajdonságait összeszedi s közéjük oly jellemzetes mellékes vonásokat sző, melyek az alkotást valószínűvé, élővé, egyénivé teszik. Midőn a művész eszmenyít, kiemelkedik a valóság köréből, de azért még sem tér el a valóságtól, mert azok a jellemző vonások, melyeket egy egészszé fűz, mind előjönnek a valóságban, de külön-külön tárgyakon s tárgyakban; az eszmenyítés eredménye az eszmeny; a szép s rút tárgyaknak egyformán van eszmenyük, mert az eszmeny oly szép, melyben a tárgy jellemző s élővé tevő vonásai összpontosítva vannak, nincs benne semmi, a mi a valóságban nem volna s mindamellett is, az eszmeny párját a valóságban nem találjuk; ha a műfestő egy gyö-

nyörű női alakot akar festeni, össze kell szednie azon tényezőket, melyek együttvéve, a gyönyörűt alkotják, minthogy ezeket egy nőben egyesítve, aligha fogja találni; egyiknél megtalálja a sugár természetet, a másiknál a szép, vagy élénk színű, mindent kifejező szemeket, a harmadiknál a dús, hosszú, hullámzó haját, negyediknél a bársony-puha alabástrom bőrt, a melyen átsugárzik a szív, az élet melegsége, melegítve, bőditva s így tovább; s midőn így a műfestő e vonásokat egyesíti, megteremtí a gyönyörűt s műve hű, való lesz s még sem való; való egyes részleteiben, de egészében a valóságban ily alak alig létezik. Tóth Ede «Falu rossza» című népsziművében előforduló éjjeli őr a falusi éjjeli őrök ideálja; megtalálhatók benne mindazon vonások, melyek az éjjeli baktéreket jellemzik, de hiányzik belőle ama durvaság, a mely nemcsak a baktérekben, de minden műveletlen emberben megvan, mert ez nem jellemző vonása az őröknek. Tóth Ede ama vonásokat nem egy, hanem több falusi őrön tapasztalta s e tapasztalás alapján alkotta meg a falusi éjjeli őrök ideálját, melynek a valóságban ugyan nincsen párja, de a vonások, melyekből e kép alakult, mind előjönnek a valóságban. S csakis az ilyen ideal hat ránk gyönyörködthetőleg; épp az a csalódás szűli a gyönyörűt, hogy nem a valódi van jelen, hanem a valónak oly égi mása, melyről ráismerünk a valóra, tehát az eszme miatt való idealizálás s annak megtestesítése céljából követett realizálás egyenértékű elemei a szépnek, a kettő együttvéve, alkotja a valódi szépet, jól mondja Arany János:

Nem a való hát, annak égi mása
Lesz, a mitől függ az ének varázsa.

Különfélék.

— Egy szép reménnyel szegényebbek vagyunk, egy csalódással gazdagabbak! Sokszor hangoztatott óhajlás levén egy a protestáns fevilágosodást, a szabad szellemet, és előhaladást, tehát egyetemes érdekeket ösztönöz szolgáló lapnak megindítása: reméltük, hogy a dr. Bartha Béla által Sárospatakon alapított és a teljességgel irodalmi színvonalon álló «Órálló» csak igen hamar gyökeret ver, fejlődik, s válik hatalmas előmozdítójává az említett célnak. Reméltük, hogy a hárommilliót tevő protestáns magyarságból fog annyi pártoló akadni, hogy bizonyosan elég lesz az alapvetéshez. Csalódtunk. Dr. Bartha Béla jún. 30-iki számában kijelenti, hogy az «Órálló» júl. 1-től megszünteti, egyelőre ideiglenesen, t. i. ha júl. 20-ig elegenden jelentkeznek, akkor aug. elejétől újra megindítja a lapot, illetve, tovább folytatja; ellenkező esetben, feladja a harcot abban a hitben, hogy a «leányzó nem halt meg, csak aluszik»; az eszme élni fog, míg szerencsésebb kéz veszi fel a munka fonálát. Hát, mi meleg érdeklődéssel kísértük e lap megalapítását; megragadtunk minden alkalmat, hogy olvasóink figyelmét, érdeklődését felébresszük: tesszük most is. Szívesen kérjük mindazokat, kiket e fontos ügy érdekel, támogassák részvétükkel, jelentkezzenek júl. 20-ig, hogy a rövid pihenés után, megújult erővel folytathassa nem dicstelenül kezdett munkáját. Egyébiránt, az «Órálló» balesete két előítéletből származik. Az egyik, hogy az olvasók hozzá vannak szoktatva a szenzációhoz és a villany századában gyorsaságot követelve, és közvetlenséget, nem tudnak hozzá törődni, hogy hetenkint kétszer-háromszor legyenek csupán tájékoztatva az eseményekről, ha bárminő tömören és okosan történik is ez. Megtörtént ez néhai br. Eötvös Józseffel is. A másik ennél sokkal rosszabb. Az olvasók legnagyobb és felületesebb része ma is azt kérde: «Jöhet-e valami jó Názárethből?» Azaz, semmit sem acceptálnak, a mit nem a főváros, nem az irodalmi központ termel, nem Budapestről küldenek nyakára. Sárospatak, Debrecen, Kecskemét, Kolozsvár, ejh, mit: kánállal ehetik itt a tudományt, a bölcsességet; ám, sokkal jobb, szebb, és dicsőségesebb, a mit a zsidó gyerekek és zsidó erkölcsökkel szaturált irodalom vet papírra, s özönlí el a minden haszontalanságra felülni kész náiv, vidéki közönséget. Nem akarunk mi a központ ellen hadakozni. Tel-

jességgel haszontalan vállalkozás lenne, és eredménytelen. Nem is szükséges. Páris, London, Berlin, Budapest mindig központja lesznek és maradnak is nem csak saját nemzetüknek, hanem a világ organizmusának is. Ám, a vidéket lenézni, kevésre becsülni, életének föltételeitől megfosztani: ez valóságos kiskorúságra mutat. Bárminő szép legyen a fej, az arc: mégis szájalmat kelt az egész test, ha a hát púpos, a láb sánta, és a tüdő rosz. Legyen a főváros fő, csapjon ki belőle a nemzeti lelkesedés, áradjon a jótékony szellem: de élet-erős vidék nélkül, csak megromlik a levegő és degenerál a természet fentartója, az őserő. Csak ananászszal megélni, nem lehet; kifestett arccal nem jár tisztességes nőszemély. Becsüljétek meg a vidéket. Az oceán patakokból, folyamokból táplálkozik. Mikor a főváros háttere ép gondolkozásu, szabadon és függetlenül érző, tette kész szivekből és elmékből fog állani: akkor lesz az ország szive, fénye, és dicsősége. Hát, legyetek rajta, hogy a vidéki városok erősödjenek érzésben, gondolkozásban, szellemben, s támogatásúkat azokat a férfiakat, kik legjobb meggyőződésükkel, igaz lelkesedéssel, és sokat-tudással szolgálnak az egyháznak, a hazának, az ember egyetemese céljainak.

— **Visszatérnek a görög erkölcsök!** Vajjon, visszatérnek-e? Volt már szó a magyar középiskolai tanulók tanulmányi versenyéről. Értekezletet is tartottak volt e tekintetben pár évvel ez előtt, mely a teljes versenyt helytelennek tartotta, de az egyes tárgyakból való versenyt helyeselt. Nős hát, ez utóbbi az idén meg is valósul. A Matematikai és Fizikai Társulat elhatározta, hogy ezentúl minden tanév elején Budapesten és Kolozsvártt a matematikából érettségi vizsgálatot tett tanulók között tanulmányi versenyt rendez, melyeken a jelentkezők írásbeli dolgozatot készítenek, melyeket maga a társulat megbírá, a legjobbat jutalmazza, és lapjában a megoldásokat közzé teszi. A szellemi torna, kétségen kívül, teremhet jó gyümölcsöket.

— **A helybeli ev. ref. kollegiumban jún. 30-án** végződött az érettségi vizsgálat. A huszonhét ifju közül huszonegynek sikerült, érettségi bizonyítványt szerezni; míg hat pótvizsgára utasított. A mint értesülünk, úgy a számbeli, mint az előhaladási, a fejlettségi eredmény teljesen kielégítő volt. A sok jó fiú közül különösen Schilling Lajos, és Felméri Lajos tüntek ki, kik jutalomban is részesültek a Hegedüs Sándor-féle alapítványból. A miniszteri biztos, köztudomás szerint, Szócs Farkas, budapesti ev. ref. tanár volt, ki a legjobb impressiókkal távozott kollegiumunk felől.

— **Mult hó 20-án innepelte Réthi Lajos,** kir. tanácsos, Hunyad megye tanfelügyelője e téren való munkálkodásának 25-ik éves jubileumát. Ottani tollforgató barátainktól vártuk a tudósítást e tekintetben. Hiában vártuk.

Hát ha későn is, a más lapokból vett értesítések nyomán örömet jegyezzük fel mi is, hogy az ünnepély az ünnevelt személyéhez, a közmivelődés sikeres előmozdítása érdekében tett fáradhatatlan munkásságához méltóan folyt le. Ugy a dévai egyház, melynek húsz év óta presbitere, mint az egyházmegye, melynek egyházkerületi képviselője, őszintén, melegen fejezték ki ragaszkodásukat, nagyra-becsülésüket, melyhez mi is és minden jó kálvinista és igaz magyar feltétlenül csatlakozik. Sok még a tenni való: isten éltesse sokáig a munkára kész, és képes ilyen férfiakat!

— **A mint a lapokból olvassuk,** egyházkerületünkben új magyar kálvinista község van alakulóban. Kolozsmegye Nagy-Sármás községébe a földmívelési miniszterium 200 családot telepít, kiket nagy részben Veszprém megyéből toborozottak. Az okmány immár alá is van írva; sőt, pár héttel ez előtt e lapok szerkesztőjét is fölkereste már egy pár ilyen derék telepes és bemutatták magukat, hogy dolgozni jönnek az új hazába és jó magyarnak. Hozza isten, és óhajjuk, hogy találják jól magukat, és mindenek felett, az illetékes hatóságok tegyenek meg minden lehető, hogy gyökeret verhessenek, és gyarapító legyenek fajunknak e szent földön, melyet el akarnak disputálni tőlünk a rómaiak, kiket eddig oláhoknak ismert a köztudat.

— **Igen szép, megható innepe** volt a bögyözi egyházközségnek június 17-én. Ekkor tartotta beköszöntő beszédét tiszt. Lajos János, az új lelkipásztor. A szeretetnek, ragaszkodásnak fényes jelét adta az egyházközség már a megérkezéskor, a mennyiben az indóházról nagy számu lovasbänderiummal kísérté a parokhiára, zöldágakból, virágokból díszkaput állított fel, sat. A folyton szakadó eső dacára is, sokan screglettek össze a szomszédos, s még a távoli községekből is, hallani akarván az evangéliumot annak ajkáról, kiről annyira jó hír jött ide volt távoli egyházából. A nagy, terjedelmes templom egész a szorongásig zsufolva volt. Menyhárt András, esperes aa. beigtató beszéde és imája után, az új lelkész lépett a szószékbe, kinek külsején, hangján meglátszott a meghatottság. Az elmondott buzgó ima után, Pál Róm. 1. 15—16. alapján csinos, alkalmi beszédet mondott, melyből igazán kiértett mind a kivitelben, mind az előadásban, hogy az ő ajka szive teljességéből szólott. Valóan, e beszédben a krisztusi szeretetet hallottuk megzendülni. Vajha, az a rajongás, melylyel hivatásán csüng, sohase lankadna, sőt, mindvégig megmaradna! A templomból kijöve, egy angulatol költeménnyel köszöntötte egy egyszerű székely ember az új papot Nem kicsinylem az ilyen költeményeket, mert tudom, hogy az arany is por közt terem, s a vadrózsának is megvan a maga himpora.

HIVATALOS RÉSZ.

809—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a görényi egyházmegyébe kebelezett maros-járai kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: gazdasági épületekkel, veteményes és gyümölcsös kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatóságilag 237 frt. 81 krajcárba becsült kepe, kánonika, tandij és garaspénz. Kötelessége: a rendes tanszakon való tanításon és a kántori teendőken kívül, mikor a lelkész filiában szolgál, az egész isteni tiszteletet végezni.

Pályázati határnap: július 25. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó. Kolozsvártt, 1894. július 2. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

815—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform. egyházkerületben, a görényi egyházmegyébe kebelezett körtefáji egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: megújított gazdasági épületekkel, nyári

főzővel, kerttel ellátott tisztességes lakáson kívül, egyházhatóságilag, 310 frt. 5 kr. fizetés; melyben a kepén és tüzfán kívül, 9 hold (1334 ööl) első osztályu tagosított kánonika haszonélvezete és 70 frt. készpénz járulékl foglaltatik.

Pályázati határnap: jul. 25. Folyamodványok nt. Lénárt József, esperes aához, küldendők, Magyaróra, u. p. Disznajó. Kolozsvártt, 1894. július 3. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

810—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. reform egyházkerületben, a gy.-fehérvári egyházmegyébe kebelezett sárdi egyházközség kántor-tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: 321 forint 74 kr. melyből készpénz 250 frt, a többi a kánonika-porción tiszta jövedelme, tűzifa, és tandij. Pályázati határnap: július 31. Folyamodványok nt. Tókos Sándor, esperes aához küldendők, Vajadra, u. p. Tövis. Kolozsvártt, 1894. július 2. Szász Domokos, erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Évfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Július 12.

28. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Fölkérés.

A folyó évi egyházkerületi közgyűlés alkal-
mával, márc. 31-én, az egyházmegyei esperesek,
jegyzők és több résztvevő közbejöttével tartott
bizalmas értekezlet megállapodása következtében:
fölkérem az egyházmegyei «Papi Értekezlet»
elnökeit, jegyzőit, az espereseket, egyházmegyei
jegyzőket és egyáltalában minden érdeklődőt, hogy
az «Egyházkerületi Papi Értekezlet»
alapszabályainak végleges megállapítása, esetleg,
a szervezkedés érdekében, folyó hó 19-én Ko-
lozsvárra fáradni, s ugyanazon napon délelőtt 9
órákor a kollegium ünnepi nagy termében meg-
jelenni, sziveskedjenek.

Szivesen és bizalommal kérem mindazokat,
kik birnak a jó ügy iránti lelkesedéssel, s meg-
vannak győződve e születendő institució termé-
keny, áldásos voltáról: hogy megjelenésüket ne
tagadják meg, jóakarattal, buzgósággal támogatván
egymást, a közügy előmenetelét, felvirágzását célzó
törekvésben.

Kolozsvártt, július 10. 1894.

Szász Gerő,
értekezleteti ideigl. elnök.

Az egyetemes lelkészi gyámintézetről.

(Folytatás.)

De, nem is éppen oly sötét színezetű az
állandó ellátásra igényt nem tartható lelkészi
özvegyek és árvák sorsa, ha számításba vesszük,
hogy a jelenleg szolgálatban álló lelkészek leg-
nagyobb része bizonyára az egyházmegyei gyám-
intézeteknek is tagja maradván, családja számára
onnan is biztosít valamely, s a jelenlegi osztalé-
koknál nem kevesebb, sőt valószínűleg magasabb
segélyt (mert a jövedelmek kevesbedésével a tőke-
vagyon is felhasználható lesz), s még e mellett,
az egyetemes gyámintézettől megnyeri a vég-
kielégítést és temetés isegélyt, s a mi igen helyes

intézkedés, a kiskorú gyermekek növelésére külön
növeltetési segélyben is részesül. A növelési segély
összegét ugyan a bizottsági vélemény minden árva
részére csak 50 forintban irányozza elő, de ez
azonban korántsem zárja ki annak lehetőségét,
hogy ezen segély, az alap állásához képest, akár
az előirányozottnak két-háromszorosában állapittas-
sék meg, sőt, nézetem szerint, még azt sem, hogy
egyes árvák részére, a kellően beigazolandó szük-
ség szerint, az általános mértéktől eltérően, sokkal
magasabb összegig emeltessék. Aztán meg, lelké-
szeink kedvező halandósági statisztikája is enyhíti
a fölhozott aggodalmakat, s ha, végül, azt is te-
kintetbe vesszük, hogy ifjabb lelkészeink, s főként
az ezután szolgálatba lépők, a gyámintézettől vár-
ható segélyforrások ismerete mellett, bizonyára
más úton, például, a család-alapításnál, vagy eset-
leg életbiztosítás útján gondoskodnak a kárenc-
évek esélyeivel szemben ebből a szempontból
sem lesz okunk, a gyámintézeti tervezet életbe-
léptetése ellen nehézségeket gördíteni.

Ha, azonban, a gyámintézeti alap ereje akár a
konventi tervezet által számításba vett jövedelmek
kedvező gyümölcsöztetése útján, akár talán állam-
segély megnyerése által az előirányozottnál na-
gyobb kiadásokat is meg fog birni, bizonyára az
állandó ellátásra jogosító szolgálati idő alább-
szállítása, s a már öt évi szolgálat után is adandó
állandó segélyösszegnek emelése lesz az első sor-
ban kielégítendő szükséglet, az állami tisztviselők
nyugdíj-intézetének mintájára; nem ugyan minden
papi özvegy részére egyformásított összegben,
hanem a szolgálati időtől eltekintve, de minden
esetre az élvezett fizetés bizonyos százalékában
(pl. negyven-ötven százalékban) megállapítandólag.

Az özvegyi gyámpénz egyformásítását, melyet
Horváth dr. azon indokból követel, hogy az egy-
forma képesítettségű lelkészek özvegyei között
különbség ne státuáltassék, magam részéről nem
tartom valószínűnek, annyival kevésbé sem, mert

az ennek megfelelően egyenlő mértékkel kiszabandó tagdíjak aránytalanul nehezednének a szegényebb lelkészekre. Megvan e különbség az állami tisztviselők özvegyeinek ellátásánál is, hol pedig tagdíjak egyáltalában nem terhelik a nyugdíj- és gyámintézet tagjait, s hol az egyenlő kvalifikáció szintén indokolná annak eltörlését, mert, például, a pénzügyi fogalmazó, vagy törvényszéki aljegyző és miniszteri tanácsos, kuriai bíró, sat. egyenlő képesítettséggel bírnak, de nagy igény-különbség van közöttük, mely teljes mértékben fennáll papjainknál is a városi és falusi élet, kis és nagy fizetés aránya szerint. Nem ismerem ugyan közelebbről a tulajdonképpeni Magyarországon levő lelkészi állomások fizetés-viszonyait, de azt tudom, hogy nálunk, Erdélyben, a papi fizetés 250 frttől 3000 frtig változik, s annak folytán állithatom, hogy a mennyire terhes volna a 250 frtos fizetésű papnak az évi 30 forintos tagdíjak fizetése, éppen oly fölösleges is lenne özvegyének az évi 350 frtos gyámpénz, tehát, a férje által élvezett fizetésénél is nagyobb összeg az éppen nélkülözhetetlenül szükséges önfentartásra (mert a gyámintézetnek csakis a nélkülözhetetlenül szükséges segély biztosítása képezheti feladatát).

Ha tehát a jogosság szempontja, mely szerint t. a nagyobb összegű befizetésekkel szemben nagyobb segélyt igényelhetünk, nem is volna elég indok a fizetés-szerinti kategóriák felállítására: bizonynyal, a méltányosság sem követel egyebet, mert a rendesen nagyobb fizetéssel bíró városi lelkészek igényei sokkal nagyobbak, s éppen ezen társadalmi igények kielégítése miatt, takarékoság által sem biztosíthatják annyira családjuk existenciáját, mint a sokkal kevesebb társadalmi igényekkel szemben álló falusi lelkészek, s azért a gyámintézet által ezeknek juttatandó kevesebb segély, a nélkülözhetetlen fentartási szükségletek fedezésére való tekintettel, nem lesz kisebb értékű az amazoknak nyújtandó nagyobb összegű segélynél.

* * *

A fennebbieken röviden ismertetett indokok alapján, Horváth dr. úr, a konventi tervezettől eltérőleg, következő elvek alapján óhajtana szerveztetni az országos gyámintézetet.

1. Az egyszer s mindenkorai és temetési segély ejtessék el, illetve, az egyházkerületek által egyöntetűen rendezendő özvegy-árvai kegyjavadalom által pótolassék.

2. Az állandó segély igénye minden lelkész családjára nézve öt szolgálati év eltelte után álljon be.

3. Az özvegyi segély, az öt éven felüli szolgálati időre való tekintet nélkül, egyenlő összegben, évi 350 forintban állapíttassék meg minden özvegyre, s ennek egy-hatodában minden árvára nézve.

Óhajtja továbbá, a gyámintézettel kapcsolatban, papi nyugdíj-intézet felállítását is oly módon, hogy a lényeges fogyatkozásuk miatt hivatalviselésre képtelen lelkészek, szintén öt évi szolgálati idő után, s ugyancsak fizetéseikre való tekintet nélkül, évi 700 forint nyugdíjat élvezzenek. Ezen intézményt, azonban, pénzügyi tekintetből csak tíz év múltán véli életbe-léptethetőnek.

A fönnebbi alapelvek megvalósíthatására összeállított költségvetése következőleg alakul.

1. Alap-befizetésekből, a lelkészi fizetések húsz százalékban számítva, bevételnek mindjárt az intézet megalakulásakor 300,000 forint, melynek négy százalékos kamatja 12,000 forint.

2. Az új tagok alapfizetése 7,500 forint.

3. Tagdíjakból, évi 20 forintos egyenlő részleteket számítva, 39,500 forint.

4. Egyházak járulékából, melyet a lelkészi fizetésnek nem egy, hanem két és fél százalékban számít, 37,800 forint.

5. A konfirmált növendékek 20 krajcáros befizetéséből 6,000 forint.

6. A közalapból évi 22,500 frt. és végre,

7. Államsegélyből évi 120,000 forint.

Tenne tehát az összes bevétel, az államsegély nélkül, 125,000 forintot. Ebből volnának fedezendőek az első tíz évben az özvegy-árvai díjak, évi 120,000 forintban, a második tíz évben pedig ezen felül még a nyugdíjak is évi 70,000 frtban. Tőkésíthető volna tehát az első tíz év alatt évi 5,000 forint, s a reménybeli 120,000 forint államsegély; a második tíz évben pedig évi 60,000 frt. mely összegből a husz év végén közel négy millió forint állana elő.

Kitűnő tervezet; megnyugtató, sőt fényes eredményü számítás, csak, sajnos, nem reális. Őszintén örülnénk sikerültének, de remélni sem merjük. Hogy nyerjen a református egyház az államtól évi 120,000 forint államsegélyt az eddigi rendszeres segélyen, s az annyi oldalról igénybe vett közalap tőkének gyarapítására, s ez úton a papi fizetések állandó emelésére fordítandó rendkívüli segélyen felül, tisztán a lelkészi nyugdíj- és gyámintézet céljaira fordítandólag: azt, legalább is egyhamar, nem remélhetjük! Pedig, ezen összegnek számításán kívül hagyása mellett, az egész nagy tervezet összedől, ha el is tekintünk a költség-

vetés más tételeinek szintén túlmagasra történt számításától, mert a nyugdíjazást húsz év multán sem lehetne megkezdeni, már pedig a belépési járulékoknak és tagdíjaknak a konventi tervezettől eltérő ily magas összegben való fölvétele éppen csak a nyugdíjazás előnyének kilátásba helyezése mellett képzelhető végrehajthatónak.

Nincs tehát egyéb hátra, mint a konventi bizottság elnökének szavai szerint «önerőnken kísérteni meg a gyámintézet létesítését; bizalommal vetni kezünket a nemes munkára», s létesíteni kevesebb anyagi megerőltetéssel az egyelőre csak szerényebb előnyöket nyújtó gyámintézetet, de létesíteni ezt a konventi tervezet által igen szépen és helyesen megtalált úton és módon, akkint, hogy a már sokáig el nem odázható nyugdíjintézet magvát, sőt izmosodó csemetéjét is magában foglalja. (Vége következik.)

Vélemény

az országos ev. ref. lelkészi özv.-árvai gyámintézetnek
Alapszabály-Tervezetére nézve.

A széki egyházmegye közgyűlése az országos ev. ref. lelkészi özv.-árvai gyámintézetnek az egyetemes konvent által megállapított alapszabály-tervezetét a maga egészében helyesnek, kölcsen és a felforgó körülményeknek számításba-vétele mellett megalkotottnak ismeri el; a főtiszt. konventnek, illetőleg, azoknak a férfiaknak, kik annak létrehozásán fáradoztak, azt tervezték és megállapították, hálás köszönetet szavaz; a gyámintézetnek a konvent által határozott időben (1895. január 1.) való életbe-léptetését kívánja. A részletekre vonatkozólag azonban, egyházmegyénk bátorkodik felhívni a főtiszt. konvent becses figyelmét a következő észrevételekre.

Egyik észrevételünk az, hogy a járandóságok a lelkészi állomásoknak két csoportba foglalásával állapítatván meg, intézkedés teendő arra nézve is, hogy mi történik akkor, ha valamely lelkész 700 frton alúl levő fizetésből 700 frton felül menő fizetés élvezetébe lépik át? Vajjon, attól az időtől kezdve, csak a fizetés után megállapított $2\frac{1}{2}\%$ -ot kell-e fizetnie, vagy pedig azért, mert magasabb fokba lépve, hátramaradottainak nagyobb járandósághoz is leend igényük, köteles-e az előbbi fizetése és mostani magasabb fizetése között mutatkozó különbség után a belépéskor fizetendő 10% -ot is fizetni s talán még az előbbi fizetése után évenként fizetett $2\frac{1}{2}\%$ -ot is mostani magasabb fizetése után eső $2\frac{1}{2}\%$ erejéig kipótolni? Véleményünk szerint, ezt a kérdést elenyésztetendő, a 16. §. után, megjegyzés, avagy egy újabb pont gyanánt be lehetne tenni a következőt:

«Ha pedig valamelyik lelkész, körlelkész, vagy miszisionarius, ki már tagja a gyámintézetnek, időközben 700 frton alúli fizetésből 700 frton felüli fizetésbe lépne át, akkor köteles, az előbbi fizetése és a mostani fizetése között levő különbözeti összeg után a 10% -ban megállapított belépési járulékot hordozni, önkint értetődővén,

hogy a magasabb fizetésbe lépés idejétől kezdve, fizetendő évi járuléka fizetése arányában emelkedik.

Ezzel, felfogásunk szerint, méltányosan lenne megoldva ez a kérdés.

Az alapszabály-tervezet szerint, az összes bevételeknek 25% -a egy megalkotandó országos papi nyugdíj-alapjára évenként tőkésítendő. Egyházmegyénk véleménye szerint, e 25% is az özv.-árvai gyámintézet javára volna felhasználandó, főleg azért, hogy az árvák és özvegyek évjáradéka, valamint végkielégítése magasabb összegű legyen, mint a tervezetben jelzett. A lelkészi nyugdíjintézet megvalósítása különben sem keresztülvihető a lelkészi fizetések rendezésének bekövetkezése előtt, s másfelől, különösen egyházkerületünkben, a segédlelkészi intézmény szélesebb körre való kiterjeszthetése, kívánatosá teszi a szolgálatra képtelen lelkészeknek olyan formán mintegy nyugalomba helyezését, hogy az összes fizetés élvezete mellett, esetleg egyházközsége segélyével, segédlelkészt tartson. S kénytelenek vagyunk, a lelkészi özvegyek és árvák érdekében azt is kijelenteni, hogy az ők igényük bizonyos mértékű megcsonkítását látjuk abban, hogy az özvegyek és árvák érdekében hozott áldozatok egy negyede egy bizonytalan távolban levő cél érdekében s nem is annyira égető szükség elenyésztetésére lefoglaltassék. Hogy azonban a később felállítandó papi nyugdíjintézet alapja, annak idején, tetemes összeggel gyarapodhassék, bátrak vagyunk, azt javasolni, hogy a jelenleg fennálló egyházmegyei özvegy-árvai alapok tőke-összegei akkor, a mikor majd jogosultak nem lesznek, a papi nyugdíj-alap javára adassanak. Ez alapokrúl különben a kérdés alatt levő szabálytervezet a 39. § ban úgy intézkedik, hogy «mihelyt jogosultak nem lesznek, az illető alapok jövedelmei, az egyházmegyék által megállapítandó szabályzat értelmében, az illető egyházmegye kötelékébe tartozó lelkészek országos gyámintézet járandóságainak részben, vagy egészben való fedezésére fordíthatók.» Ez az intézkedés kedvező annak az egyházmegyének papságára nézve, mely jelenleg özvegy-árvai gyámintézettel bír; de látható, hogy ez a kedvezés olyanokra fogna kiterjedni, kik annak az alapnak létrehozásához semmivel sem járultak; mert a kik létrehozták, a kiknek özvegyei és árvái jogosultsággal bírtak hozzá, azok akkor már nem lesznek; ennél fogva azzal, ha a majdan felszabaduló alapok az általunk javasolt célra, t. i. a papi nyugdíjintézet alapja javára adatnak, nem követtetik el méltánytalanság; sőt azzal, hogy egyetemes cél javára fog fordíttatni, igazságosabb lesz az eljárás, mintha csak egyes egyházmegyék lelkészei javára használtatnék fel s másfelől, az egyetemes özv.-árvai alaphól a szabálytervezet szerint lefoglalandó s tőkésítendő 25% felszabadítása, illetőleg, eredeti céljára való felhasználása által magasabb összegű lesz a nyugdíj és nevelési járuléka s így, legalább részben kárpóttatni fognak azoknak özvegyei és árvái, kik a jelenlegi egyházmegyei özv.-árvai alapoknak fentartói.

Továbbá, véleményünk szerint, igen magas korra (60 év) van kimondva a tervezet 36. §-ában az, hogy a jelenleg élő lelkészek közül kiknek van joguk a gyámintézetbe való be-, vagy be-nem-léphetésre nézve. Szerin-

tünk, tekintettel a magas díjakra, méltányosabb lenne e tekintetben, az 50 évet állapítani meg.

Ezeket az észrevételeket ajánlja egyházmegyék a főtiszt. konvent becses figyelmébe.

Vásárhelyi Boldizsár.

Észrevétel.

A «Prot. Közlöny» idei 27-ik számában «Sajtóhiba» címen megjelent cikkekre, nem tehetem, hogy észrevételt ne tegyek.

Az 1881-ben hozott zsinati törvények 1882 októberében legfelsőbb helyen megerősítettén, az erdélyi egyházkerületi közgyűlés 1883-ban 25. jkv. szám alatt azokat magáévá tette, s megbizta az állandó Igazgató-Tanácsot, hogy azokat viszonyainkhoz alkalmazza.

Gondolom, az Igazgató-Tanács által 1888-ban kiadott Törvénytár 376-ik szakaszában ama rendelkezés, hogy a fegyelmi bíróságnak elnöke a lelkész, a hol pedig főgondnok van, elnöke a főgondnok: nem sajtóhibából történt, hanem azon okból, mert a magyarországi ev. ref. egyházkerületekben nem levén püspöki vizsgálat alatti egyházközségek, nagyon természetesen irták a törvény szövegébe, hogy a bíróság elnöke a pap, ha pedig némely egyházközségben főgondnok van, a mi ritka eset, a főgondnok is, mert Magyarországon minden egyházi testületben kettős elnökség van, következésképp, a pap és főgondnok is elnökölnek.

De Erdélyben, a püspöki vizsgálat alatti egyházakban, az egyházi tanácsnak elnöke a főgondnok, s nagyon helyesen van fölveve a Törvénytár 376-ik szakaszába, hogy a bíróságnak elnöke a főgondnok, s a mint tudjuk, az idézett szakasz szellemében, még mielőtt a Törvénytár kiadatott volna, a mltsos püspök ur 1885-ben 1280. szám alatti leiratában, a m.-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatti egyházban a fegyelmi bíróság elnökségével a főgondnokot bizta meg.

Annyival inkább, mert a főgondnoki hivatal nem egészen csak dignitás, hanem ősi törvényes gyakorlat szerint, a főgondnoknak címe felügyelő gondnok (inspector curator), minthogy a felügyeletre mindig szükség van, mert történt némely egyházközségben, hogy azon időközben, míg főgondnok nem volt, nagy mulasztás esett meg.

De, evangélium szerint reformált egyházainkban csakis annyi különbség van a papok és világiak között, hogy a papok működhetnek in sacris, in publico-politicis, az anyagi ügyekben azonban a presbiterium intézkedik.

Különben is, egy tekintélyes egyénekből, birákból, tanárokból álló egyháztanács felett, a mennyiben az illetők, mint egyháztanács tagok, fegyelmi kereset alá jöhetnek, nem lenne célszerű, hogy a pap elnököljön, mert egy papnak óvakodni kell minden a hívek részéről jöhető ellenszenvtől, gyűlölségtől, már pedig a fegyelmi bíróság elnöke ki van téve az ily színű indulatoknak, és az kevésbé zsenirozhatja a főgondnokot, mint a papot.

Azonban, ha a mltsos püspök úr célszerűnek tartja, a püspöki vizsgálat alatti egyházakban, a fegyelmi bíróság elnökségével a papot bizni meg, azt hiszem, az illető gondnokok köszönettel fogadják, ha egy oly odiozus működés alól felmentetnek.

Egyébiránt, vagy meg kellene szüntetni az erdélyi egyházkerületi közgyűlésnek a püspöki vizsgálat alatti egyházakat, vagy körvonalozza azokban a hatáskört, illetőleg, alkossan azokra vonatkozó szervezetet.

Annyival inkább, mert, ámbár a Törvénytár 26-ik szakasza rendelkezése alól nincsenek kivéve a püspöki vizsgálat alatti egyházak, mégis, ha az a vélemény, hogy csak a falusi egyházakra vonatkozik az idézett szakasz, azon esetben, ama szakasz alapján összeállított testületek, a püspöki vizsgálati egyházakban törvény nélkül, illetőleg, annak ellenére vannak összeállítva, és ha, például, a főgondnok nincs jelen, nem a pap elnökölhet, mint az idézett törvény rendeli, hanem mindannyiszor a mltsos püspök úrnak kell elnököt helyettesíteni.

Mi azonban ama véleményben vagyunk, hogy mivel a püspöki vizsgálat alatti egyházak nincsenek, kifejezetten, kivéve a Törvénytárban irt törvények rendelkezése alól, azokra nézve is érvényesek az idézett törvények.

Szükségesnek tartottuk, véleményünket kifejezni, azzal a megjegyzéssel, hogy senkivel polemiba nem bocsátkozunk.

Egy puritán kálvinista.

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. július 1.

Elnökölt: főt. Szász Domokos, püspök aa. Jelen voltak: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes; Szász Gerő, közjegyző, dr. Vályi Gábor, ig.-tanácsos, Bartha Lajos, közügyigazgató, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Márkus János, titkár, Bodor Antal, k. előadó, dr. Deák Albert, ügyvéd, dr. Sárkány Lajos, számvevő és Kádár János, s.-titkár.

A mult ülés ideje óta elnökileg elintézett ügydarábok bejelentése és a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétele után, következett a napirend.

Felolvastattott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak ama leirata, melyben a paptanítói állomások jövőre leendő szervezését eltiltja, illetve, az ily állomásoknak már ez évi szeptember hó 1-jére leendő különválasztását elrendeli.

Igazgató-Tanácsunk a miniszter e rendeletének indokait méltányolja ugyan, de az egyházkerületünk területén fennálló s időnkint a szükség parancsa alatt szervezett paptanítói állások szétválasztását, illetve, külön tanítói állások szervezését az egyházközségek erején nem tartja kivihetőnek, s ezért elhatározta, hogy körlevelet intéz az ily állomásokat fentartó egyházközségekhez, útasítván őket a tanítói fizetésnek államsegélyből leendő fedezése iránti kérelem benyújtására. A kérelem fölszerelésére és beadási határidejére nézve az 1893. évi 26. tc. végrehajtása tárgyában kiadott miniszteri útasítás 17. §-sa szolgál útmutatással.

Kolozsvári egyházközségünk képvisellete nyilatkozattételre szólítottott volt föl az iránt, hogy általa fönrtartott belvárosi hat osztályi elemi leányiskoláját, polgári leányiskolává leendő fejlesztés céljából, mily föltételek alatt volna hajlandó, az állam részére átbozsátani? E fölhívásra megtette az egyházközség jelentését, melyben kijelenti, hogy az említett leányiskola egy emeletes új épületét s ezen kívül 2000 frt pénzt hajlandó az állam

rendelkezésre bocsátani, a tulajdonjog fentartása mellett, és oly kikötéssel, hogy a szervezendő állami polgári leányiskola szervezetében és igazgatásában a ref. felekezeti jelleg fentartassék. Igazgató-Tanácsunk e fölterjesztés beható tárgyalása után, az egyházközség ezen ajánlatát a miniszter elé határozta terjesztetni, akkint formulázván az egyházközségnek a felekezeti jelleg megóvására irányuló kérését, hogy a szervezendő intézet igazgatója és egyik tanára ref. egyén legyen s hogy az iskolai gondnokságnak a mindenkor püspök és egy igazgató-tanácsos örökös tagjává nevezessék ki.

Székely-udvarhelyi egyházközségünk kérése, melyben elemi leányiskolájának kibővítése és magasabb színvonalra emelése érdekében nagyobb összegű segélyért folyamodik, főtiszt. püspök aához határozatott áttétetni, a kérdés bővebb tanulmányozása s a teendők iránti javaslatlétel végett.

Kebli pénztári hivatalunk indokolt kérésére, egy napidijas pénztári gyakornok ideiglenes fölvétele kimondatott az új könyvelési munkák bevezetésével fölmerült s most kezdetben a rendes személyzet által el nem végezhető munkák körül való segédkezés végett.

Özv. Benkő Gyuláné ama kérése, hogy a tőle ez évben megvont özvegyi kegydíj azon része (75 frt), mely özv. Kis Albertné részére lett kiutalva, ismét visszaadásék, megfelelő alap hiányában, teljesíthető nem volt.

Nagy-enyedi Bethlen-kollegiumunk előjáróságának indokolt fölterjesztésére jóváhagyta Ig.-Tanácsunk azon határozatot, mely szerint az üresen álló theol. tanári tanszékeknek a jövő 1894/5. tanévre való betöltése céljából a historiai tárgyak előadásával Makkai Domokos, gimn. tanár aa., az ó-szövetségi exegesis előadásával, Berde Sándor, theol. tanár aa. s a héber nyelv tanításával, Berde Sándor tanár felügyelete alatt, Csűrös Ferenc, végzett theologus bizatott meg; végül, az exegetikai tanszékre, illetve, az előadó nélkül álló tárgyak egy részének ellátására Nagy Károly, lelkész és theol. magántanár aa. hivatott meg helyettes-tanárnak.

Firtos Ferenc, szászvárosi torna-tanár aa. az előjáróság fölterjesztése alapján, ezen állásában véglegesített.

Ugyancsak szászvárosi kollegiumunk előjáróságának azon határozata, melylyel a rendes tanárok eddigi 200 frt. szálláspénzét a szász nemzeti egyetemről nyert segélyből 250 frtra emelte, jóváhagyó tudomásul vétetett.

Hodgyai egyházközségünk felebbezése folytán, udvarhelyi egyházmegyénk esperesének amaz intézkedése, melylyel az egyházközséget arra útasította, hogy Bonc Józsefné, özvegy tanitóné részére a férje halála után következett félevi nyugdíjösszeget is fizesse ki, hatályon kívül helyeztetett, mert egyházi törvényeink szerint, még a tényleges szolgálatban állott tanítók özvegyeit sem illeti kegyjavadalom, annál kevésbé lehet tehát ily javadalmat nyugalmazott tanítók özvegyei részére folyosítani.

A kolozsvári theol.-fakultás és budapesti bérházak építésével fölmerült kiadások fedezhetése céljából, főt. püspök aa. fölkeretett 100,000 frt lombárd-kölcsön fölvetelére addig is, míg a főt. közgyűlés által engedélye-

zett s most lebonyolítás alatt álló kölcsön-ügylet útján a szükséges összegek rendelkezésre kerülnek.

Végül, elhatározta Ig.-Tanácsunk, hogy az új kultuszminiszter, br. Eötvös Loránd ő nagyméltóságát feliratilag üdvözli s egyuttal a volt közoktatásügyi miniszter, gr. Csáky Albin ő excellenciájához köszönő iratot intéz azon több alkalommal tapasztalt jóakarataért, melyben egyházkerületünket mindig részesítette, s azon kegyes intézkedéseiről, melyekkel erdélyi egyházkerületünk több fontos ügyét kedvezően elintézni méltóztatott.

R. S.

Az egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegyéből.

Az orbai egyházmegye június 13-án tartotta meg ez évi rendes tavaszi közgyűlését Zabolán, a tagok és számos érdeklődő jelenlétében.

A közgyűlés kiemelkedő tárgyai voltak: az esperesi megnyitó és jelentés. Esperes aa. megnyitójában buzgó munkásságra hívja fel a közgyűlés tagjait, mert, úgymond, azon nagymérvű vívódások között, melyeket folytat a világosság a sötétséggel, a haladás a maradással, a szabad szellem a lelki-vaksággal szemben, önkintelenül tolu ajkainkra a kérdés, mint az első pünkösztör a bámuló sokaságnak: vajjon, mi lesz ebből? S míg e kérdésre keressük a feleletet, halani véljük az úr bátorító szavát a költő ajkáról: «Ember! Mondottam, küzdj, és bizva bízzál!» Küzdeni, s bizni, ez bizonyára a magyar protestántizmusnak feladata, mint a multakban, úgy különösen a jelenben. Maga részéről mindent elkövetni arra, hogy a rázkódások minél kevesebb kárt okozzanak, és azután bizni istenben, ki, ha kiadta a parancsot: «legyetek tökéletesek», segíti is mindig az emberiséget a nagy célra irányuló küzdelmekben. Bizzunk tehát istenben, hogy nemzetünk és a magyar protestántizmus szent ügyét elveszni, nem engedi.

Fájdalmasan érint ama szomorú körülmény, hogy éppen e nehéz napokban hullott el két hatalmas képviselője a szabadelvűségnek. Az egyik Kossuth Lajos, a szabadság, a függetlenség e dicső bajnoka, ki csak megmutathatá nemzetének az ígért szent földjét, de oda be nem vezérelheté; kinek koporsójára egy egész nemzet rakta le a kegyelet könny-öntözte koszoruit, s kinek emléke élni fog, míg magyar él e földön.

A másik, egyetemes konventünk és zsinatunk világi elnöke, br. Vay Miklós, ki félszázadon túl munkált, s vezérelt mély bölcsességgel, odaadó buzgósággal és önzetlen áldozatkészséggel. Egy időnek valának gyermekei, egy időben küzdöttek, egy időben tértek nyugalomra. Rajtuk teljesedett az írás szava: «Az igaznak emlékezete áldott!»

A nagyok mellett, elvesztettük kicsiny egyházmegyénknek is egyik buzgó, közbecsülésben élt közgyűlési és tanácsbírói tagját: Miskolcy Lajost. Legyen áldott emlékezete.

Az esperesi jelentésből a következőket emelem ki. Egyházmegyénkben a mult évben született 512, a megelőző évinél tizzel kevesebb; meghalt 325, a megelőző évinél 91-el kevesebb; hozzánk tért 11, tőlünk elment 2, s így a szaporodás 161. Házasságra lépett 136 pár, konfirmált 300 növendék. Tanköteles volt 1760, feljárt 1604. Ismétlő feljárt 450. Összes lélekszám: 13,843.

Külső fekvőség 724 hold, 675 öl. Kepe-alapok: 121,413

forint 57 kr. iskolai alapok: 25,159 forint 65 kr. Összes pénz vagyon: 167,755 forint 46 kr. Magtár 896 hektó és 41 liter. Legszegényebb egyházmegyénk közpénztára, a menyinyiben csak 453 frt, 65 kr. felett rendelkezik. Az esperesi jelentés általában az anyagiakban és szellemiekben örvedetes haladást tüntet fel egyházmegyénkben.

Ezután, felsőbb leiratok, az egyházmegyei tanács évi működéséről szóló jelentés olvastattak, s fogadtattak el, és kisebb ügyek tárgyalattak le. Indítványok rendjén egy akarrattal és nagy lelkesültséggel fogadtatott el, hogy a jövő egyházkerületi közgyűlésen leendő megválasztásra ml. Donáth József, fáradhatatlan buzgóságu algonodnok, főgonodnokságra terjesztessék fel, s hogy mellette más kettő is jelöltetik, csak azért történik, mert a törvény rendeli.

Valamint a közgyűlésnek az esperesi megnyitó és jelentés, úgy a közgyűléssel kapcsolatos innepélynek magasán kiemelkedő momentuma volt: az istentisztelet. Tizenegy óra-
kor a közgyűlés tagjai, a szép számmal jelen levő érdeklődő vendégekkel együtt, a harangok zúgása közt, a templomba vonultak, holott a zabolai és vidéki közönség már oly szép számban volt jelen, minőt csak a legnagyobb innepéken láthatni. Szabó János, helybeli énekevezér remek orgona-játéka után, kezdetét vette az isteni-tisztelet; a gyülekezet «Te bened bízunk...», s a helybeli dalárda «Óh, nemzeteknek nagy istene» énekeinek elhangzásával, szó-székre lépett Szabó Jenő, barátosi ifju lelkészársunk, s buzgó könyörgése után, Ezékiel 37. 1—5. alapján tartotta az egész gyülekezetet

mindvégig lebilincselő szónoklatát. Párhuzamba állította a zsidó nép és magyar nemzet történetét, s találóan mutatta fel, hogy valamint a zsidó népbe, mint szétszort csontokba, holt tetemekbe, lelket, életet lehelt Ezékiel, s péóféta-társai: úgy a magyar nemzetnek is voltak, az elcsüggedés szomorú napjaiban, életre keltő profétái. Meghatottan emlékezik meg, minden politikát mellőzve, s még nevét sem említve, legnagyobb hazánkfáról, ki a leggyászosabb időkben adott lelket a csüggedő nemzetbe, és a ki a szabadság, egyenlőség, testvériség szent igéinek megtestesítésére irányuló önzetlen törekvésével tette magát halhatatlanná népe emlékezetében.

A költői hasonlatokban gazdag, s szónoki rutinnal előadott beszéd maradandó hatást tett mindazokra, kik Szabó Jenőt meghallgatták, kinek szónoki tehetsége nem mindennapi.

Mindnyájan azon főlemelő érzéssel távoztunk az úr házából, hogy az orbai egyházmegye csakugyan helyesen gondolkozott, midőn kimondotta, hogy közgyűléseit a népe-sebb egyházközségekben rendre tartandja, mert ezek valóban emelik a vallásos buzgóságot, s mint egyik hallgató talpraesetten megjegyezte: ezek a legszebb és a lélekre-legemelőbben ható protestáns búcsujárások.

Templomozás után, esperes aa. örömét fejezte ki az igen szépen sikerült innepély felett, melyért köszönetet mondva a működőknek, Zabola közönségének, s isten áldását kérve továbbra is minden munkánkra, anyaszentegyházunkra, a közgyűlést bezárta.

Földes György.

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel életrajza.

IV.

*Hegedüs Sámuel, mint nyelvész.**

Az a kor, melyben Hegedüs élt és működött, összeesik a nyelvújítás korával. A nyelvújítás feladata volt, részint új szavak képzésé által bővíteni a nyelv anyagát, hogy a nyugati műveltség eszméinek kifejezésére alkalmas legyen; részint a nyelvet tudományos vizsgálat alá venni, s meghatározni annak törvényeit. Így állottak elő e korszak munkásai: a nyelvújítók és nyelv-művelők. A nyelvújítást az írók és a közönség egy része örömmel üdvözölte, de a másik része nyilván kárhóztatta. A dolog végre oda jutott, hogy a nyelvújítás hívei és ellenzői: a neologusok és orthologusok között kitört a harc, mely hosszas küzdelem után, a neologusok győzelmével végződött.

Ezt a harcot, melyet a két ellenfél a legnagyobb elszántsággal vívott, figyelemmel kísérte Hegedüs is. Ő az orthologizmus zászlaja alá szegődött. Nem csupán azért, mert a XVIII. század végének növendéke, hanem azért is, mert, véleménye szerint, nyelvünkben a szükséges szók oly bőven, s alkalmazhatólag vannak meg, hogy azokkal nemcsak az élet mindennapi tárgyait, hanem a lélek magasabb igazságait is tisztán és szabatosan ki lehet fejezni, annyira, hogy sem a filozófiában, se más tudományokban nincsen olyan igazság, melyet magyar nyelven a legnagyobb egyszerűséggel és a legnagyobb érthetőséggel megfoghatóvá ne lehetne tenni. Az igaz, hogy «néhány mester-szók (termini

technici) és új felfedezések» kifogást tehetnek ez ellen az állítás ellen, de ez a dolog érdemén semmit sem változtat, mert «a mint idegen névvel elnevezzük a gyermekeket, de azért mégis a miénkek, úgy az effélék iránt is, a hol más-képp nem lehet, türelmesek lehetünk». A hol lehetett, megpróbálta, az idegen szót magyarral helyettesíteni, mint pl. popularis homo: népkedvű (népkedvét vadászó ember); popularis scientia: közérthető tudomány; meteor: égi tünemény; processus: véghezmenetel; sympathia: együttérzés; virtus: erkölcs; ruina: omladék allegoria: beszélő kép; emblema: példázat; materialismus: testi filozófia; asylum: menedékhely; focus: gyújtó pont; cultura: fáinosodás; praecise: határozólag, sat. de érezvén, hogy a nyelv fejletlensége miatt az eredeti értelmet nem tudja hiven visszaadni, inkább az idegen kifejezésekkel él.

Hegedüsnek a nyelvtudomány terén maradandó alkotása, melyből őt tudományosan képzett nyelvésznek ismerjük meg, abban áll, hogy magyar nyelven ő írta az első «Nyelvphysiognomiát». Dolgozatának, melyet tordosi papságában írt, az a célja, hogy kimutatván a magyar nyelv eredetiségét, bebizonyítsa, hogy mi, magyarok, nem származott, hanem eredeti, tiszta, törzsökös nemzet vagyunk. Ez a dolgozat tehát magyar nyelven nem csak az első nyelvphysiognomia, hanem a magyar nyelv fiziognomiája megírásának is első kísérlete. Mint ilyen, teljesen méltó arra, hogy röviden megismerkedjünk vele.

Hegedüs azon feltevésből indulva ki, hogy, a mint lehet arc fiziognomia, mely az arcból következtet a lélek állapotára, akkint egy nyelvnek természetéből sokat lehet következtetni a lélek munkáira, melyek azon nyelv kikép-

*) Források: Hegedüs S.: Poétai Próbái, I. k. 125—150 l. Szathmári K. m, 216 l. A magyar tud. társaság évkönyvei, III. k. 3 l.

zésére befolytak. Így tehát, a mint van arc-fizionómia, úgy lehet nyelv-fizionómia, vagy glossognómia is. Hogy ez lehet és lenni kell, kétségtelen, de a nyelv fizionominát jól kimagyarázni, éppen oly nehéz, mint többi ne-
meit a fizionomiának. Ennélfogva ő csak egy néhány fő-
pontot, s azt is csak vélemény módjára említi meg.

Dolgozata első részében azt a tételt állítva fel, hogy «a nyelvből lehet itélni azon nyelvnek eredetiségére», elősorolja azokat a bizonyítékokat, melyeket a magyar nyelv, s így a magyar nemzet eredetisége mellett felhozhatni. Ilyen bizonyítékok a következők.

A magyar nyelvben kevés, mondhatni, szinte semmi dialektusbéli különbség sincs, úgy hogy a ki a legutolsó magyar paraszttal beszél, a legműveltebb tudóssal is beszélhet.

A magyar nyelvben a mi igaz magyar szó, annak értelmét nagyobbára mind ki lehet találni és a gyökérszó többnyire egy tagu, melyet nem lehet már tovább boncolni. A melyik nem eredeti szó nyelvünkben, annak jelentését vagy nem értjük, vagy idegen nyelvből kell kikeresnünk.

A magyar nyelvben a szavak egyformasága és egyneműsége azt bizonyítja, hogy egy kútfőből erednek. Ide számíthatjuk még a szó és nyelvtan egyszerűségét is, a mely csalhatatlanul azt mutatja, hogy nemzetünknek a maga nyelve kiképzésében nem volt szüksége, magát most ehhez, majd ahhoz az idegen nyelv természetéhez alkalmazni. Ezért nyelvünkben hiányos és szabálytalan igék nincsenek.

A második részben azt fejtegeti Hegedüs, hogy a nyelvből sokat lehet itélni a nemzetnek jellemére, gondolkodására és lelki erejére nézve.

A mely nyelvben a szükséges szók oly bőven és használhatóan vannak, hogy azokkal nem csak a közönséges tárgyakat, hanem a lélek magasabb igazságait is szabatosan ki lehet fejezni, az egy jele annak, hogy abban a nemzetben a lelki erő eleitől fogva «bőv buzgásban» volt. Ez áll a magyar nyelvre, s a magyar nemzetre is.

Nyelvünkben némely szóknak «célarányos és jó érzésű értelmek» van, a mi igen örvendetes jelenség. Vegyük fel, pl. ezt a szót: köny. Minthogy enyhíti a fájdalmat és könnyíti a szívet, úgy látszik, onnan vette ezt a nevet és egy nyelvben sincs szebb értelemben kifejezve, mint a magyarban.

Még jellemzőbbek azok az eredeti magyar szavak, melyek a vallásos és erkölcsi képeket fejezik ki. Az ég, úgy látszik, onnan vette nevét, mivel napfeljöttével mintha égne, lángba borulna. Mikor a nagy lehalad, vagy esik, ezen szóból lett estve. «Minthogy pedig az egész látható természetben a Teremtő mindenhatóságát és nagyságát semmi oly szívet emelőleg nem hirdeti, mint a szép csillagos ég: innét gondolom, írja Hegedüs, hogy ezen gyökér szóból: Est, vagy Estve, lett ez a szó: Esten, vagy Isten. Hogy ez a két kitétel egy légyen, annyival hajlandóbb vagyok hinni, mivel, főképpen az öregebb székelyektől, ezen esküvés formáját: Isten úgy segélyen, nem egyszer hallottam így kimondani: Esten úgy segélyen. Csodásnak jó előttem azért, hogy ezen fő szót, mely nélkül egy eszes nemzet egy szempillantásig el nem lehet, némely

tudósok persa, mások görög nyelvből származtatják, holott ezen nemzetekkel később lettek ismeretesek, t. i. mikor eredeti helyekből kimozdítottak volt.» Nevezetesnek találja ezt a szót is: imádkozni, mely, felfogása szerint, ég felé való fohászzkodást jelent. Ebből azt következteti, hogy az égnék régi neve Ima lehetett, mely törzsökös nyelvünkben ki-
veszett. A chinai évkönyvek szerint, a mint De Guignes írja, a «honnos tatárok» bálvány, t. i. egy szárnyas ló, az Imans hegy tetején lakott, melynek aljában laktak a «honnosok» (hunok). Ez a hegy nevét, «a mint a dolgok tiszta egybekötése mutatja, úgy látszik, eleink nyelvéből vette eredetét és Imás, vagy é g i g ny u l ó hegynek hivatott.» Ma Himelálya nevet visel, mely hihetőleg ezen eredeti szóból: Ima alya, vagy é g alya, romlott el.

Még a hangzásából is valamely nyelvnek lehet valamit a nemzet lelki állapotára is következtetni. A magyar nyelv kemény nyelv, a miért a magyar akármily nyelvet jól megtanul, de a magyar nyelvet idegenek nehezen sajátítják el. Nyelvünkben a magára hangzók között az é hang a legkeményebb, de a sok é hang monotonná teszi a nyelvet, melyen mi most az u, majd az ő hang által segítünk. A sok na k, nek, tat, tet, bár «sok szegeletet látatit formálni», erőt és határozottságot mutat.

Arra az ellenvetésre, ha a nyelv fizionómiából lehet a nemzet jellemére következtetni, mit itélünk a nyelvünkben levő szitkos szavakról: azt feleli Hegedüs, hogy azoknak egy része az európai civilizációnak eredménye, a mint ki lehetne mutatni, hogy sok azok közül más európai nyelvekből van magyarra fordítva. A magyar nyelvben, pl. erre a kifejezésre: rossz ember, alig van két-három eredeti szó, míg más nyelvekben tucatonkint. Ez abból magyarázható meg, hogy nemzetünk természete komoly, nem mocskolódó, s indulatját egy-két szóval kifejezni elégnék tartja. De, ha nyelvünkben kevés az eredeti szitkos szó, a jó embernek és jó dolognak kifejezésére annyi szép szavai vannak a magyarnak, hogy egy nemzetnek sincs több és szebb.

(Vége következik.)

Különfélék.

== Júniusi három pályacikkünk közül az elsőt 1. «A mi árvaházunk», írta Nagy Domokos. Kapott egy szavazatot: Székely Sándor.

2. «Egyházunk helyzete és feladata», írta Vajda Ferenc.

3. «A fekete és veres internacionale», írta Nagy István.

Az «Egyházunk helyzete és feladata», a már említett egyen kívül, kapta az összes szavazatokat. És pedig, id. Lészai Ferenc, status-curator, Kerekes Endre, Báthori János, Nemes Ferenc, Jáni Lajos, Gáspár Albert, Bartók Béla, és Bartha Károly. E nagy egyhangúság örömeinkre szolgál, melyet csak az fokozna, ha többen lennének, kiket e dolog érdekel. De hisszük, hogy örömeire szolgál különösen Vajda Ferenc barátunknak, ki legszorgalmasabb munkatársunk, és ki derék példát ad arra, hogy a munka, ha csekély mértékben is, de megkapja jutalmát. Megérdemli.

== Főtiszt. pöspök, Szász Domokos, aa. megpihenni és új erőket gyűjteni, a napokban Marienbádba utazott. Velünk együtt, az egyházkerület javát óhajtó nemes szívek óhajtják, hogy friss erőben, jó egészségben láthassa mielőbb a kedves munka-tért, melyet rövid időre hagyott el, mely neki mindenek felett való otthona.

= **A virágzó deési egyház**, mely gyors egymásutánban vesztette el mindkét papját, Medgyes Lajosban és Kovács Sámuelben: a legközelebbi vasárnapon választotta meg első-papját. A választás, a mint halljuk, a legszebb rendben folyt le, Somkerek Miklós, széki esperes elnöklete alatt, a mikor is V á s á r h e l y i B o l d i z s á r, szamosújvári körlelkész lett a győztes, kit még az nap felkeresett a szomszédságban fekvő Szamosújvárt választóinak nagy tömege. Teljes örömmel gratulálunk a választóknak és választottnak. Deés fontos állomás ugy felekezeti, mint nemzeti szempontból. Oda egész ember kell. Vásárhelyi oda való. Megnyerő modoru, rokonszenves, munka-képes, tanult fő és nemes szív. Most megtalálta a tehetségeihez való munkatért. Isten áldása nem marad el, ha valaki megérteni tudja a meghívó szótátot.

= **A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanár-egyesület** auguszt. 24 és 25-én tartja meg közgyűlését Debrecenben, melynek programját éppen most küldték szét. Tanáraink, sőt az érdeklődők közül is azok, kik a Tanszer-

kiállításra ugys elmenni szándékoznak, igen szépen és ugy véljük, hasznosan köthetik össze a kettőt. A program bár nagyobb részben kebli ügyekkel foglalkozik, nem hiányoznak betőle az általános érdekű dolgok sem, melyek önkint fognak kinálkozni a tájékozódásra, a megfigyelésre. Örvendeni fogunk, ha egyházkerületünkől minél számosabban látogatnak el a mi legközelebbi barátainkhoz és valódi testvéreinkhez.

= **A debreceni egyetemre egyre** folynak a kegyes alapítványok. Legközelebről Hód-Mező-Vásárhely ajánlott ötezer forintot részletes fizetéssel és számosan a hivek, és buzgók közül adtak 10 forinttól 100 forintig emelkedő összegeket. Örömet regisztráljuk, mert lelkesítő, buzdító például szolgál mindnyájunknak, hogy nyomukba lépünk filléreinkkel azoknak, kik ezereket áldozhatnak. De ez ne csüggyessen minket. Megfordult a világ. Ma nem egyes hatalmasok vállalain nyugszik a világ, hanem a tömegek élő szívéen. Tegyük meg kötelességünket, és parányi erőinket egyesítve, részünk lesz a megszületendő új élet dicsőségében.

HIVATALOS RÉSZ.

1694—1894.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi ev. ref. egyházmegye nt. Esprésének.

Tudomásul s további sürgős eljárás végett, közöljük a vallás- s közokt. m. kir. miniszterium f. é. június 5-én 17,260. sz. a. kelt rendeletét, a mint következik.

«A községi, valamint a hitfelekezettek által fentartott elemi iskolákban működő tanítók és tanítónők fizetésének rendezéséről szóló 1893. évi XXVI. tc. s ennek végrehajtása tárgyában f. é. márc. 2-án 10,000 sz. a. k. rendelettel a törvényhatósági közigazgatási bizottságok számára kiadott «Utasítás» rendelkezései lehetővé teszik, hogy ha valamely községben az összes tanköteles gyermekek tanítása végett új tanítói állomás lenne szükséges, ezen tanítói állomás esetleg államsegély igénybe vétele mellett önállóan rendszeresíthessék.

Ezért jövőre csak is egyes kivételes és a rendkívüli helyi vinyonyok által indokolt esetben fogok engedélyt adni 1891 évi jan. hó 17-én 32,661/1889. sz. a. k. köriratom értelmében a lelkészi és tanítói állomások ideiglenes egyesítésére, illetőleg, arra, hogy a tanítói állással járó teendőket a lelkészek elláthassák. Ezentúl engedélyem mindig előzetesen, az illető lelkésznek a tanítói teendőkkel megbízása előtt lesz kieszközlendő, miért is a lelkésznek a tanítói teendőkkel, bár ideiglenesen, vagy helyettes gyanánt, de előzetes engedélyem nélkül történt megbízását érvénytelennek kell tekinteni.

Tiszttelettel felkérem tehát a főtiszt. főhatóságot, méltóztassék intézkedni az iránt, hogy a jövő tanév kezdetéig, vagyis, f. é. szept. hó 1-ig önálló tanítói állomások szerveztesse a főhatósága alatt álló azon iskoláknál, melyeknél a tanítói teendőket netalán a lelkészek teljesítették, illetőleg, hogy a már rendszeresített, de bár ideiglenesen is lelkészek által ellátott tanítói állomások okleveles tanítókkal töltesse be. Ha valamely kivételes esetben indokolva lenne, hogy a lelkész a tanítói teendők végzésével is megbizassék, méltóztassék erre nézve, előzetes engedélyem megadhatása végett, hozzám idejekorán előterjesztést tenni.

Valamennyi törvényhatósági közigazgatási bizottságot egyidejűleg felhívtam, hogy f. évi szept. hó 1-től kezdve, azon lelkészekre nézve, kik netalán előzetes engedélyem nélkül végeznék a tanítói teendőket, minden egyes esetben sürgősen intézzen megkeresést az illetékes egyházi főhatósághoz a lelkésznek a tanítástól azonnal eltiltása végett, s erről hozzám is tegyen jelentést.»

E rendelet nyomán felhívjuk az összes nt. espereseket, hogy mutassák ki mindazon egyházközségeket és körlelkészégeket, melyekben az iskolai tanítás a lelkészre van

bizva; tegyenek véleményes előterjesztést a tanítói állomás önállóítása, illetőleg, a lelkészi hivataltól különválasztása módozataira nézve. Ha pedig az illető egyházközségek és körlelkészégek a tanítói állomás önállóításában saját erejükön már a közeledő 1894^{1/2} év kezdetéig határozott lépést nem tehetnének, akkor szólítsák fel mindazokat az egyházközségeket, melyekben a lelkész, mint tanító a jövő évben is működni kénytelen, hogy nyujtsák be engedély iránti kérelmüket, kellőleg megokolva és a vall. s közokt. miniszter urhoz címezve, legkésőbbben f. é. aug. 10-ig, az egyházmegye espereséhez, ki a befolyt kérelmeket haladéktalanul és saját véleménye kíséretében, felküldi az Igazgató-Tanácsához további intézkedés végett.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsának, Kolozsvárt, 1894. július 1-én tartott üléséből.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Domokos Antal,
elnök helyett, ig.-tanácsos.

1652—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium
mt. Elöljáróságának.

A következő című fali-térképet: «Az osztrák-magyar monarchia iskolai fali térképe.» A vallás- és közoktatásügyi miniszter megbízásából tervezte és rajzolta Kogutouwic Manó. Kiadja Hölzel és társa magyar földrajzi intézete. Budapest, 1894. Mérték 1 100000. középiskolai használatra ajánljuk. Felkérjük ennelfogva Cimedet, méltóztassék arra nézve intézkedni, hogy az osztrák-magyar monarchiát ábrázoló, idegen nyelvű és más elavult fali-térképek eltávolításának s helyükre az említett fali térkép vétessék használatba.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-tanácsától, Kolozsvárt, 1894. június 29-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ev. ref. püspök, mint elnök.

819—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a kolozs-kalotai egyházmegyébe kebeleztet magy ar-f e n e s i egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, kerttel és gazdasági épületekkel s hivatalos becslés szerint, 333 frt. 30 kr. fizetés, a melyből mintegy 222 frt. 10 kr. a hivektől bér és a nővendékektől tandíj címen befolyó készpénz.

Pályázati határidő: jul. 31. Folyamodványok nt. Deési Gyula, aához küldendők, Gyaluba.

Kolozsvárt, 1894. július 6.

Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó **Szász Gerő.**

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Július 19.

29. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Az egyetemes lelkeszi gyámintézetéről.

(Vége.)

Ha, azonban, a konventi Alapszabály-Tervezet nagyban és egészben kielégítheti is egyelőre a megszorító körülményekkel leszámoló várakozásunkat, még sem tartom fölöslegesnek, annak az érdekelt körök által leendő alapos vizsgálat alá vételét, bírálgatását, s a több oldalról nyilvánuló indokolt vélemények alapján, esetleg némi módosítását, mert, ha a «több szem többet lát» elvének alkalmazása valahol szükséges, úgy itt ezen nagy fontosságú és általános érdekű intézmény megalapításánál bizonyára leginkább helyén való.

En olvasgattam, s tanulmányoztam úgy a bizottsági javaslatot és indokolást, mint a konventi tervezetet, s lehető figyelemmel kísértem a tavaszi konvent e körül forgott tárgyalásait; így, magam is megalkottam e kérdés felől szerény nézetemet, melyet az alábbiakban körvonalozni, azon tudatban kísérlek meg, hogy az ügy iránti érdeklődésből és lelkesedésből fakadt észrevételek nyilvánosságra hozása, kötelesség.

1. A lelkeszi gyámintézetet, minden esetre egyetemes jelleggel, az ország összes lelkeszeire kötelező erővel tartom megalkotandónak, s tagjai közé fölveendőknek vélem a helyettes-lelkeszeket, sőt segéd-lelkeszeket is, mert ez által a tíz évben fölveendő állandó ellátásra jogosító szolgálati idő magassága ellen méltán támadható aggodalmak mérsékeltenének.

2. A szabályzat 14-ik paragrafusának intézkedése, mely az állandó ellátás föltételéül tíz beszámítható szolgálati évet követel, az intézet pénzügyi helyzetére való tekintettel ugyan fentartandó lenne, de egyuttal kimondható volna, hogy a menyiben a gyám-alapnak az első öt év alatt, akár külsegély, akár a bevételek kedvezőbb gyümölcsötetése útján, nagyobb bevétele volna az előírányzottnál: kivételesen már az öt év eltelte után is

állandó segélyek úttaltnának ki az arra valóban reá szoruló lelkeszi özvegyek részére.

3. Az árvák részére folyósítandó segély összegéről intézkedő 17-ik paragrafusa oda volna módosítandó (dr. Horváth tanár igen helyes észrevétele szerint), hogy a fél-árvák által együttesen nyerhető segély az özvegyi segély egész összegével; a teljes árvák által nyerhető pedig annak másfélszeres összegével legyen egyenlő.

4. A végkielégítés és temetési segély megállapítása, mint kiválóan humánus intézkedés, mulhatatlanul fentartandó.

5. A gyámintézeti alap bevételeit felsoroló 24-ik paragrafus intézkedései, egyházaink és hiveink szegénységére való tekintettel, ily arányban fentartandók, de a jövedelmek közé, dr. Horváth J. mindenben elfogadható indokolása alapján, a konfirmándusok által fizetendő 20—20 krajcárokat is fölveendőknek vélném.

Végül, a konventi Alapszabály-Tervezet 32-ik paragrafusát, mely szerint a gyámintézeti vagyon kezelése valamelyik pénzintézetre fog bízanni, szintén az eredeti bizottsági javaslat szerint akkint óhajtanám megállapíttatni, hogy az egyház keretén kívül álló pénzintézetekkel való paktálás, mint bár kényelmesebb, de összehasonlíthatlanul kedvezőtlenebb kezelési módszer, egészen mellőztessék, s a vagyon-kezelés is egészen keblileg végeztessék.

Megvallom, hogy a konventnek a tervezettől való eltérését indokoltnak egyáltalán nem látom, s a bizottsági elnök ama nagylelkű ajánlatának mellőzését, mely szerint a vagyon-kezelés terheinek egyelőre való hordozására egyházkerülete nevében önkint vállalkozott, csakis az ez úton elérhető eredmények tekinteten kívül hagyásával lehetne megmagyarázni. De, ha már az egyetemes konvent mélyen tisztelt tagjai indokoltnak látták, az egyházkerületek valamelyike által való kezelést elejteni, s így azokkal szemben közvetve, de az erdélyi egyházkerülettel szemben közvetlenül is,

a bizalmatlanság kifejezésének ily jelét adni, akkor sem a földhitel-intézet, vagy más pénzügyintézet, tehát, feltétlenül nyereszkes vállalatokkal való érintkezésbe lépést, hanem egy központi kezelő pénztári hivatal szervezését kellett volna talán elhatározni, mely az egyházkerületek által választott közalapi végrehajtó bizottságból alakulva, s annak folytonos ellenőrzése alatt állva, nagyon kevés, és a pénzügyintézetek által követelnél bizonyára nem nagyobb kezelési költséggel az intézet vagyonát, jelzálogi kölcsönökbe elhelyeztetten, akkint kezelhetné, hogy az nem négy százalék, de öt-hat százalék jövedelmet is produkálhatna.

Elégé sajnós, hogy a közalap tőkéinek kezelésénél is nem ezen eljárást követtük, mely mellett ma közalapunk sokkal gazdagabb volna; de, ha nem is tettük ezt eddig, a pénzügyek kezelésénél mindig bekövetkező esetleges kisebb veszteségektől való félelmünkben, a gyámintézeti tőkék ily irányú kezelésénél már pár év alatt bizonyára szembe tűnendő kedvező eredmény alapján, feltétlenül meg kell a jövőben kísérlelnünk.

A megalkotandó gyámintézet felvirágzása, s így a jelenlegi tervezet által számításba vett csekély mérvű segélyezés lehető fokozása, valamint ezzel kapcsolatosan a tőkésítések emelése, s így az egyetemes egyház másik nagy fontosságú szükségletének, a nyugdíj-intézetnek már az első tíz év lefolyása után leendő szervezhetőse csak abban az esetben remélhető, ha a konventi tervezetben kitüntetett bevételek négy százaléknál magasabb jövedelmet fognak hozni, s így a főnebb említett kezelési módozat annál is inkább fogamatba veendő, mivel az eddigi tárgyalások alapján, tudomásom szerint, kitünt, hogy a magyar földhitelintézet csak oly föltétellel lenne hajlandó a gyámintézeti vagyon kezelésének elvállalására, ha az összes bevételek a földhitelintézet négy százalékos zálog-leveleibe fektetnének, s a kiadások fedezésére ugyancsak a földhitelintézettől vétetnék föl lombárd-kölcsön, melynek kamatja ez idők szerint ugyan négy százalékban számíttatnék, de a pénzügyi helyzet változával, bármikor főnebb emelhető is lenne.

Világos tehát, hogy ezen kezelési módszer mellett a gyámintézetnek több jövedelme, mint a mennyit a négy százalékos számítással készített tervezet kilátásba helyez, egyáltalán nem lenne; sőt, miután az intézet még némi kezelési költségeket is számít föl, talán még a tervbe vett kiadások sem lesznek ez úton fedezhetőek, nem hogy

az annyira óhajtott alaptőke-gyűjtés, s ez által a segélyek emelése is kivihető volna.

Jó lesz tehát, e kérdést ismételten is alapos megfontolás tárgyává tenni.

Egyebekben a konventi tervezet intézkedéseit, a kitűzött cél megvalósíthatására, helyesnek és üdvösnek tartom, s azok alapján az egyetemes lelkesíti gyámintézet életbeléptetését mielőbbre óhajtom.

A kolozsvári theologiai fakultás.

Nagy lelki öröm fogott el, s azt hiszem, áthatotta ez mindazokat, a kik az erdélyi evang. ref. anyaszentegyház érdekét, előhaladását, telvirágzását szívóken viselik, midőn a közelebb tartott kerületi közgyűlés a theologiai fakultás felállítását Kolozsvárrt, az egyetemmel lehető kapcsolatban, kimondotta. Az ige testté lön.

Nagyon helyesen mondja egyik kolozsvári lap, midőn ez ügyet részletesen ismerteti. «Körülöttünk csak a változást, az elmúlást szemlélhetjük, s ez örökös forrongás között, mely az emberek figyelmét változatosságánál fogva ideig-óráig leköti, örök életü és győzedelmes csak az igaz ügy eszméje lehet. Ez az alkotás magas rangu vallás-erkölcsi célok szolgálatában állván, valóban örök életü.

Hallva és ismerve az Igazgató-Tanácsnak a theolog. fakultásra vonatkozó előterjesztését, melyet a kerületi közgyűlés elfogadott, eszme-társítás alapján a svájci hitestvérek bázeli egyeteme, s az ezzel kapcsolatos «Protestáns Alumneum»-a jutott eszembe. Erről az «Alumneum»-ról, akarok egyet-mást elmondani, különösen annak benső házi életéről, az azt átható szellemről, s az egyetemmel való kapcsolatáról, a melyek talán, szerény véleményem szerint, a megnyitandó theolog. fakultáson is alkalmazhatók lennének.

Az intézet több, mint negyven évvel ez előtt lett alapítva azon célból, hogy a reform. vallásu ifjak, kik papi, vagy tanári pályára lépnek, ott segítséget találjanak pályájuk befejezésére.

A fő indító okok természetesen itt is a következők voltak: kellő tudományos képzettség nyújtása, s mindkét pályán működő ifjaknak erős protestáns szellemben való növelése, hogy ez a szellem vérükké váljék, s nyilvánuljon az mindenha gondolkozásukban, s érzületökben, a kiknek vezetésére lesz bízva a protestáns anyaszentegyház két legerősebb fundamentoma, oszlopa: az egyház és iskola.

Maga az épület U alakú itt is. Egészesen és nyílt helyre építve, egy szép parknak is beillő kerttel övezve.

A jobb szárnyon vannak: a konviktsusi terem, mellette a konyha, és a szolgálai lakás. A bal szárnyon: a könyvtár, olvasó szoba, és egymás mellett a háló-szobák, illetve, fülkék két-két ágygyal, ez utóbbi szobák mind egy folyósóba nyílnak, mely éjjel el is zárható. Az előrészt egy részét a «Haus-Vater» lakja, ki az intézet vallás-erkölcsi életének vezetője és őre. A másik részét a ta-

nuló szobák egészítik ki, ezek is mind egy folyósóra nyílnak, s két-két növendék számára vannak berendezve.

A butorzat minden szobában egyszerű és praktikus, minden fényűzés kerülve van.

I. Benlakási rend, és vallás-erkölcsi növelés.

Az alumneumba felvett pap- és tanár-jelöltek belépésük alkalmával kötelezik magukat, hogy az intézeti szabályoknak magukat minden tekintetben alávetik.

Nyáron öt és fél óraker, a mikor a jelző-csengettyű megszólalt, köteles, minden növendék fölkelni, s hálószobáját elhagyni, hét óraker közös reggelizés van a konviktusi teremben, a mikor mindenki elfoglalja helyét, s egy a növendékek közül imádkozik, a mit minden növendék felállva tartozik végig hallgatni. A reggeli bevégezése után, ismét imát mond egy növendék, s a szentírásból, leginkább az evangéliumból, egy kijelölt részt felolvas. A felügyelői tisztet a «Haus-Vater» teljesíti, ki a növendékekkel minden alkalommal együtt étkezik.

Reggeli után, mindenki megy az egyetemre, a tanárok előadásainak hallgatására. (Az órarend minden növendéktől be van kérve, hogy ez által is ellenőrizve legyenek.)

Déli tizenkét óraker kezdetét veszi az ebéd. Ugy előtte, mint utána egy-egy ifju imát mond.

Az ebéd utáni időt délután két óráig a növendékek vagy az olvasó teremben, vagy a tanuló-szobában töltik el, vagy a torna-eszközökkel szépen berendezett tágas kertben szórakoznak.

Délután az egyetemi előadások látogatása két órától öt óráig tart.

Ha a pap-, vagy tanár-jelöltnek esetleg nincs órája, szabad délelőttje, vagy délutánja van, azt rendesen vagy a tanuló-szobában, vagy az egyetemi könyvtárban tölti el, komoly tanulmánnyal foglalkozva.

Öt és fél órától nyolcig szabad foglalkozás. Egy része a városba megy, s ott talál és kap szórakozást, más része otthon zenét tanul, vagy azt gyakorolja; a legtöbb, privát házaknál, mint növelő működik.

Nyolc óraker vacsorához csengetnek. Ez éppen úgy foly le, mint a reggeli és az ebéd, azzal a különbséggel, hogy a szentírásból, nagyobb terjedelmű részt, vagy részeket olvasnak fel, leginkább a páli levelekből.

Vacsora után, ki-ki vonul társával tanuló-szobájába, s foly a tanulás szorgalmasan, míg tizenegy óraker felhangzik az intézet csengettyűje, figyelmeztetőleg, hogy itt van a «hora canonica». A lámpák a tanuló-szobában egymás után alszanak ki, csak egy pár helyt marad még világosság, jelezve, hogy ott a jelöltek vagy kolloquiumra, vagy papi és tanári vizsgára készülnek.

Az intézetből kimaradni éjszakára, engedély nélkül, senkinek sem szabad. Az engedélyt mindig a «Haus-Vater» adja meg.

Az egész intézetet kiválóan jellemzi a rend és tisztaság.

Különösen nagy suly van helyezve arra, hogy az intézetből ne vágyják ki a növendék.

A szépen és gazdagon berendezett könyvtár, olvasó terem számos szak- és folyóirattal, zeneterem zongorával

és harmoniummal; nyáron a már említett szép kert tornaszerekkel, árnyas fáival, üde florájával vonzólag hatnak az ifju kedély világára, úgy, hogy az egyetemen töltött órákon kívül, mondhatni, egész idejét az «Alumneum»-ban tölti s az második otthonává válik.

Bázel Svájcban, Zürich után, legnagyobb városa, s mintegy 70 ezer lakósa van, de azért az ifju pap- és tanár-növendékeket, a sokféle ingerlő alakban kínálkozó nagyvárosi erkölcs-mételyező dolgok világért sem kapják el, ő ezeknek hívogató szavára érzéketlen marad, a leirt nevelési rendszernél fogva. Megjegyezni kívánom, azonban, hogy a protestáns Svájc városaiban az inmorális dolgok sokkal kisebb alakban, mondhatni, csak szórványosan lépnek fel, viszonyítva a mi magyar városainkhoz.

Midőn e rendtartási szabályokat felsoroltam, nagyon jól tudtam, hogy új dolgot nem mondtam el, feltalálhatjuk ezeket csaknem minden theologiai akadémiánknál, csak az a nagy különbség van, hogy némely helyt csak magukat a rideg paragrafusokat alkalmazzák s a nevelésre s éppen a vallás-erkölcsi nevelésre semmi sulyt sem fektetnek.

II. Tanulmányi rend.

Nem szándékszem, itt felemlíteni azon theol. tudományokat, melyeket a pap-jelöltek kötelesek hallgatni, mert azok sok tekintetben eltérők a mieinktől.

Csak azt jelzem, hogy a kolloquálás bizonyos kényszerítéssel van behozva, a mennyiben mind a pap-, mind a tanár-jelöltek, ha rendesen nem kolloquálnak s vizsgáznak, az intézet kötelekeiből elbocsáttatnak.

Az indexet a jelöltek félévénként mindig tartoznak bemutatni az «Alumneum» Előljáróságának.

Főtiszt. püspök urunk még 1875-ben egy részletes »Tervezet«-et készített a felállítandó ev. ref. theol. fakultás és tanár-képezde számára, s e tervezetben nagy készütséggel és pontossággal leírja, hogy a tervezett theol. fakultáson nyolc félévén át, minő theol. tudományokat kell a jelöltnek hallgatnia.

Jelen alkalommal csak egy dologra vagyok bátor szerény megjegyzésemet megtenni.

Ma már, midőn hazánkban is mind jobban, jobban átlátják, hogy ugy a kül, mint a belmisszió mennyire fontos dolog, s éppen a napirenden lévő egyházpolitikai reformok miatt nagy mértékben átalakuló viszonyaink erre határozottan rá is utalnak, felette szükséges lenne a theol. tanfolyam 3-ik és 4-ik évein (négy szemeszteren) a misszióitannak, mint tudománynak előadása.

Egyik tanár legalább heti két órán erről tarthatna előadást.

Igy a leendő pap előtt, midőn kimegy magasztos hivatala megkezdésére, a lelkeszi munkálkodásnak ezen egyik igen fontos ága nem lenne «terra incognita». Megkapva már az útastást és ismeretet, minden nehézség nélkül foghatna ennek megvalósításához.

A protestáns tanár-jelöltek Svájcban, eltekintve attól, hogy ugyanazon vallás-erkölcsi növelésben részesülnek, mint a papjelöltek, még tartoznak az egyetem theol. fakultásán a következő tudományokat kötelezőleg hallgatni

1. Protestáns egyház-történelem. 2. Növelés-tan. 3. Ker. erkölcs-tan (Moral).

Dr. Szász Béla, egyetemi tanár, igazg.-tanácsos ur is ezeket a tudományokat jelöli ki, az erkölcs-tan kivételével, mint olyanokat, mint a melyek a protestáns tanárképzésnél multhatlanul szükségesek. (Lásd: Prot. Közlöny. 1889. 39. szám.)

Ezeknek hallgatása által az egyház-történelemben, s vallásban kellő jártasságot szereznek a tanár-jelöltek, s így a növelés által elsajátított prot. szellem tudományos oldalról is kiegészítést nyer.

A keresztyén erkölcs-tannak fölvétele indokoltnak pedig azért látszik, mert az egyetem egyik karánál sem adják azt elő. Ennek tudása és elsajátítása pedig a prot. tanár előtt semmi esetre sem lehet közönyös dolog.

E három studium nem egy, hanem több évre van beosztva, s hogy terhelő ne legyen, a máskülönben nagyon elfoglalt tanár-jelöltre nézve, hetenkint csak két-két órával szerepelnek.

Ezen tantárgyakból az időközi kolloquiumokat, valamint a vizsgát a pap-jelöltekkel egy és ugyanazon bizottság előtt teszik le.

Az ilyen növelés és szervezet mellett, az a szellemi és erkölcsi kapocs, mely az egyetemi évek alatt szövődik a pap- és tanár-jelöltek közt: künn az életben még erősebbé lesz, vállvetve, s ugyanazon szellemtől áthatva, működnek az egyházban és iskolában.

Az így létre jött eredmény aztán bámulatos, nem csak Svájcban, hanem általában minden külföldi prot. egyházban, a hol a tanár- és pap-képzés ilyen módon és alapon történik.

Az Igazg.-Tanács tervezete szerint, a theol. fakultáson öt rendes tanár, és két docens lesz alkalmazva. Az egyik rendes tanár egyszersmint igazgató is lesz.

Szerény nézetem szerint, az egyik docens, mint benlakó tanár, a konviktusnak, s a vallás-erkölcsi élet, s növelés vezetésével lenne megbízandó. Ő lenne a «Haus-Vater». Míg a tanulmányi rendnek, s az egész intézet szellemi életének vezetője a szintén benlakó igazgató lenne, a dolog természetéből kifolyólag.

Mint már fönnebb írámban, csak eszme-társítás folytán mondtam el a svájci prot. pap és tanár-képzést, meghallgatása és elolvasása is csak «pium desiderium.»

Mindig elvem volt, hogy a külföldet ne majmoljuk, de ha itthon példát nem találunk, kénytelenek vagyunk, kimenni egyházunk szülő anyjához, ahhoz az anyához, a melynek emlőin táplálkoztunk (theol. tud. irodalom, egyetemek látogatása, szervezet, stb.) nagyon sok ideig s táplálkozunk némi tekintetben még ma is.

De azért, legyen a felállítandó theol. fakultás minden izében magyar, s az a szellem legyen abban, a mely kiválólag jellemzi kálvini egyházunkat, mert ma már ez az egyház a magyar nemzeti egyház.

Én erősen hiszem és reményelem, hogy a megnyitandó theol. fakultás korszakot fog alkotni az erdélyi anyaszentegyház életében; valóban a fejedelmi korszak fog általa visszavarázsolgatni s akkor léssen «Uj ég és uj föld», mint szent írásunk mondja.

Az egyházmegyékből.

I.

A marosi egyházmegyéből.

Kicsiny Izraelünk választottjai e hó 4-én gyűlének egybe, hogy megbeszéljék Sionban a mi urunk istenünknek dolgát; mert szereti az ur a Sionnak kapuit és leszáll, hogy érette hadakozzék és parancsolja, hogy ott legyen áldás és élet mindörökké. Egyházmegyénk tavaszi közgyűlését tartotta meg s azt istenítisztelettel kezdtük, hogy meghihlessen az urnak lelke, hogy az ő általa végzett munkánkon áldás és élet legyen.

Istentiszteletünk helye a marosvásárhelyi várbeli templom volt és a szónok ny.-szt.-annai ifjú pap, Rákosi György.

Maga a gyűlés a vármegye nagy termében folyt le, melyet Rákosi Lajos, esperes, talpraesett beszéddel nyitott meg. Nem hagyta érintetlenül a mozgalmas időket, melyek folytán jelentékeny változásoknak nézünk elébe. S talán, éppen e miatt, az esperesi jelentésnek tulajdonképpen való tárgya kimaradt. Értjük az egyházbizgálatról szóló beszámolást. Tudjuk, hogy járt vizsgálati úton az esperes, de hogy ezt az éppen legfőbbbet az illetékes forum előtt miért nem vette elő, azt nem tudjuk.

Az egyházmegyei tanácsnak húsz ülésen végzett munkájáról Muzsnai Pál tett szokott alapossgával tiszta képet felmutató jelentést. Ravasz János szintén elismerésben részesülő szakszerű jelentéssel vázolta az iskolai állapotokat. Pedagógiai és didaktikai álláspontokra helyezkedve, olykor-olykor magasabb kérdések fejtegetésébe emelkedett föl a statisztikai száraz adatok közül. Előadása végén szívesen ütöttük ki számára tenyerünkben az elismerés tapsát. Ugy szintén szívesen szavaztuk meg Muzsnai Pálnak is jegyzői fáradalmiért a megérdemelt köszönetet. A pénztárnoki jelentés is méltánlással találkozott és meperősítette bennünk ismét azt a megnyugtató tudatot, hogy a traktus pénze megbízható kezébe van.

Beható munkálattal örvendeztette meg a gyűlést Vas Tamás, mint bizottsági előadó, az egyetemes gyámintézeti tervezetre vonatkozó vélemények felsorolásában. Ennél fontosabb tárgya alig volt a gyűlésnek. Az előadott vélemény némi eltéréseket javasol a tervezettől. Ugyanis, a tervezet szerint, a több évig szolgált papok özvegyei csak végkielégítésben és nem rendes évi illetékben részesülnek; a vélemény pedig abban kulminál, hogy a tíz év szállitassék le. Továbbá, a tervezet a papi állomások osztályi különbsége szerint az özvegyi évi jutalékokot is két osztályba sorozza, a vélemény pedig egyformásítani kívánja minden özvegyre nézve az évi díj mennyiségét; mert az egyiknek férje éppen úgy pap volt, mint a másiknak s az egyik éppen úgy özvegy, mint a másik, itt hát hagyjuk ki a klasszifikációt. A tervezet 2 és $\frac{1}{2}\%$ -ot kíván betétül az évi jövedelmek után. De a vélemény a $\frac{1}{2}\%$ -ot leengedését javasolja azon papoknál, kik már eddig a meglevő keblü gyámintézetekhez, hatódot, félfizetést adtak be. A vélemény egyhangú hozzájárulással fogadtatott el s a munkálatért elismerés szavaztatott.

A gyűlés éljenzések közt fejezte ki örömét az esperesi jelentés kapcsán a fölött, hogy a bándi templomszentelés alkalmával egyházmegyénkben láthattuk, tisztelhetjük fáradhatatlan, szeretett püspökünket, főtiszt. Szász Domokos urat. Éljen!

Egyik egyházba az egyházmegyei tanács inspektor kúrártott nevezett ki. Ezen eljárás ellenvéleménnyel találkozott. Azonban, e kérdés elvi oldalát külön cikkben fogom megvilágítani.

gj.

II.

A nagy-enyedi egyházmegyéből.

A nagy-enyedi egyházmegye tavaszi rendes közgyűlését jún. 12-én tartotta meg Nagy-Enyeden Előző napon délután az özvegy-árvai gyámintézet részvényesei jöttek össze az 1893. évi számadás megvizsgálására, és folytatólag a Papi Értekezlet megalakítására.

Mi, kik a gyámintézetnek részesei vagyunk, örömmel győződünk meg arról, hogy a nt. Barabás József, egyházm. direktor úr kezelése alatt a pénztár ügyei teljesen rendbe jöttek; a régi, nem eléggé világos és nem könnyen áttekinthető számadás helyett, mióta ő kezeli, pontos, világos, könnyen érthető számadás kerül a felügyelő bizottság és részvényesek elé; továbbá, jóllehet több özvegyet és árvát gyámolít évenként, három özvegyet 80—80 frrtal, a többieket 50—50 frrtal, mégis a tőke évről-évre szaporodik, úgy hogy ma már közel áll a 16,000 forinthez. Természetes, hogy adósok nem maradhattunk a köszönettel, a melylyel a nt. pénztáros urnak tartoztunk és tartozunk a lelkiismeretes buzgóságért, odaadásért, mely számadását jellemzi. Látva azt, hogy a gyámintézet ügye a lehető legjobb kézben van, nem kis sajnálattal hallottuk, hogy tekintettel hanyatló korára, a pénztárosi terhes hivatalt tovább viselni, nem hajlandó. Kérve-kértük, hogy ha tovább nem is, legalább a jelen polgári évben viselje még terhes tisztét, az özvegyek és árvák jól felfogott érdekében. Kérésünknek engedve, megígérte, hogy a folyó évben még kezelni fogja a pénztárt. Ezen ígéretten mindnyájan örülünk, mert meg vagyunk győződve, hogy nálánál pontosabb, lelkiismeretesebb kezelőt nem kaphatunk, s az lenne a nagy szerencse, ha visszavonulása után legalább megközelítő buzgóságu pénztárost kaphatnánk.

Egy kis kellemetlen intermezzóval annyira előhaladt az idő, hogy a Papi Értekezlet ügyével az alapszabályok tárgyalásán túl nem mehettünk. Az alapszabály tervezetét nt. Berde Sándor, theol. profeszszor úr volt szíves elkészíteni, melyet csekély változtatással elfogadtunk. Következett volna a tisztikar megválasztása, hogy Papi Értekezletünk már az őszi közgyűlés alkalmával kezdje meg működését, de az idő annyira előre haladt volt, hogy a választásokat meg nem ejthetők.

Másnap, 12-én, a közgyűlés Sándor János, esperes aa. buzgó imájával kezdődött, hálát adva az elvett áldásokért, kérve istennek további segédelmét, szentlelkét, az egyetértésnek, békességnek, szeretetnek lelkét. A lendületes, szép ima elhangzása után, felolvasta esperesi jelentését, mely hű tükre egyházmegyénk életének, az őszi közgyűlés óta lefolyt eseményeknek. Élénk érdeklődéssel, nagy figyelemmel hallgatták is végig úgy a jelen volt gondnokok, mlgos Pogány György és mlgos Zeyk Dániel fő-, gróf Teleki László algondnok urak, valamint a nagy számmal egybegyűlt egyházi és világi képviselők.

Az esperesi vizsgálatot, négy egyházközség kivételével, elvégezte; jelentésének erről szóló része oly kimerítő volt, hogy azt hallgatva, a mint mlgos Pogány György főgondnok úr megjegyzé, mintha ott lettünk volna minden egyházközségben, mintha láttuk volna az egyházak anyagi és szellemi

küzdelmét, erősödését. Oly jól esett, hallanunk, hogy egyházmegyénk minden községében hiven sáfárkodnak a vezetők a rájuk bízottakkal; a hol talán a pap vett volna kevesebb talantumot, oda az isteni gondviselés egyházunkért tenni, munkálni, áldozni kész világiakat állított, úgy, hogy egyházmegyénkben stagnálásról, vagy éppen hanyatlásról egyetlen egyházközségnél sem lehet szó.

Megnugvással vehette tudomásul harasztosi paptársunk is, hogy esperesünk személyes tapasztalata alapján, jelentésében megcáfolta az enyedi «Közérdek» múlt évi 48. számában megjelent téves információ alapján ama megjegyzést, mely szerint gazdag és népes egyházközségünk, Harasztos, az elzüllöttség pontján áll; a mikor kiemelte, hogy ott is mindenek ékes és szép rendben vannak; a pap nemcsak kötelességét teljesíti, hanem azon felül is dolgozik. Jelentése végeztével, a közgyűlést megnyitá.

A részletes, kimerítő, élvezetes, szép jelentésért az egész közgyűlés telyes elismeréssel adózott; az elismerés tolmácsolója mltsgs. Pogány György főgondnok ur volt.

Névsor olvasás után, az üresedésben volt jegyzői, számvevői és Ferenc Sámuel aljegyző aa. lemondása folytán szintén megürült aljegyzői állások betöltésére került a sor. Egyházmegyei közgyűlésünk óhaja volt, hogy nt. Barabás József direktor, h. jegyző legyen egyházmegyénk jegyzője; azonban, hivatkozva öreg korára, az egyhangu kérés előtt sem hajolt meg, nem fogadta el a neki felajánlott hivatalt. Igaz ugyan, hogy külsőleg öreg ember a mi direktorunk, de ifju szelleme, ruganyos munkaereje, s reméljük, hogy egyházmegyénket még hosszú ideig fogja dirigálni. Az ő munkakedvével és munkaerejével a jegyzői toll is viselhető. De kifogásait le nem ronthatók, s így nem volt más hátra, mint a választás elrendelése. Megválasztatott jegyzővé Jancsó Lajos, m.-újvári, számvevővé Málnási Károly, sz.-újfalusi, aljegyzővé Szécsi Ferenc, telvinci lelkész. A választások megejtése után, a felsőbb rendeletek és leiratok olvastattak fel és vétettek tudomásul.

Majd, dr. Kovács Ödön theol. tanár ur tette meg véleményes jelentését az országos ev. ref. lelkési özvegy-árvai gyámintézet alapszabály-tervezetére vonatkozólag, melynek alapján egyházmegyénk örömmel üdvözlí az egyetemes konventnek e téren kezdett munkálkodását, mely a szegény papok gyámoltalan özvegyei és árvái számára egy jobb jövőt van hivatva megteremteni, de azért nem teheti, hogy ne kifogásolja a tervezet azon pontjait, melyek kifogás alá esnek.

Igy, nevezetesen, nem tartja sem helyesnek, sem humanusnak, hogy az özvegyek néhai férjeik jövedelme arányában két osztályba osztassanak; a végkielégítést a 10 éven belül elhaltak özvegyeinél egészen mellőzendőnek tartja, s helyette a rendes kegydíj folyósítását ajánlja; a tervezet igen mérsékelt kegydíjat ígér gyámoltjainak, minek legfőbb oka az, hogy a jövő számára igen sokat takarít meg az évi 25 százalék félretételével a jelen hátrányára. Éppen ezért, egyházmegyénk gyámintézetét fentartja azon esetben is, ha az országos gyámintézet a tervezet szerint életet nyer.

Maros-ludasi egyházközségünk tagjai az egyházi terheket hordozni, a jelenlegi rendszer mellett, csaknem képtelenek, s a mi fő, az egyházi adók egy része be sem foly, be sem hajtható. Ezen tarthatatlan helyzeten akart segíteni új adófizetési kulcsával, mely szerint egyházunk Ludason lakó tagjai állami adójuk tizennyolc százalékát fizetnék egyházi

adóba, a nem helyben lakók pedig ez adó negyed részét. Közgyűlésünk ez adó-kulcsot, mivel azt nem egyhangu határozattal hozta az egyházközségi közgyűlés, meg nem erősíthette, hanem egy más, a jövedelmet és személyt alapul vevő kulcs készítésére utasította a presbiteriumot.

Örömmel vettük tudomásul, hogy harasztosi hiveink

az ezredéves ünnepélyt azzal is emlékeztetessé akarják tenni, hogy kepe-megváltási alapjukat 1000 frt. tőkével növelik; felosztva azt maguk között, jövedelem és birtok arányában, 1895. és 1896-ban be is fizetik.

Ezekben kívántam röviden elmondani közgyűlésünk lefolyását.

TÁRCA.

Hegedüs Sámuel életrajza.

IV.

Hegedüs Sámuel, mint nyelvész.

(Vége.)

A nyelv physiognomiához számlálja a példabeszédek is, melyek nem egyebek, mint a hosszas tapasztalástól helybenhagyott és a józan okosságtól megbélyegzett rövid igazságok. Ennélfogva, minden példabeszédet a nép szájában úgy lehet tekinteni, mint egy-egy címet az élet filozófiájának valamelyik részére. Ha valamiből tehát, a példabeszédekből bizonyosan lehet itélni a népnek gondolkodására s a körülményekre, melyek azokat szülték. A köznép kezében nagyon szükségesnek látna egy olyan könyvecskét, melyben a serdülő ifjúság számára a jelesebb példabeszédek összegyűjtetnének, megmagyaráztatnának, mint-hogy ez, egyfelől a tapasztalás utján vezetné az ifjút, de másfelől a szív és észképzésre sem hibázná el a maga célját.

Ennyiből áll Hegedüs «Nyelv physiognomiá»-jának rövid tartalma. Szükségesnek látja azonban azt az állítását, hogy t. i. valamely nyelvnek természetéből lehet annak a nyelvnek és így annak a nemzetnek is eredetiségére valamit következtetni, egy «Jegyzés»-ben néhány történeti adalékkal «egyben kötni», melyekben «felülesleg» a hunnok, avarok és magyarok eredetéről szol.

A hunnok eredetéről, Deguignes után, a következőket írja. Kr. e. a China, a napkeleti tenger és az Áltai hegy határai között régtől fogva lakott egy nagy tatár nemzet. Nehány századdal Kr. e. egy nagy része ennek a nagy nemzetnek elhagyván a nomád életet, letelepedett s társadalommá alakult. Minthogy már állandó hazájok, vagy honjok volt, felvették a honnos nevet s ezek azok, a kik az idegenek előtt hunnus név alatt ismeretesek. A másik része topa, vagy suta tatár név alatt megmaradt előbbi nomád életmódjában. A hunnok fejét hívták Tanyásnak, később a chinaiak módjára Kámnak. Ezek lassankint anynyira elhatalmasodtak, hogy a chinaiakat sokszor 80 ezer főnyi lovassággal is megtámadták. Végre, a chinaiak a topa tatárok segítségével megámadták őket s miután legyőzettek volna, őshazájukat elhagyták s hosszú vándorlás után, Európába bejövén, Pannoniát és Dáciát elfoglalták. Ezek voltak Atilla hunnjai.

Kérdés, kik voltak a hunnok és miféle nyelvet beszéltek? Hegedüs azt hiszi, hogy magyarok voltak s magyarul beszéltek. Két okból állítja ezt. Először, a tradíció fentartotta, hogy a magyarok a hunnokat mindig úgy tekintették, mint őseiket; másodsor, a hely és személynevek tiszta magyarok, pl. honnos, Tanyás, stb. A Hon vára és Hon folyó vize ma is ezen név alatt fenmaradtak.

A székelyeket a hunnok maradékának tartja Hegedüs. Bizonyítékul felhozva, hogy a hunnok az őshazában

elterülő pusztaságot, mivel hosszan és horgasan nyulik elé, Gobénak (Gobi-sivatag) nevezték, a székelyek a hori-horgas embert ma is gobénak hívják.

Az avar nemzetnek is egynek kellett lenni a hunnokkal. Magukat annak vallották, a mint az egykoru Procopius írja. Csak később nevezték el őket avar-hunnitáknak és vár-chunitáknak. Avar, magyarul jelenti azt a fület, mely se le nem kaszáltatott, se le nem legeltetett, hanem lábán érte az őszt és így maradék fű s így avar honnos annyit tenne, mint hunnok maradéka. 1807-ben a Kaukázus vidékén az avar nemzet egy töredéke még élt. Kánjok Avarkenden lakott; a hunnok egykori főcsaládai Atilla, Bendeguz, Leel akkor is a főbb családok voltak és a kánok azokból választattak, továbbá, az avar faluk nevei tiszta magyarok pl. Kurtahely, Vásárhely, Kalotahely, stb.

A magyar nemzet eredetéről röviden emlékezik meg s inkább csak nemzetünk magyar és ungar elnevezéseinek nyelvészeti fejtegetéseire szorítkozik. Az ungar szót az Ung gyökérszóból kétféleképpen vezeti le. Először, az Ung szó vezért, vagy urat jelent s innen annak egész nemzetiségét Ung-urnak, vagy Ungarinak hívták; másodsor, ez a nemzetiség mocsáros, bokros helyen lakván, onnan vette az Ungvári nevet magának. Az idegenek előtt ez az utóbbi elnevezés volt ismeretesebb és azért hívnak azok minket ungarnak. A magyar név származott vagy abból, hogy egy hatalmasabb nemzetség, nem függve senkitől, mint maga ura élt, a honnan Maga-ur nevet vett; vagy a Magar szóból a g betű lágyabb kiejtése által lett magyar. Magor a régi magyar nyelvben annyit jelenthetett, mint magas, mivel ma is Erdélyben néhány magánosan álló hegyet Magurának hívnak. »Már akármelyik okból jött is ez a nevezet, magát ezen nemzetségről magyarnak nevezte.« Hogy ez a nemzetség az őshazában mily hatalmas lehetett, annak emlékezetét egy régi nagy város romjai, mely ma is Magyarinak neveztetik, tisztán fentartja. Maga Hegedüs beszélt egy Iván nevű dóni kozákkal, ki abban a városban három évig volt várőrizeten s ez beszélt neki, hogy a város mellett levő tavat Bajfalunak, a másikat Várfalunak hívják.

Ezekben fejtegeti Hegedüs a magyar nyelv természetéből a magyar nyelv s így a magyar nemzet eredetiségét is. Teszi azért, hogy megcáfolja azokat a külföldi részben hazai nyelvészeket, kik magyarokat most a voguloktól majd az ugoroktól, majd a baszkiroktól, majd a lappoktól származtatták s a kik buzgóságukban odáig mentek, hogy azokról, kik velök egyet nem értettek, azt mondták, hogy elmaradtak a világtól. Hegedüs célját könnyen elérte, mert míg amazok következtetéseiket a magyar nyelv ismerete nélkül csak egy-két «szegény» etymológiára építették, addig ő a magyar művelt és nép nyelvet alaposan ismerte s így foglalta össze azokat a vonásokat, melyek nyelvünk eredet-

tiségét támogatják. A külföldi tudósokkal szemben szószóloja a hun, avar s magyar rokonságnak s azon állítással szemben, hogy eleink ilyen meg olyan vad nemzet valának, felemlíti, hogy őseink már az őshazában társadalomban éltek, és China szomszédságában lakván, a műveltség sok eszközét elsajátították, a mit mutat az is, hogy Magyarai város romjai között sok szép kályha és cserép-darabokat találtak.

Mindezekből látható, hogy Hegedüs tudományosan képzett nyelvész volt. Ennek elismerése gyanánt tekinthetjük azt a tényt, hogy mikor a Magyar Tud. Akadémia 1834-ben elhatározta, hogy a magyar nyelv szótárát megírattja s ennek eszközölhetése végett a jelesebb tagokra bizta a magyar nyelv szavainak keleti s nyugati nyelvekkel való összehasonlítását, Hegedüst is, mint tordosi papot, a magyar nyelvnek az oláh nyelvvel való összehasonlításával bizta meg. Megfelelt-e ennek a megbízatásnak, vagy nem: adalékaim erre nézve semmi nemű felvilágosítást sem nyújtanak.

Sámuel Aladár.

Különfélék.

Gr. Csáky Albin válasza.

Az erdélyrészi evang. ref. egyházkerület nagytekintetű Igazgató-Tanácsának. Kolozsvártt.

Ha baráti jóindulattal viseltetünk valaki iránt, nem csak eltakarjuk hibáit, de lehetőleg még ki is emeljük érdemeit.

Ily érzést keltett bennem a nagytekintetű Igazgató-Tanácsnak folyó hó 1-sején kelt búcsu-irata, mely meleg hangon felsorolja azokat, miket miniszteri minőségemben a közművelődés terén, és általában az állam legfontosabb érdekeinek kellő megóvása céljából létesítettem.

Örömmel tölt el engem, nem csak, de valósággal boldogsággal a nagytekintetű Igazgató-Tanácsnak nyilatkozata, mert ha, szerintem, csupán kötelességet telyesítettem is, és másrészt az érdem csak ott kezdődik, a hol a kötelességnek vége szakad: egyben telyesen biztos lehetek, és ez az, hogy a nagytekintetű Igazgató-Tanács a legjobb baráti indulattal viseltetett irántam, és ezen legjobb indulattal mérlegeli immár véget ért miniszteri működésemet is.

Fogadja a nagytekintetű Igazgató-Tanács ezért legmélyebb köszönetemet annak biztosításával, hogy a köztünk fennállott érintkezés kedves emlékét mindig hiven megőrizendém.

Hazafiai üdvözléttel,

Szepes-Mindszentén, 1894. július 7-én.

Gr. Csáky Albin.

— **A mint a hozzánk is beküldött első számból látjuk, Besztercén, «Beszterce» cim alatt, politikai, társadalmi, közművelődési, közigazgatási és közgazdasági érdekeket képviselő új hetilap indult meg magyar nyelven. Ára egész évre 4 forint, természetesen, negyedévre 1 forint. Azt helyesnek tartjuk, hogy minden vidék számot vet anyagi, erkölcsi és szellemi tőkével, azokat öszpontosítani, gyümölcsöztetni igyekszik, hogy hasznára váljanak magyar-voltunk érdekeinek. Jó, ha a magyarság mellére üt, és védve önmagát, hódítani törekszik. E tekintetben hát, üdvözljük új lapársunkat. Némelyes aggodalmakat csak az ébreszt bennünk, hogy a lap tulajdonosa és szerkesztője az odavaló körlelkész, Balázs József, paptársunk. Teljességgel nem mondjuk, hogy inkompátibilis a papi állással a hírlapszerkesztés. A világosságot terjeszteni, egyenesen kötelesség. Ám, az a politika veszett mesterség; a közigazgatás és közgazdaság is követelésekkel áll elő, és a társadalom sem oszt csupán illatos virágokat. Ha jöni fognak majd a kellemetlenségek: vajjon, nem lesznek-e hátrányára a palástnak, és megakadályozói**

a valódi célnak? Tudjuk, hogy a «mitte sapientem» sokat kiegyenlít: csak úgy mondjuk ezeket, hogy könnyítsünk lelkiismeretünkön, és hogy ne hiányozzék a figyelmeztetés. Egyébiránt pedig, «Glück auf!»

— **Örömmel vesszük tudomásul, hogy a brassói ev. ref. egyház kebelében énekhar alakult, mely karnagya, Benedek Zoltán vezetése mellett, hivatásának eredményesen igyekszik megfelelni és erős kapcsolcsá kezd válni a brassói ev. ref. hívek összetartozandóságára nézve. Igy legközelebből, júl. 8-án igen sikerült dalestélyt rendezett, melyen az egyház tagjai tömegesen vettek részt, és buzdították a tagokat kitartásra, haladásra. Igen helyes és szép dolognak tartjuk, hogy minden nemes irányu eszközt felhasználnak annak a magas célnak érdekében, hogy a magyarság kipuszthatatlan gyökeret verjen hazánkban e fontos pontján. Legyenek is szilárdak a hitben, és példa-adók a társadalmi életben: ily a biztos és kívánt eredmény ki nem maradhat.**

— **A debreceni tanszerkiállításra eddigelő már háromszáznál több kiállító jelentkezett, kik közül a legtöbben már be is küldötték a kiállítandó tárgyakat. A kiállítás három helyen lesz berendezve. A főiskola a középiskolák számára lesz fentartva; a gazdasági intézetben a gazdasági iskolai kiállítók tárgyai lesznek elhelyezve; míg a kereskedelmi akadémia üveg-fedelű udvarában az ipariskolai tárgyak lesznek kiállítva. A kiállítás iránt az érdeklődés oly mértékben fokozódik, a mint ezt méltán meg is érdemli nagy kulturai jelentőségénél fogva, és mi örülünk, hogy ennek szintere Debrecen lesz, a hol a magyarság szive dobog.**

— **Az udvarhelyi egyházmegyében fekvő rugonfalvi egyház templomát és iskoláját kijavittatván, folyó hó 8-án hála-istentiszteletet tartott, melyen a helybeli pap, Maksai Gyula imádkozott, és peteki pap, Biró András tartott egyházi beszédet, melyet a hívek nagy tömege hallgatott végig. Hogy e szép napot a valóban örvendő nép valóságos ineppe tette nem is kell mondanunk. A templom és iskola testvérek, mint Mártha és Mária. Lakozzék bennük az urnak lelke, hogy általuk ölelkezessék az ég a földdel!**

— **Következnek, sőt már itt is vannak az idők, midőn egész halommal kínálják, árulják a jövő évre szóló Naptárokat. Ezek közül mi felhívjuk olvasóink figyelmét a «Protestáns Árvaházi Képes Naptárra», melynek ára 30 kr. és a melynek pártolásával míg egy felől e tekintetben szükségüket teljesen kielégítik, másfelől humánus célt mozdítanak elő. Maga a naptár jól van szerkesztve, válogatott olvasmányokkal szolgál és hathatós eszköze a belmisszióknak. Megrendelhető Hornyánszkinál Budapesten.**

— **Udvarhelymegye legnagyobb községe, Lovéte, folyó hó 8-án a lángok martaléka lett. Egy fél óra alatt a község háromnegyed része tűz-tengerré vált, szikrázó zsarátokban állott. Óriási lángfolyam hömpölygött végig a községen; a forgó-szél égő házfedeleket ragadott magával, s örült szilajsággal szórta szét a magasból. Oltásról szó sem lehetett. Hat ember bennégett, és legalább százan megsebesültek. 1,200 épület lett a lángok martaléka, és 1,800 embernek nem maradt semmije, egy falat kenyere. Megrendítő szerencsétlenség, mely szavakban ki nem fejezhető. Mi is csak kérő szavunkat emeljük fel, csak esedezünk nem csak a jó székely lakosság, tehát magyar fajunk érdekében, de a humanizmus, a keresztyénység, isten nevében esedezünk: mutassák meg olvasóink, hogy gazdagok a könyörületességben, az irgalomban, és siessenek a szerencsétlen lövétiek felségelésére. Bármely csekély adomány pénzben, öltönyben, élelmi szerekben, valóságos jótétemény, mely Ugrom Jánoshoz, a megye derék alispánjához küldendők.**

HIVATALOS RÉSZ.

1920—1894.

KÖRLEVÉL.

A kolozsvári m. kir. posta- és táviráda-igazgatóság, folyó évi 5292. számú átiratában arról értesíté hatóságunkat, hogy az utóbbi időben sűrűen fordultak elő esetek, hogy az «Egy-

házi ügyben, portómentes» záradékkal postára adott hivatalos levelek, nem a hivatalos egyházi levelezés, hanem a lelkészek magán leveleinek, hírlapoknak, röpiratoknak, könyveknek, árjegyzékeknek, stb. díjmentes szállítására használtattak fel.

Ennélfogva, nevezett postaigazgatóság kérése folytán, ezennel szigorúan fölhívjuk összes lelkészeinket, s illetékes egyházi hatóságainkat, hogy a portómentesség kedvezményével vissza ne éljenek, mert ha ismételten is fordulnának elő ilyen postajövedék-csonkítási esetek, az illetők ellen postajövedék vétsége miatt a följelentést a posta-igazgatóság nem csak meg fogja tenni, de sőt, hogy a viteldíj fizetése alól magukat ezentul ki ne vonhassák és a postakincstárt ilyen módon meg ne károsíthassák, jogával élve, kénytelen lenne, elrendelni, hogy a lelkészi hivatalok által portómentes záradékkal postára adott hivatalos leveleket és küldeményeket, kézbesítés előtt, postajövedék-csonkítás gyanúja miatt, a címzett lelkészi hivatal megbízottjának jelenlétében, a tartalom megállapítása végett, a posta-hivatalok kivétel nélkül felbontsák.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Ig.-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. július 13-án.

Márkus János,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

1790—1894.

KÖRLEVÉL,

valamennyi erdélyi evang. református kollegium mt. Elöljáróságának és valamennyi erd. ev. ref. iskolassék tt. Lelkész-Elnökeinek.

Van szerencsénk, felkérni címeiket, hogy az Atheneum irodalmi és nyomdai részvénytársaság kiadásában megjelent «Hazafias Költemények, 1856—1894. Irta Dalmady Győző» című művet, minthogy a hazafias szellem ébresztésére, fejlesztésére és erősítésére a tanuló ifjuság körében kiváló szolgálatokra van hivatva, jutalom-könyvvül és az ifjusági könyvtárak részére, beszerzés végett, ajánlani méltóztassanak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. július 12-én.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes

1899—1894.

PÁLYÁZATI HIRDETÉS.

A külföldi evang. ref. egyházmegyébe kebelezett dicső-szent-mártoni körlelkészi állomásra, mely áthelyezés folytán megüresedett, ezennel pályázatot nyitunk.

E körlelkészség kötelekébe a dicső-szent-mártoni anya- és csüdötelki leány-egyház, a dombói, s bábahalmi diasporák tartoznak.

A körlelkészi javadalom: 623 frt. 88 kr. mely összegből 322 frt. 50 kr. készpénz, a többi rész pedig a kepének, szolgálmányoknak, földeknek, s a stólának egyházhatalossági becslés szerint mérsékeltlen megállapított átlagos értéke.

Pályázni kívánók szabályszerűen felszerelendő folyamodványaikat: folyó évi aug. 10-ig, főtiszt. Szász Domokos, püspök aához nyujtsák be.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgató-Tanácsától, Kolozsvárt, 1894. július 12-én.

Márkus János,
titkár.

Dr. Kolosvári Sándor,
elnök-helyettes.

837—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi evang. ref. egyházkerületben, a nagy-enyedi egyházmegyébe kebelezett maros-gombási egyházközség lelkész-tanítói állomására ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakás, melléképületekkel és kerttel, s egyházhatalossági becslés szerint, 416 frt. 75 kr. kepe, készpénz és kánonika-porcio haszonélvezete. A javadalom értéke egyébiránt részletezve, a következő. 1. A közhallgatóktól 21 véka búza (a. 1 frt. 21 frt.). 2. A közhallgatóktól ugyancsak 76 véka törökbúza (a. 60 kr.) és 3. 48 és fél veder must (a. 1 frt.). A kettő összértéke 94 forint 10 kr. 4. Id. Zeyk József pátronustól készpénz 140 frt. ugyancsak tőle gabona, must, és fa-kepe, 64 forint 10 kr. értékben. Konventi állandó segély 35 forint. Községi javadalom (közlegelő, erdő, sat.) és közmunka jövedelem: 14 frt. Stóla 5 frt.

Pályázati határidő: f. é. auguszt. 10. Megválasztandó lelkész-tanító aa. köteleessége leendő, az egyházmegyei özvegyárvai gyámintézet tagjai sorába belépni.

Folyamodványok nt. Sándor János esperes aához küldendők, Miriszlóra, u. p. N.-Enyed.

Kolozsvárt, 1894. július 12. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

851—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület sz.-szolnoki egyházmegyébe kebelezett ákos-i kántor-tanítói állomásra ezennel pályázat nyitattik.

Javadalom: tisztességes lakáson és kerten kívül: 1. 36 hektol. 90 lit. elegy-búza; 2. fa-, főzés- és garaspénz cimen 80—90 frt. az egyesektől; 3. az ó-temető haszonélvezete; 4. minden 6—12 éves tankötelestől tandíj: 1 frt., 2 véka csős tengeri és 1 csirke, ilyen tanköteles van 120; a 13—15 évesektől 1 frt; 5. fordulónként 3 és fél hold szántó, melyből az egyház egy holdat megszántat és adóját fizeti; két és fél hold megmunkálása s adója fizetése a kántort illeti; 6. kegyhagyomány utáni kamat 3 frt. 36 kr; 7. a vasutársulat által kisajátított földért 15 frtnak a kamatja; 8. temetési stóla az e. m. díjszabályzat szerint.

Pályázati határidő: f. é. auguszt. 15. A pályázati kérvények (szabályosan felszerelve) a kitzött határnapig nt. Viski Pál esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvárt, 1894. július 17. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

852—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egyházmegyébe kebelezett sóóvárad-i egyházközség III-ik tanítói állomására pályázat nyitattik.

Javadalom: két szobából álló tisztességes lakáson kívül, a polgári község pénztárából 300 forint készpénz, havi előleges részletekben. Folyamodhatnak okleveles evang. ref. hitvallású tanítók, vagy tanítónők. A megválasztott csak egy évi szolgálat után véglegesíttetik.

Pályázati határidő: f. é. auguszt. 15. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos, esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. N.-Teremi.

Kolozsvárt, 1894. július 15. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

853—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az erdővidéki egyházmegyébe kebelezett kis-baconi egyházközség nyugalmazás folytán megüresült kántor-tanítói állomására ezennel másodsor nyitattik pályázat.

Javadalma: tisztességes lakás, gazdasági épületekkel és kerttel s e mellett, egyházhatalossággal, 270 frt. 20 kr-ra becsült ösz- és tavasz-kepe.

Megjegyeztetik, hogy ezen fizetés, az 1893. évi 26. tc. rendelkezése szerint, nőni fog s ha az iskola célba vett és már folyamatban levő államivá tétele sikerülni fog, akkor még ennél is jobb javadalmazásban fog részesülni a megválasztandó.

Pályázati határidő: folyó év, aug. 15.

Folyamodványok nt. Kövér András, esperes aához, Közép-Ajtára (u. p. Nagy-Ajta) küldendők.

Kolozsvárt, 1894. július 17. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

577—1894.

HIRDETMÉNYES IDÉZÉS VÁLÓPERBE.

Brassói lakos, ev. ref. vallásu, Vén József, nejét, mátfalvi ev. ref. vallásu Garai Honorátát, ki őt ez előtt nyolc évvel hűtlenül elhagyta, s azóta sem tartózkodási helyéről, sem életben-létéről tudomással nem bír, ezennel a sepsi ev. ref. egyházmegye házassági törvényszéke elé hirdetményesen válóperbe idézteti, azon kijelentéssel, hogy ha hat hó lefolyása alatt említett házassági törvényszék előtt meg nem jelenik, ellene a válóper úgy is megindítja, s le fogja jártni.

A sepsi ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Nagy-Borosnyó, 1894. júl. 16. Zagoni Pál,
evang. reform. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.

Protestáns Közlöny

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XXIV. Evfolyam.

Kolozsvártt, 1894. Július 26.

30. szám.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN EGY IVEN.

Előfizetési ára: Egy évre 6 forint, félévre 3 forint, negyed-
évre 1 forint 50 kr.

Szerkesztőségi iroda, hová a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők: *Külmagyarutca 9. sz.*

Megnyitó beszéd.

(A júl. 19-én tartott egyházkerületi Papi Értekezleten.)

Mint nyár elején a szántóvető lelki gyönyörrel tekint végig vetésén, mert látja, hogy az elhintett magvak kalászba szökkentek, itt-amott már egy-egy érésre sárgul, és immár biztosra veheti, hogy nincs messze az aratás: ezzel a lelki örömmel üdvözöllek én titeket, kedves barátim, e pillanatban, kik hívó szózatomra ismételten ide gyűltetek, hogy egy szívvel-lélekkel végképpen befejezzük a magvetést, lerakjuk a fundamentumot, melyen aztán biztosan munkálkodván, ki nem maradhat az aratás.

Hosszas beszéddel untatni, az időt rabolni, egyáltalában nincs szándékomban. Ugy hiszem, nincs is rá szükség. Mindannyian tudjuk, mi a célunk; mit akarunk? Évektől fogva fel van vetve az eszme; megvitatva minden oldalról; s általánosan elismerve, hogy az eszmét meg nem valósítani, valóságos bűn lenne. Azt az eszmét, melyet egyházkerületünk vetett fel, és a melyet már is a királyhágón-túli úgy a református, mint az evangélikus egyházkerületek jónak, hasznosnak és megvalósítandónak ismertek fel, s ennek érdekében nem egy helyütt meg is tették a szükséges lépéseket. De, az apaságot magunknak követeljük, és én akarom hinni, hogy a kivitelben is mi leszünk az elsők; mert sehol sincsenek meg a feltételek oly mértékben, mint éppen egyházkerületünkben.

Micsodák ezek a feltételek? Minek említsem? Ki nem érzi mi közülünk, hogy dacára az országos protestáns uniónak, az erdélyi evang. ref. egyházkerület egymagára áll. Más a mi földünk, mások institúcióink, mások hagyományaink. Büszkéek vagyunk multunkra, és csak magunkban bízva, hihetünk jövőnkbe. Szegények vagyunk anyagiakban, de senki sem gazdagabb nálunknál e föld iránt való szeretetben, melynek minden göröngyét

apáink hulló vére szentelte meg. A föld iránt lobogó szeretet mindnyájunkat ellenállhatatlanul lelkesít, hogy szeretve egymást, egyesítsük parányi erőinket, hogy megoltalmazhassuk hazánkat, és megvédehessük anyaszentegyházunkat.

Ha valaha volt erre szükség: soha sem volt annyira, mint ma; mert a veszedelem soha sem volt annyira imminens, mint éppen most.

A török-, és tatár-dúlások nem voltak olyan átkosak, kárhozottak, mint az a belső-ellenség, mely irigyen, kajánul, a történet meghamisításával, hazugul, és minden etikailag és politikailag meg nem engedhető eszközökkel el akarja vitatni, hogy ez a szent föld nem a miénk.

És a reformáció hajnal-hasadásától fogva, ide számítva még a Pázmány-ellenreformáló századát is, anyaszentegyházunk soha sem volt olyan kritikus helyzetben, mint éppen napjainkban, és az előttünk álló jövőben.

Értem az egyházpolitikai helyzetet.

Távol legyen tőlem, mindnyájunktól, hogy ezzel szemben ellenséges állást foglaljunk el. Az idők törvényét mi megmásítani nem fogjuk. E század viselő. Sok nagy dolgot hozott már világgá. Szülni fog még többet is. Egy sem örvedetesebb, mint a szabadelvű eszmék szárnyra kelése, mert az a felvilágosodás, az emberi méltóság diadala; győzedelme isten országának. Ez ellen mi nem «rugódozhatunk», «szabadalván a levegő-egyet». Ennek mi csak szolgálatába szegődhetünk; ennek mi csak fegyver-hordozói lehetünk. Jaj volna az emberiség haladásának, ha a protestántizmus zászlói nem legelől járnának mindenütt, mindenkor, a hol és a mikor az emberi jogok, a civilizáció, a kultúra vívjá harcait a sötétség, a szolgaság, a babona, és a vakság fánatizmusa ellen.

Ám, ez csak egy szép, felséges idealizmus. Ez a nemes szívek, a felvilágosodott fők törekvése, vágya, forró óhajta. És ki nem tudja, minő

megmérhetetlen távolság van a déli és északi pólus közt; az ég és a föld között; az eszményi világ, és a valóság között! Az elhintett búza-magvakat hányszor elfojtja a tövis. Mig a pásztor az úr házában imára borul le, az éhes farkas megdézsmálja a nyáját; a tavasz virágait hányszor leforrázza a dér; mig a vezér elől küzd a diadalomért, a seregnek tájékozatlanabb része áldozatul esik a gonoszságnak.

Azt akarom mondani: a protestántizmusnak élet-feltétele, bemutatni áldozatát a szabadság, a felvilágosodás, az előhaladás oltárain; a mi helyünk most is ott van, a hol nemzetünk legjobbjai küzdenek a szabadelvűség szolgálatában: de egy pillanatig sem szabad megfeledkeznünk arról, hogy nekünk a munka tisztessége jutott; meg kell elégednünk a kalász-szedő igénytelenségével; nem vágyani a vezéri botra, de boldogoknak érezni magunkat, hogy méltóknak találtattunk arra, hogy kezünkben vakoló kalánnal, ott hullathatjuk verejtékünket a munkálkodók között. Egy szóval, őrállók vagyunk a tábor körül; hiven vigyázók; éreznünk kell lelkünkben az irásnak szavait: «nem aluszik Izraelnek őrizője».

Bizony, virasztani kell a bástyafokon, mert a farkas szélyeljár, keresvén, kit elnyeljen. Ugy lehet, fognak találni sokan, elegen, kik lelküket elbocsátják az elkárhozásnak útjára; a pusztában bujdosó Izrael ma is itt jár közöttünk, és visszahajt a húsos fazakak után... Tudunk-e lenni Mózesek? Nagyok az önmegtágadásban; fáradhatatlanok az áldozatkészségben; törhetetlenek az ur törvényei iránt való szeretetben, és megnyugvást találók abban az öntudatban, hogy kötelességeink teljesítésében hívek valánk mind halálig?

Ha nem, úgy az egyházpolitikai helyzet oly veszélyeket rejthet magában, hogy nem csupán felekezetünk, anyaszentegyházunk sinyli meg, de hazánk alkotmányos szabadsága is. Nagy az, a mi itt a kockán forog. Elveszhet az, a miért századokon keresztül fáradtunk: öntudatunk nyugodalma, büszkeségünk, minden dicsőségünk. Visszatérhet a középszázadok vaksága, bárbarizmusa, s ezzel, anyaszentegyházunk romjain, kezdetét veszi hazánk pusztulása.

Ellenben, ha számot vetve önmagunkkal, erősek leszünk, mint azok, kiket a nápolyi gályákon eltűrt szenvedéseikért ma is tisztelettel illetünk; ha felfogva a felelősség óriás-voltát, mely vállainkra nehezedik, oda lépünk az apostolok helyébe, s a munkának terhét hordozzuk alkalmas, és alkal-

matlan időben; ha megértjük, hogy a szabadság két élű fegyver: jótétemény, védő angyal a felvilágosodottak szívében; de átok, és elkárhozás a tudatlanság birtokában, és azon igyekezünk, hogy hiveink tudatában legyenek protestáns voltuknak; ha mi magunk nem vakon vezetjük a világtalant, hanem elől járván, példát adunk mindannak szeretetére és tiszteletére, a mi szép, magasztos, isteni: nem csak az állásunkkal járó tisztelet és méltóság lesz jutalmunk, hanem az a boldogító tudat, hogy megmentettük anyaszentegyházunkat, és elősegítettük hazánk jövődjének felvirulását.

Ennek a nagy munkának végrehajtására való egyesülésnek gondolata foglalta el lelkemet évektől fogva. Velem volt mindenütt; elkísért még ágyasházamba is. Olykor, néha csak lelki szemeim elé dobbantak az apostolok. Ez igénytelen, egyszerű férfiak, öltözve szőrruhába, táplálkozva vadmézzel, de felfegyverkezve élő hittel és az isten országa eljövetelebe vetett rendületlen bizalommal. És munkálkodásuk következtében, ma a kereszténység százmillióknak ad lelki megnyugvást, és átalakította a mindenséget.

Vagy, nézzük napjainkban a gonoszok, a gyilkosok szövetezését: nem tartja-e félelemben világrészünket; nem remegteti meg egész Európát? Vagy, még közelebb jövőn, nem látjuk-e, hogy a nemzetiségi fánátizmus mire képesíti azokat, kik egy cél szolgálatára ajánlják fel érzelmeiket, gondolataikat, akaratukat, szenvedélyeiket.

Hát, csak a gonoszságnak van akarata, lobogó szenvedélye? Hát, az édesanya szeretete nem csodatevő? Hát, a hazaszeretet nem teremt hősöket? Hát, István nem lett-e vértanu, hogy nyomába léphessen a mesternek?

Ötszáz pap, ugyanannyi tanító az erdélyi egyházkerületben; ezer szív, és ugyanannyi száj, mely szól a szív teljességéből, és munkálkodik a magasztos iránt való lelkesedésből, mert egyenesen, és kizárólag ez a hivatása, és ha nem teljesíti, haszontalan szolgáló: minő eredményeket mutathat fel; minő csodával határos látványul szolgálhat a világnak, mely tisztelettel fog meghajolni előtte, ha látni fogja és bámulni lesz kénytelen a parányi erőknél egyesüléséből származó hatásnak mindenhatóságát.

Erre az egyesülésre tettük meg az első lépést most éppen egy esztendeje, midőn eszmét cseréltünk az Alapszabályok megalkotása felett.

Egy esztendő sok a rövid emberi életből.

Nem sok az eszmék történetében, ha az alatt megérnek a megvalósulásra. Abban a reményben, hogy ez esztendő nem suhant át felettünk eredménytelenül; hogy nincs senki közöttünk, ki mélyen meggyőződve ne lenne az «Egyházkerületi Papi Értekezlet» szükséges, hasznos voltáról; s annak megvalósítására kész szívvel fel ne ajánlaná istentől nyert talentumait: értekezleti gyűlésünket, mely az Alapszabályok végleges megállapítása végett van összehíva, ezennel szives üdvözzel megnyitom.

Szász Gerő.

Az «Észrevétel»-hez.

Rámattunk, e becses lapok 27-ik számában, arra a sajtóhibára, mely Törvénytárunkban a kodifikálás alkalmával esett, a 376-ik szakaszban. Tettük ezt egyenesen azzal a cézzal, hogy újabban kodifikálandó Törvénykönyvünkben ez a sajtóhiba kiigazittassék, illetőleg, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközseinkben a fegyelmi bíróság elnökségének homályos kérdése, a törvényalkotás rendjén, világosan és határozottan megállapittassék.

Cikkünkre egy puritán kálvinista «Észrevételeket» közöl, mindjárt a következő számban, állítván (a fölvetett kérdés kárindális oldalát csaknem egészen érintetlenül hagyva), hogy a fegyelmi bíróság elnökségének kérdése rendben van, «mert a mlgos püspök úr 1885-ben, 1,280 szám alatti leiratában, a maros-vásárhelyi püspöki vizsgálat alatti egyházban, a fegyelmi bíróság elnökségével a főgondnokot bizta meg». Ámde, azon véleményünkre, hogy a bíróság elnöke csak székbírói esküt tett egyházi hivatalnok lehet, nem reflektál, sőt beszél egyebekről, világosan és határozottan szembe helyezvén magát a törvényvel és törvényen alapuló jogszokásainkkal, a mennyiben püspöki egyházaink papjait az egyházközsegi gyűléseken való elnöklés jogátul is teljesen elzárja; holott, ezt a jogot gyakorolták az illető lelkészek, a mint alább bővebben is kimutatjuk, már régi törvényeink alapján, míg újabb egyházi törvényeink azt nem csak el nem törölték, hanem kiszélesítették.

Hát, mi nem vonjuk kétségbe, hogy a puritán kálvinista által felemlített püspöki intézkedés, a fegyelmi bíróság elnökségét illetőleg, a maros-vásárhelyi egyházközsegre nézve megtörtént; valamint a főtiszt. püspök úrnak ezen kiküldési, illetőleg, átruházási jogát sem akadjuk vitatni. Tekintve püspökünk kiváló, s már is egyháztörténelmi értékű nagy érdemeit, nagyszabású alkotásait, teljes tisztelettel hajlunk meg minden intézkedése előtt, mert erős meggyőződésünk, hogy a mit tesz, az mind anyaszentegyházunk javára, üdvére és előmenetelére céloz; de óhajtjuk, hogy most, újabban kodifikálandó törvényeink oly tiszta és határozott formába öntessenek, hogy azokhoz magyarázat ne férjen, s külön intézkedés szükségé fen ne forogjon. S éppen ezért szólaltunk fel. Sőt, miután a házassági ügyekben való bíraskodás jogát, a mely mint egyik legfőbb indító ok szerepelt az 1881-ben hozott zsinati törvények alkotásánál arra, hogy egyházkerületünkre nézve a Törvénytár 9-ik paragrafusában

foglalt fentartás fenhagyassék, a sokak által annyiszor és gúnyosan emlegetett erdélyi speciálítások számára, erdélyi egyházkerületünk a legközelebbi jövőben úgy is elveszti: mi nem tartózkodunk kimondani, hogy egyházkerületünkre nézve helyesebbnek, az egyöntetőség és belső megeresedés szempontjából szükségesnek vélnők, hogy egyházkerületünk fogadja el a közelebb közösen alkotott törvényeket úgy, a mint vannak; térjen vissza a tiszta presbiteri alaphoz és tegye teljessé az uniót.

Minthogy, azonban, ehhez még most biztos kilátásaink nincsenek, térjünk vissza a puritán kálvinistához.

Fentartjuk ez úttal is előbbi cikkünkben kifejezett azon állításunkat, hogy a fegyelmi törvények szó szerinti, minden változtatás nélkül, úgy, a mint a debreceni zsinat azokat megalkotta, és a mint a Felső szentesítette, lettek elfogadva az 1883. évben tartott egyházkerületi közgyűlésünkön, és az Igazgató-Tanács csak a törvény többi szakaszainak a mi viszonyainkhoz való alkalmazásával bizatott meg. S tehát, az is a Törvénytár 376. paragrafusból sajtóhiba révén maradt ki.

Igaz, hogy a törvénynek ilyen szövegezéssel való becikkelyezése erdélyi egyházkerületünkbe a kettős elnökséget inaugurálná. De hát, lenne-e ebben valami nagy, országos veszedelem? Okozott-e ez bajt királyhágón-túli egyházkerületeinkben? Nem fért-e ott meg békésen, egymás mellett a palást és a szalon-kabát, vagy pláne a főúri diszruha? Bizony meg, és bizony semmit. Sőt, bármennyire hizelegjünk is magunknak, el kell ismernünk, hogy ott az egyházi élet sokkal elevenebb, a benső erő sokkal nagyobb, mint nálunk; az életrealitás, melyet a protestántizmus magában hord, sokkal kiemelkedőbb, és kihatóbb, mélyebb a protestáns öntudat, erősebb és igazibb az egyházi ügyek iránti érdeklődés, általában véve, termékenyebb a vallásos és egyházi élet, mint nálunk. Ott van Debrecen, azokkal a nagymérvű áldozatokkal, melyek a közelebbi időben egyetemére befolytak! Tudunk-e mi ehhez hasonlót felmutatni? Bizony, nem elég, azt mondanunk, hogy ott a hívek vagyonosabbak, könnyebben áldozhatnak, mert aránylag vannak nálunk is vagyonosak; hanem azt kell mondanunk, hogy melegebbek a szívek, nagyobb az áldozatkészség, erősebb és tevékenyebb az egyházi közszellem. Nem állíthatjuk, hogy ez a kettős elnökség kifolyása lenne, hanem igenis kifolyása magának az egyházi szervezetnek és az ebből kifejtett viszonyoknak, mely egyfelől a papot nem tekinti csupán predikátornak, igehirdetőnek, mint nálunk tekintik sokan, hanem meghagyja a papot a maga természetes működése körében, sőt megköveteli, hogy a zászlót ő vigye és lobogtassa elől, a ki állására nézve arra csak mégis első sorban hivatott.

S ha már a kettős elnökség kérdésénél vagyunk, hát, megkockáztatjuk, kifejezést adni egy véleményünknek, melyet rég rejtegetünk magunkban, s egyúttal ajánljuk ezt is a kodifikálással foglalkozók figyelmébe.

Őszintén megvalljuk, hogy a kettős elnökség behozatalát, ha már általánosan nem is, de legalább a legfőbb helyen, egyházkerületi közgyűlésünkben óhajtjuk (Kik? Szerk.) és azt természetesnek és jogosultnak tartjuk. Tudjuk, hogy régi szervezetünkben, az egyházi főtanácsban, az idősebb világi főgondnok elnökölt, a zsinaton a püspök. Újabb

szervezetünkben ennek a két kormányzó főtestületnek az egyesüléséből állott elé az egyházkerületi közgyűlés. Ámde, az egyházkerület püspökét, a ki éppen olyan főgondnok (status curator), mint a többi; a ki, mint az Igazgató-Tanács elnöke, egész éven át kezeli a folyó ügyeket, s azokban, természetesen, a legrecensebb és minden tekintetben képes és hivatott arra, hogy a közgyűlésen teljesítse az elnöki tisztet, a törvénybe beszurt egyetlen szócska (világi) elzárja az elnöki tiszttől. Nó hát, bizony, ez is erdélyi speciálitás! S oly sajátságos természetű dolog, a mit igazolni, semmive lsem lehet, kivált nekünk, a kik oly igen szeretjük ajkainkon hordozni a szót: királyi papság és szent nép vagyunk mindnyájan! A közelebbi közgyűlést kétszer, vagy háromszor is el kellett napolni a miatt, mert egyházkerületi főgondnokaink részint országos, részint más nemű ügyekkel levén elfoglalva, nem jöhettek le a közgyűlésre. Hozzuk be a kettős elnökséget, vagy, ha úgy tetszik, töröljük ki a törvénykönyvből azt az egyetlen szócskát, s adjuk meg egyházkerületünk fényes érdemekkel ékesített püspökének azt, a mi őt megilleti. Ne nézzük, hogy palástot hord.

Különben, a mi ez úttal voltaképpen e megjegyzésekre ösztönzött, az puritán kálvinistának amaz állítása, hogy «ha főgondnok nincs jelen (már t. i. a püspöki egyházban), nem a pap elnökölhet, mint az idézett törvény rendeli (a Törvénytár nem 26-ik, hanem 27-ik cikkelye), hanem mindannyiszor a mlgos püspök urnak kell elnököt helyettesíteni». Törvény, vagy jog-szokás alapján követeli ezt puritán kálvinista? Nem, hanem csak úgy a maga fejéből. Lássuk, mit rendel a törvény erre nézve? «A püspöki vizsgálat alatti egyházakban mind a presbiteriumnak, mind az egyházi köz-, vagy képvisleti gyűlésnek elnöke, ha ott lakik és jelen van, a püspök, ha nem lakik ott, vagy nincs jelen: az inspektor főkurátor, ennek is távollétében, a rendes pap, vagy ha többen vannak, a hivatala folytatásában korosabb, mint első domesztikus kurátor, ennek is akadályoztatása esetében, a püspök által kinevezendő egyén.» (Kolosvári S. Egyházjogtana, 214—215. lap.) «Azokban az egyházközségekben, mondja a Törvénytár 27-ik paragrafusa, melyek egyházkerületi közgyűlés által választott gondnokaik vannak: hivatali idősbtség sorában ezek, akadályoztatásuk esetén: a pap.» Ez volt eddig a törvény, s annak alapján kifejlett gyakorlat, egyedül a kolosvári egyháznak kivételével, melyben az 1875. évi egyházkerületi közgyűlés határozata szerint (lásd jk. 49. sz.), a világi kurátoroknak valamelyike van hivatva elnökösködni. S ime, puritán kálvinista nem csak a fegyelmi bíróság elnökségétől zárja el a püspöki vizsgálat alatti egyházközségek lelkészeit, hanem még attól is, a mit a törvény eddig nekik megadott.

Egészen helyesnek tartjuk azt, hogy püspöki vizsgálat alatt álló népesebb egyházainkban, hol a lelkészek különben is eléggé el vannak foglalva a szorosabb értelemben vett lelkészi teendőkkkel, s az iskolai ügyekkel, miket a törvény hatáskörükbe helyez, világi főgondnokok vigyék az elnöki tisztet. De azt nem helyeselhetjük, és üdvösnek nem tarthatjuk, hogy ezen egyházközségek lelkészei elzárassanak attól, hogy saját egyházközségek ügyeinek vezetésébe derekasan befolyhassanak, a felelősség alól kivonassanak, és pusztá predikátorokká deg-

redáltassanak, kiknek a szószéken kívül helyök egyebütt ne legyen. S meg vagyunk győződve, hogy ha puritán kálvinista figyelemmel megolvassná Révész I. «Kálvin élete és a kálvinizmus» című munkáját, bizony más értelemben fogná fel a puritán kálvinistaságot és a kálvinista pap helyzetét és hivatását egyházában.

A fegyelmi bíróság elnökségétől főleg kiméleltől akarja megóvni az «Észrevétel» írója a püspöki vizsgálat alatti egyházak lelkészeit, mert «egy tekintélyes egyénekből, bírákból, tanárokból álló egyháztanács felett, a mennyiben az illetők, mint egyháztanács tagok, fegyelmi kereset alá jöhetnek, nem lenne célszerű, hogy a pap elnököljön, mert egy papnak óvakodni kell minden a hívek részéről jöhető ellenszenvtől, gyűlölségtől, a minek a fegyelmi bíróság elnöke ki van téve.» S hát a falusi pap nincsen-e kitéve hasonló ellenszenvnek? És az ő egyházközségének presbiteriumában nincsenek-e tekintélyes, vagyonos, befolyásos emberek, kik igen gyakori esetben, korlátozottabb felfogásuknál és miveltségi állásuknál fogva, még hajlandóbbak az ellenszenv felköltésére, mint amazok? Aztán, azok a bírók, bizony, már magasabb értelmiségüknél fogva is, el nem követhetnek olyan cselekedetet presbiteri állásukban, a mely fegyelmi úton való megtorlást vonna maga után. A tanárok pedig, roviden szólva, legalább a mi felfogásunk szerint, nem tartoznak fegyelmi tekintetben az egyházközségi bíraskodás alá, honnan még az énekvezérek is ki vannak véve. Ugy tudjuk, hogy a tanárok fegyelmi ügyeiben, már az első fokon is, az egyházkerületi bíróság ítélkezik, s nem hisszük, hogy bár mint presbiterek is, az egyházközségi fegyelmi bíróság által ítéltre vonhatók lennének. Tehát, e tekintetben is nyugodtan lehetünk, s be kell érünk a választott presbiterekkel, egyházfiakkal, harangozókkal, s esetleg más egyházi szolgák fegyelmi ügyeivel. A tanárokat pedig, kik azon kívül, hogy nem választott presbiterek, hanem állásuknál fogva tagjai a keblü tanácsnak, tagjai a törvényhozó testületnek is, csak bizzuk fegyelmi tekintetben az egyházkerületi bíróságra.

S csak még egyetlen kérdést. Ha már a püspöki vizsgálat alatti egyházakban a fegyelmi bíróság elnöke, főtiszt. püspök úr leirata értelmében, a főgondnok és a pap még elnök-helyettes sem lehet a fegyelmi bíróság ülésén, a mit ugyan az idézett leirat nem hisszük, hogy mondana: akkor a pap, kinek az egyház-fegyelmet a Törvénytár 151-ik szakasza hatáskörébe utasítja, hivatalánál fogva, vagy választás útján válik-e tagjává egyházközsége fegyelmi bíróságának? És, ha választás útján, mert a törvényben arról nincs szó, hogy hivatalánál fogva lenne tagja, és, ha netalán ez úton be nem juthatna, a mi ismét nincsen kizárva, akkor hogyan gyakorolhatná püsp. egyházainkban a pap a törvény által ráruházott ezen jogát s az egyházi fegyelem tekintetében hogyan teljesíthetné kötelességét? Erre mi feleletet adni, nem tudunk.

Végre is, arra a logikus következtetésre kell jönnünk, hogy püsp. vizsgálat alatti egyházközségeinkben, állásánál, az ügy természeténél s azon körülménynél fogva, mert az mindenütt és minden fokon így van: a fegyelmi bíróság elnöki tiszte nem a főgondnokot illeti,

hanem a papot. Tagja annak a főgondnok is, éppen, mint az egyházmegyén és egyházkerületben, de elnöke nem lehet.

Több mondani valónk nincs, de ennyit elmondani, szükségesnek véltük, bizván egyebeket egyházkerületi közgyűlésünk bölcsességére. s... s...

Igazgató-Tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1894. július 18.

Elnökölt: dr. Kolosvári Sándor, elnök-helyettes aa.

Jelen voltak: Szász Gerő, közjegyző, dr. Vályi Gábor, Domokos Antal, ig.-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Deák József, pénztárnok, Márkus János, titkár, és Kádár János, s. titkár.

Az ülés megnyitása után, felolvastattak az ülésen kívül elintézett ügydarabokat ismertető jegyzékek s a tett intézkedések jóváhagyó tudomásul vétettek.

Tárgysorozat rendjén, bemutatott a m.-n.zsombori birtokvásár lebonyolításáról Dorgó Albert, kir. közjegyző által készített számadás, melyből 420 frt. túlkadás tűnven ki, ezen összegnek visszafizetésére eladók fölszólíttatni, határozottat.

Bodoni László, havadi kántor-tanító aának az egyházmegyei tanács ama határozata ellen beadott felebbezése, melylyel a havadi interkaláris papi javadalmat a jogosult két tanító között felosztotta, elutasított, mert az egyházmegyei tanács a törvény rendelkezése értelmében járt el s így határozata jóváhagyandó volt.

A központi jelzálogbanktól fölveendő lombárd-kölcsön ügyében az előleges tájékoztató megszerzése végett, Márkus János, titkár aa. megbizatik, hogy a helybeli takarékpénztár igazgatóságával lépjen érintkezésbe, s eljárása eredményéről tegyen jelentést.

A m.-bergenyei egyházközség iskolaépítési és a monói egyházközség templom-renoválási terve és költségvetése, műszaki előadó aa. módosításaival, helybehagyott s az építkezések engedélyeztettek.

Szilágy-somlyói egyházközségünk újonnan kiállított papi díjlevele kiegészítésre visszaküldetni határozott azon utasítással, hogy a stóla és lakás értéke az egyházkerületünkben eddig divott szokásnak megfelelően, ne számíttassék a papi fizetés összegéhez.

Felolvastott gr. Csáky Albin, volt közokt. miniszter urnak, Ig.-Tanácsunk búcsu-iratára válaszolt meglehangu levele s az egyházkerületünk iránt mindig oly jóindulattal viseltetett volt miniszter úr ez alkalommal is kinyilvánított rokonszenves érzése örvendetes tudásul vétetett.

Zilahi kollegiumunk Előljárósága bejelentvén, hogy a kollegiumi hivatalosok szolgálati idejének lejártá folytán, a tisztújítást megtartotta s a következő ciklusra igazgatónak Berényi János aát, gazdasági felügyelőnek dr. Both István aát és tanvezetőnek dr. Benkő Gábor aát választotta meg. Tudomásul vétetett.

Tordosi, brádi és bosdái egyházközségeink iskoláinak az állam részére leendő átadása tárgyában az előleges lépések megtételére engedély adatott.

Nyéni egyházközségünk indokolt fölterjesztésére Ig.-Tanácsunk elhatározta, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter urhoz fölterjesztést intéz az iránt, hogy

a nyéni állami iskola gondnokságába, a községi lakosok felekezeti aránya szerint, ev. ref. hiveink közül több tagot sziveskedjék kinevezni.

A szeéri, miriszlói, lőrincrévei, kusalyi, felenyedi, szász-újfalusi, szentkirályi, ördögkereszturi és ördögkúti egyházközségek kérésére szintén megengedtetett, hogy felekezeti iskoláik államosítása tárgyában tárgyalásokat indíthassanak, illetve, szerződést köthessenek.

Mihályfalvi Sámuel, szentmihályfalvi kántor aának az iránti kérésére, hogy Ig.-Tanácsunk eszközölné ki a nevezett községben fennálló állami iskolához rendes tanítóul leendő kinevezését, megiratni határozott, hogy Ig.-Tanácsunknak nincs kifogása a rendes pályázat útján elnyerhető tanítói állás elfoglalása ellen, de a közokt. miniszterhez ebben az ügyben kérést intézni, annál kevésbé látja indokoltnak, minthogy az ily apróbb ügyek, az egyházmegyei esperes aa. közbejöttével, az illetékes kir. tanfelügyelővel intézendők el.

A keblai államsegélyosztó bizottságnak az idejé segély kiosztására vonatkozó javaslata tárgyalatott ezek után. Az évi 15,723 frt. 8 kr. államsegélyből rendszeres segélyekre le lévén kötve 14,376 frt. 50 kr. s az év folyamán előre ki lévén adva 485 frt.: csak 861 frt. 8 kr. kerül kiosztás alá, melyből való részeltetés iránt 166 drb. segélykérés érkezett be. A segélyosztó bizottság, a legnagyobb szükségekre való tekintettel, javasolja ezen 861 frtot felosztani s ezen javaslata el is fogadtatott.

Maros-ludasi egyházközségünk felebbezésére, az egyházmegyei tanács ama határozata, mely szerint az egyházközségi presbiterium, illetve, közgyűlés által megállapított új adózási rendszer életbeléptetését nem engedélyezte, megváltoztattatott s az egyházközség határozata, indokainál fogva, megerősített.

A Kajántó központtal szervezni szándékolt körlelkészség szervezése ügyében az érdekelt egyházaktól beérkezett nyilatkozatok főt. püspök aához tétettek át, a további lépések iránti javaslattal végett.

Nagy Mózes, torda-túri körlelkész aa. indokolt kérésére, kivételesen megengedtetett, hogy a sz.-földvári egyházközség papi állomására pályázhassék.

Magyar-köblői egyházközségünk kérését, melyben papi javadalma emelésére évi 200 frt. állandó segélyt kér, Ig.-Tanácsunk, sajnálattal bár, de nem teljesíthette, minthogy központi segély-alapjaink állandó segélyekre már annyira le vannak kötve, hogy további rendszerezés egyáltalán nem eszközölhető.

Hasonló ellátásban kellett részesíteni a válaszüti egyházközség ama kérését is, melyben temploma renoválására 800 frt. központi segélyért folyamodott.

Kackói egyházközségünk kérésére, központi kezelés alatt álló pénzéből 320 frt. a templom körüli kerítések felépítésére, kiutaltatott.

Végül, az unitáriusok egyhk. tanácsának átirata melyben jelzi, hogy a házassági válóperekben az unitáriusok és reformátusok között fennállott amaz egyezséget, mely szerint az egyik bíróság által kimondott ítélet a másik félre nézve is kötelezőnek ismertetett, maga részéről is megszüntette: tudomásul vétetett.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezárattott. r. s.

Az egyházmegyékből.

A deézi egyházmegyéből.

Deézi ev. ref. egyházmegyénk június 24-én tartotta meg Deézen évi rendes közgyűlését, miután egyházmegyei tanácsunk a közgyűlés tárgyait előkészítette és a tárgysorozatot megállapította. A tagok, kevés kivétellel, csaknem mind megjelentek. Valóban, öröm volt, látni azon érdeklődést és tevékenységet, mit tanusítottak úgy buzgó egyházmegyei gondnokaink, mint világi képviselőink.

A gyűlés megalakulása után, nt. esperes aa. vezetése mellett, templomba mentünk, hol Ince Lajos, kackói körlelkész aa. imája végeztével, magyar-láposi lelkész, Barabás Sámuel aa. Ap. csel. V. 38. 39. alapján, lendületes egyházi beszédet tartott.

Isteni tisztelet végeztével, újból a gyűlésterembe vultunk, a hol tárgysorozat rendjén, esperes aa. tartotta meg terjedelmes jelentését; ebben felöleli egyházvizsgálata alkalmával az egyes egyházközségben észlelt dolgokat, teljes, hű képét mutatva fel a szellemi és anyagi életnek.

Jól esett, hallanunk, midőn nyilatkozik, «hogy lelki örömmel eltelve, nyugodtan tekint egyházmegyénk és egyházközségeink élén álló világi és papi munkatársakra, mert mindnyájan a szent és magasztos üggyől mélyen áthatva, teljesítik azon munkát, «mely nem hiában való az Urban». Ezen mélyen átértett hivatásnak köszönhető, hogy egyházmegyénk minden egyházközségében, egynek kivételével, rend, béke és szeretet lakozik.» Jelentése általános része

után, áttér az egyházmegyét alkotó egyes egyházközségek szellemi és anyagi életére. Tájékoztató részletezése után, melyben több fény, mint árnyoldal volt látható, áttér egyházmegyénk 1893. évi népmozgalmának és vagyonának kimutatására, mely szerint lélekszám 9,790, született 342, meghalt 215, esketés 76 pár. Szaporodással, születéssel és áttéréssel és beköltözéssel 137. Konfirmált 139. Hozzánk tért más vallásu 14. Ingatlan vagyonban 1678 hold, 353 négyszögöl. Pénz és magtár-tökében 48,217 firt 82 kr.

Esperes aa. jelentése után, bizottság küldetett ki a végetti, hogy véleményes javaslatát a jövő közgyűléshez terjessze be, hogy az észlelt hiányokat mely módon lehessen elenyésztetni.

Tárgysorozat rendjén, gyűlésünk a következő választásokat ejtette meg. Jegyző lett, egyhangulag megválasztva, Tunyogi Béla, bádogi lelkész aa; tanácsbíró, ngs. Síró Béla, Szolnok-Dobokamegye tanfelügyelője; köztörvényszéki bírónak világi részről ngs. Szarvadi Pál, kir. tanácsos aa. egyházi részről Jonás Bálint, borsai és Irsai József, ördögkereszturi lelkészek; számvevőnek Nagy József, kéri lelkész; tanügyi előadónak és nyomtatvány kezelőnek, Barabás Sámuel, m.-láposi lelkész; házassági törvényszékhez a megüritült birói állásra Irsai József. A megválasztott törvényszéki bírák a közgyűlés színe előtt az esküt letették,

A tárgysorozatban felvett többnyire egyházközségeket érdeklő ügyek letárgyalása után, közgyűlésünk véget ért, s a tagok azon meggyőződéssel oszlottak szét, hogy új esperesünk személyében egyházmegyénk vezetése hivatott és gondos kezekben van letéve.

TÁRCA.

Megelőző irodalmi harc.

(Részlet szerzőnek «Gályákra Hurcolt Magyar Protestáns Papok» című sajtó alá rendezett tanulmányából.)

Nagy események előre vetik árnyékukat. Most is a bekövetkező üldözések előhírnökekint megjelent 1671-ben Bársony György püspök könyve: «Veritas toti mundo declarata», vagyis «Az egész világnak felfedett igazság» címmel. Ez irat szerint a királyi fenség nem tartozik Magyarországon a lutheránus és református felekezeteket megtűrni.

Ez állítását Bársony három érveléssel igyekszik bebizonyítani.

Első érvelést Magyarország történetéből veszi. Így okoskodik: a bécsi béke, melyet 1606-ban kötöttek, megengedi a protestánsoknak a szabad vallás-gyakorlatot, de csak három feltétel alatt. Első feltétel: hogy a római katolikus vallás sérelme nélkül történjék az. Minthogy pedig e feltétel lehetetlen, a törvény által nem létezőnek tekintendő. Második feltétel: hogy a római katolikusok papsága, templomai és egyházközségei sértetlenek és szabadok maradjanak. E feltételt pedig megszegték azok, kik Bethlen és Rákóczi alatt templomokat és embereket erővel hatalmukba kerítették. Általános jogi szabály pedig az, hogy nem tartatván meg a feltételek, nem kell megtartani a szerződést: tehát, ő fensége sem tartozik tűrni e felekezeteket. Harmadik feltétel: hogy a mit ama zavaros időkben elfoglaltak, adják vissza; mit az evangéliomiak szintén nem teljesítettek, s így megszegték a szerződést. Azt sem hozhatják fel az evan-

géliomiak mentségökre, hogy az 1647-iki törvény 5-ik cikkelye általános megkegyelmezést mond ki, mert e törvénybe nem egyezett belé a katolikus főpapság, úgy a mágnások és katolikus nemesek sem. E törvényt csak a lutheránusok és kálvinisták hozták, kik akkor Rákóczi fegyverei által hatalmasok valának.

E körülményből következik a második érv. Csak az ország és király megegyező elhatározása törvény. A kálvinisták és lutheránusok pedig nem teszik az országot. Mint-hogy pedig az országot a főpapok, mágnások és katolikus nemesek teszik, kik pedig e törvénynek ellenmondottak, tehát ezt nem lehet valódi törvénynek tekinteni, s ő fensége sem tartozik azt megtartani.

Bársony harmadik érve: ha megtűrjük is a lutheránusokat és kálvinistákat az országban, csak annyiban megtűrendő, mennyiben a kálvinisták megtartják a helvét-hitvallást, a lutheránusok pedig az augsburgi hitvallást, mert a törvények csak helvét- és augsburgi hitvallás követőkrül tudnak. Már pedig nyilvánvaló, hogy a kálvinisták eltértek a helvét-hitvallástól. A helvét-hitvallás XI. fejezete elfogadja a négy első zsinat határozatait, a kálvinisták mégis megengedik a papoknak a második házasságot, nem ismerik el a római pápa elsőségét, tagadják az ostyában Krisztus testének jelenlétét, kárhoztatják a szerzetességet, s így nem tartják meg a niceai zsinatnak ezekre vonatkozó határozatait. A lutheránusok még lényegesebben eltérnek az augsburgi hitvallástól. Az augsburgi hitvallás X-ik cikkelye tanítja, hogy Krisztus teste valódilag jelen van a kenyérben és borban,

a mostani magyarországi lutheránusok pedig azt tanítják: «Vagy alatta, vagy felette, vagy benne.» Az augsburgi hitvallás XXI-ik cikkelye megtartja a misét, a máj magyarországi lutheránusok pedig elvetik azt, mint valami rettenetes dolgot. Az augsburgi hitvallás első cikkelye tekintélyt ad a püspököknek, hogy az eltérő nézetekben bíráskodjanak, mit a mostani magyarországi lutheránusok elvetnek. Így ő fenégsége sem tartozik őket megtérni az országban.

Mint láthatni, Bársony két fő-okból igyekszik a protestánsokat megfosztani a törvény oltalmától. Először, megtámadja az őket védő törvényt, melyről állítja, hogy önmagával ellentétben van és nem az arra hivatott tényezők közreműködésével jött létre; másodsor, állítja, hogy a törvény csak helvét- és augsburgi hitvallás követőkről tud, a máj protestánsokat pedig nem lehet ilyenekül tekinteni, miután hitvallásaiktól több részben eltértek.

Könyvének függelékéül minden megjegyzés nélkül közli Bársony Nagy Konstantin végrendeletét, melyben a római pápát ismeri el az egyház fejének. E hamisítvány közlésével szintén ugyanazon célt kívánta szolgálni Bársony, mint könyvével, mint ez az egykoru protestáns írók cáfolataiból kitűnik.

Protestáns részről e támadás nem maradhatott felelet nélkül. Bársonynak már a következő évben a református egyház két legjelesebb fia, Posaházi János és Komáromi Csipkés György, adta meg a feleletet.

Posaházi munkája: «Falsitas Veritatis toti mundo declaratae» stb. vagyis, «Az egész világnak felfedett igazság hamissága», Bársony három érvét rendre cáfolja meg.

Az első évrre nézve megjegyzi: minthogy a törvény lehetőségre veszi az evangyeliomi vallás gyakorlását a katolikus vallás sérelme nélkül, tehát megmarad az engedmény. A katolikus papság és templomok sértetlenek és szabadok, mert hiszen, senki sem fosztotta meg őket a szabad vallás-gyakorlástól. A mi a korábbi háborukban elfoglalt dolgokat illeti, azok alatt várakat és nem templomokat értettek, mert különben a katolikusok rögtön követelték volna templomaik visszaadását.

Bársony második érvére, mely szerint a bécsi és linci békekötés pontjai nem tartandók meg, mert 'erőszakkal csikartattak ki, megjegyzi: így semmi sem lesz biztos, megtörik a hit és bizalom, és a háboru ismét megújul. De hallgassák meg a katolikus buzgók Gámáiel tanácsát. Mutassák meg tettel, hogy hazugok azok a rágalmak, melyeket a pápaság és a pápaság vallása ellen szornak. Igyekezzék a papság inkább a szellemiek, mint a világiak után. Töröljék a scholasticusok haszontalan vitáit, a templomokban dicserjék a szentháromságot és nem a szenteket, ne találjanak ki csodákat, és legyen végre a pápa csak római és nem egyetemes püspök, ki csókra nyújtja lábát, vagy büszkén lábbal tapodja az embereket. Akkor nem csak az egyházközségeket önkint átadjuk, hanem saját magunkat is. De most csak haszontalan nevekkal ámitnak minket, melynek: katolikus egyház, t. i. csak római; az egész világ vallása, i. csak a városé; a régiség, melynek újdonságát annyiszor kimutatták, stb.

A harmadik évrre, mintha a protestáns felekezetek nem tartanák hitvallásaikat, így felel: a helvét-hitvallás XI. fejezete szól Jézus Krisztusról, mint igaz istenről és emberről, a világ egyetlen megváltójáról; erre vonatkozólag fogadjuk el a niceai zsinat határozatait; de a niceai zsinat

nem határozott a papok második házasságáról, a pápa elsőségéről, stb. melyek, mint költött dolgok, elvetendők. Az augsburgi vallástétel X-ik cikkelye megengedi ugyan az urvacsorában az átváltozást, de hitet kíván, és tagadja a pusztá járulékok jelenlétét. Így a mise alatt is nem vértelen áldozatot értenek, hanem az urvacSORA kihirdetését, a mit most is megtartanak szertartásaikban.

Végül, a Bársony könyvének függelékéül közölt Konstantin-féle végrendeletet sem hagyja Posaházi János szó nélkül, minthogy ez irat hamis kamarán költ, és midőn azt Bársony közölte, valószínűleg így okoskodott: Konstantin a pápának adta egész nyugatot, hogy ott rendezze az egyházat, papokat, püspököket, stb. tegyen; e hatalmat bírja Magyarországon a magyar király, s következőleg senkin sem követ el jogtalanságot, ha a protestánsok egyházait elveszi, és a római katolikusoknak adja. Tehát, Bársony e hamis okmány közlése által a gyöngéket kívánta megtántorítani.

Komáromi Csipkés György munkája: «Molimen Sisyphium», stb. vagyis, «Sisiphusi erőlködés», melyben azt bizonyítja be, mily hasztalan erőlködik Bársony, midőn azt állítja, hogy a reformátusok nem tartják a helvét-hitvallást. Előszavában kimondja, hogy Bársony első és második érvét, mennyiben azok a politikához tartoznak, elhanyagolta, s minden figyelmét arra fordította, hol a reformátusokat azzal vádolja, hogy nem követik a helvét-hitvallást. Mennyiben Bársony a lutheránusokat támadja, azokra hagyta, hogy védjék magukat; úgy szintén nem tartotta szükségesnek, a Konstantin hamis adományozásáról szóló okmányt sem cáfolni, miután azt már annyian megcáfolták. Dologra térve, tárgyalja a helvét-hitvallás XI. fejezetét, mely elfogadja a niceai szimbolumot: «hiszek az Ur Jézus Krisztusban.» Állítja, hogy a niceai zsinat kánonjai közt nincs szó arról, hogy nem lehet pap, ki második házasságban van, és hogy a római püspök feje és fedelme minden pátriárkháknak: ilyenek csak azon 39. kánonban fordulnak elő, melyeket Pisa fordított le arabból, pedig ezek mind gyanusok és költöttek, akárki fordította; hagyják csak az araboknak ezeket, stb.

Így Posaházi János és Komáromi Csipkés György két irányban verték vissza a katolikus részről jövő támadást. Előbbi a józan, higgadt ételme fegyverével, utóbbi egy hit-tudós komoly alaposságával.

E művek képezték az előjátékot a későbbi küzdelemhez, mert hogy a római katolikus főpapság nem elégedett meg csak az irodalmi harccal, azt mindjárt a következőkben meg fogjuk látni.

Rákosi György.

Különfélék.

= **Szives kérelem.** Szivesen fölkérem az egyházmegyei Papi Értekezletek, valamint a fiók-körök elnökeit, hogy az esperesi hivatal útján, akár direkte értesíteni sziveskedjenek, hogy egyházmegyénk területén hány ilyen szervezet működik, és hogy kik a vezetők. Az előttiünk álló egyházkerületi szervezkedés tekintetében erre feltétlenül szükség van. Kolozsvártt, júl 24. 1894. Szász Gerő, az egyházkerületi papi Értekeztet ideiglenes elnöke.

= **E számunk utolsó levén e hónapban,** szivesen kérjük olvasóinkat, hogy alábbi pályacikkeink vala-

melyikére, szavazatukat aug. 10-ig minél számosabban be-
küldeni sziveskedjenek:

1. Az egyetemes lelkészi gyámintézetről.
2. Az ideál.

A kolozsvári theologiai fakultás.

= **A már a múlt év júl. 7-én elvben**, általános-
ságban elfogadott, s úgy véljük, olvasóink által jól ismert
«Alapszabályok» végleges megallapítása végett folyó
hó 19-re összehívott egyházkerületi Értekezlet, aránylag elég
nagy érdeklődés mellett és a lehető legörvendesebb ered-
ményrel megtartott. A nagy munkaidő és hivatalos el-
foglaltatásuk miatt sokan levélben, vagy táviratilag mentet-
ték ki ugyan akaratlan elmaradásukat, de mindannyian ki-
jelentették, hogy a határozatokat magukra nézve feltétlenül
kötelezőknek ismerik, s óhajtják e szép dolog mielőbbi meg-
valósulását. E bejelentések által keltett kedvező benyomások
alatt nyitotta meg az ülést Szász Gerő, ideiglenes elnök, aa-
kinek beszédét mai számunkban közöljük. A kedvezően fog-
adott megnyitó után, dr. Bartók Jenő, segéd-pap, ideiglenes
titkár terjesztette elő az egyházkerületi papi értekezletek ál-
tal az Alapszabályokra beküldött véleményeket, melyeknek
legnagyobb részét be is illesztette az új Alapszabályokba, és
a melyek felolvasatván, az egész délelőtten elfoglaló beható
tárgyalás után, csekély módosítással el is fogadtattak és az
Értekezleten jelen voltak örömmel és meglelégedéssel fog-
adták az elért és senki által különben kétségbe nem vont
eredményt. Az így elfogadott Alapszabályok a legrövidebb
idő alatt fel fognak terjesztetni az Igazgató-Tanácshoz azon
kéressel, hogy azokat megerősíteni méltóztassék. Azon re-
ményben, hogy az Igazgató-Tanács nem fog vonakodni, meg-
adni szánkióját e szép sikerrel biztató törekvéshez, beszéd
tárgyává tétetett az is, hogy a szervezködő ülés, tehát az
«Egyházkerületi Papi Értekezlet» első, ünne-
pélyes ülése, beleszámítva a kezdet nehézségeit és a feltét-
lenül biztosítandó sikert: mikor tartassék meg, és az ideiglenes
elnökség megbízott, hogy az előzetes lépések megtételéhez
haladéktalanul fogjon hozzá, hogy az ünnepélyes ülés szept-
emberben, vagy október elején elhalaszthatatlanul megtart-
ható legyen. Biztosra vehetik olvasóink, hogy e tekintetben

nem fog hiányzani az igyekezet és jóakarát és ha az egy-
házkerületi papi értekezletek nem vonják meg támogatásukat,
oly szép, sőt impozáns ünnepélyességekre számíthatunk, hogy
azoknak az egész egyházkerület vallásos, egyházas életének
föllendülésére való hatása ki nem maradhat. Ha még azt
fölemlítjük, hogy mihelyt az Alapszabályok megerősítettnek,
azonnal ki fognak nyomtatni és szétküldetni az egyházme-
gyékbe, hogy azok szétesztatván, minél szélesebb körben
elterjedjenek, úgy véljük, olvasóink egyelőre kellő tájéko-
zottsággal bírnak e fontos ügy jelen állásáról. Lassan ha-
ladtunk, de biztosan; és a megvalósulás küszöbén állva,
csak ismételnék kérjük az istent, hogy a jövőre nézve is
adjon egyetértést, közöttünk szeretetet, hogy közös akarat
munkálhassunk a magunk elébe tűzött fölséges cél érdekében.

= **Dr. Petri Mórt, zilahi kollegiumunk** tanárát,
a vallás- és közoktatási miniszter Szilágyvármegye tanfel-
ügyelőjévé nevezte ki egyelőre ideiglenes minőségben, a
nyugalomba lépett Kerekes József helyébe. Sajnálók az
egyházi kötelekből való kilépését, ha azt kellene hinnünk,
hogy elvesztjük. De erről szó sem lehet. A munkakör vál-
tozik, de a cél ugyanaz. Azután, Petri Mórnak egész élete
és eddigi sikeres munkálkodása arra enged következtetni,
hogy annyira alatta áll a szép, jó és igaz törvényei iránti
hódolatnak, hogy soha meg nem feledkezik magáról annyira,
hogy haládatlan lehessen amaz intézettel és anyaszentegy-
házunkkal szemben, a melynek kebelén tehetségeihez mért
szép pályára küzdhetette fel magát. Munkálkodását kísérje
óhajtott siker, és istennek áldása!

= **Az új-tordai egyháznak halottja volt.** Deb-
receni Szabó István, ki negyven éven át volt presbitere,
tizenkét éven át hú gazda-gondnoka, folyó hó 18-án, 78
éves korában csöndesen kimult. Egyike volt ama kevesek-
nek, kik egész életük legjavát az egyházas életnek hozzák
áldozatul, nem hivalkodásból, hanem lelki szükségből. Vallá-
sossága mintául szolgálhatott még a jók előtt is, mert nem
csak életében járt elől jó példával, még halálát is mepdicső-
tette áldozat-készségével: örökösévé az új-tordai egyházat
tette, ráhagyván mintegy tizenötezer forintnyi vagyonát. Em-
léke legyen áldott és áldott lesz minden jók szívében.

HIVATALOS RÉSZ.

884—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület sz.-szolnoki egyház-
megyéjébe kebeleztet m o c s o l y a i kántor-tanítói állomásra
pályázat hirdettetik.

Javadalom: 1. negyvenkét hektoliter rostált búza, ér-
téke 210 frt.; 2. must-váltás 86 frt. 40 kr.; 3. fapénz
16 frt.; 4. tanítói pótlék 4 frt.; 5. egy és fél hold szántó
jövedelme 15 frt.; 6. két hold kaszáló és a temetői kaszáló
jövedelme 18 frt.; 7. tandíj 20 frt.; 8. minden tanköteles-
től egy véka csős málé, értéke 30 frt.; 9. temetésért, ha
egyedül temet 50 kr.; ha pappal, 1 frt.

Összes jövedelem: 399 frt. 40 kr.

Tisztességes szállás, udvarral és kerttel.

Megjegyeztetik, hogy a földek munkálása alkalmával
a kántor-tanító kosztot adni, köteles.

Kötelesegei: tanítás, isteni tiszteletek alkalmával ének-
lés és orgonázás, temetéseken a kántori teendők végzése,
pap akadályoztatása esetében, köteles, a papot helyettesíteni
a templomban.

Pályázati határidő: f. é. augusztus 20. Pályázati kér-
vények nt. Viski Pál, esperes aához küldendők, Zoványra.

Kolozsvártt, 1894. július 23. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

870—1894.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a marosi egy-
házmegyéjébe kebeleztet v a j a i egyházközség kántor-tanítói
állomása, az első pályázat eredménytelen volta miatt, ezen-
nel újolag köröztetik.

Javadalom: tisztességes lakás, gazdasági épületek, bel-
telek és kerten kívül, kalangyás, vékás, must és fa-kepe,
kanonika-porcio és tandíjban, egyházhatósági becslés szerint,
206 frt. 33 kr. A kanonika 7 hold szántó, 4 hold rét egy-
egy első oszt. tagban; tandíj 40—45 frt.

Folyamodványok f. évi augusztus 20-ig nt. Rákosi
Lajos; esperes aához küldendők, Lukafalvára, u. p. N.-Teremi.

Kolozsvártt, 1894. július 21. Szász Domokos,
erdélyi ev. ref. püspök.

153—1894.

PÁLYÁZAT.

A zilahi államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium elől-
járósága a lemondás által megüresedett m a g y a r - l a t i n tan-
székre pályázatot hirdet.

A tanszék egyelőre az 1894/5. tanévre helyettes-tanárral
töltetik be évi 800 forint fizetés mellett; a következő tan-
évben arra az egyházkerületi közgyűlés által rendes tanár
választatik, kinek fizetése 1,000 frt. 200 frt. lakpénz és két
izben 100—100 forint ötödéves korpótlék leend. Az állam-
segélynek tervezett, kilátásban levő fölemelés esetén, a fizetés
még további 200 frttal, a lakpénz 40 frttal fog emelkedni,
s a korpótléknak száma is szaporodik.

Pályázó evang. ref. vallású tanárjelöltek képzettségüket,
esetleg eddigi alkalmaztatásukat igazoló okmányaikat legké-
sőbb augusztus 20-ig nevezett iskola előljáróságához küldjék be.
Zilahon, 1894. július hó 20-án.

Lőrinc György,
főgondnok.

Dr. Némethi Gyula,
helyettes jegyző.

Felelős szerkesztő és kiadó Szász Gerő.